

Luge

(Da:i Sia: - Luke; Modu - Luka; Bisini - Luke)

Hidadea Sia:

Gode Ea Sia: Ida:iwane Gala Luge e dedei, Yesu E da Isala:ili dunu fi amola osobo bagade fifi asi gala, amo fi dunu huluane gaga:ma:ne misi olelesa. Luge buga amo ganodini dedei da Gode Ea A:silibu Hadigidafa olelebeba:le, Yesu da Gode Ea Sia: Ida:iwane hame gagui dunuma olelela asi. Amo sia: ganodini, ninia da Yesu Ea asigidafa hou dunu huluane ilima ba:sa. Yesu da osobo bagade doaga:loba amola Hebene sogega bu heda:loba, hahawane hou bagade ba:sa.

Luge da buga eno dedei. Amo buga da Asunasi Dunu Ilia Hou amola amo ganodini, Luge da Yesu Ea fa:no bobogesu fi ilia bagadewane fi galu, amo hou olelesa.

Luge buga ganodini, dilia da gaheabolo sia:, mogili da eno buga hame dedei, ba:sa. Eno da Yesu Ea lalelegeloba, a:igele dunu misi amola sibi ouligisu dunu ba:la misi amola Yesu E goihadiniga Debolo Diasuga misi amola fedege sia: da Samelia Dunu Ida:iwane Gala amola Mano Fisi.

Luge Buga da sia:ne gadosu hou amola Gode ea A:silibu Hadigidafa amola uda ilia Yesuma fidisu hou amola Gode da wadela:i hou gogolema:ne olofosu hou dawa:, amo buga da bagadewane olelesa.

Sia: Dedei

1 Hidadea Sia:...Sia:alalo 1:1-4
 2 Yone Ba:bodaise amola Yesu ela
 Lalelegei amola Yesu Goiadini Eso...Sia:alalo
 1:5-2:52
 3 Yone Ba:bodaise ea Olelesu...Sia:alalo 3:1-20
 4 Yesu da Hanoga Fane Sanasi amola
 Sa:ida:ne da Ema Dafama:ne Olelei...Sia:alalo
 3:21-4:13
 5 Yesu da Ga:lili Sogega, Dunu
 Huluane ilima Ea Sia: Olelei...Sia:alalo 4:14-
 9:50
 6 E Ga:lili Fisili, Yelusalemega
 Doaga:i...Sia:alalo 9:51-19:27
 7 Yesu da Yelusalemega
 Hi Afadafa Sia: Olelelalu, Bogoi...Sia:alalo
 19:28-23:56
 8 Yesu Ea wa:legadosu amola Ea
 Ado ba:su Dunu Ba:ma:ne ilima Misini,
 Muagado Heda:i...Sia:alalo 24:1-53

Luge

Hidadea Sia:

¹ Amo sia:, na da di Diobalase, dima dedei.
 Ninima masu hou olelema:ne, dunu bagohame
 da logo hogoi helele, dedei. ² Am hou musa:
 ba:su dunu amola Gode Ea sia: olelesu dunu
 amo ilia adoi, ilia dedei. ³ Amaiba:le, amo hou
 ea bai na musa: amola fa:no hogoi helebeba:le,
 na da sia: moloiwane dima dedemusa: dawa:i
 galu. ⁴ Amo hou huluane dia nabi, amo di noga:le
 dawa:ma:ne, na da amo meloa dedesa.

*A:igele da Yone Ba:bodaise ea Lalelegemu Sia:
 Olelei*

⁵ *Yudia soge hina bagade dunu, ea dio amo Helode, amo dunu esalebe galu, gobelesalasu dunu fi Abaidia amo ganodini, gobelesalasu dunu ea dio amo Segalaia esalu. Ea uda ea dio amo Ilisabede. Amo ea fi da Elane gobelesalasu fi. ⁶ Ela da Gode ba:ma:ne, eso huluane hou ida:iwane hamosu. Gode Ea Sema huluane ela nabawane hamosu.

⁷ Ilisabede da aligimeba:le amola ela da da:i hamoiba:le, ela da mano hame galu.

⁸ Eso afaega, Abaidia fi ilia Debolo ouligisu hawa: hamonanu. Segalaia da ea ilegei esoha amoga gobelesalasu hawa: hamonanu. ⁹ Gobelesalasu hina dunu da ema ilegeiba:le, e da oloda da:iya gabusiga: manoma gobemusa:, Hina Gode Ea Debolo Diasu ganodini golili sa:i. ¹⁰ Dunu bagohame da gabusiga: manoma gobelesalasu dawa:ma:ne, gadili sia:ne gadosa lelefulu.

¹¹ Amalalu, Gode Ea a:igele dunu misini, gobelesalasu oloda ea lobodafa la:didili amoga dafulili lelebe ba:i.

¹² Segalaia da a:igele dunu ba:loba, fofogadigili, bagadewane beda:i. ¹³ Be a:igele da ema amane sia:i, “Segalaia! Di mae beda:ma! Gode da dia sia:ne gadoi nababeba:le, Ilisabede da dunu mano lalelegemu. Ema Yone dio asulima.

¹⁴ E da lalelegesea, di da hahawane bagade ba:mu. E lalelegebeba:le, dunu bagohame da nodone sia:mu. ¹⁵ †E da Hina Gode ba:ma:ne, gasa bagade hamomuyo. E da adini amola wadela:i hano hamedafa manu. E lalelegesea,

* **1:5:** 1 Hou Olelesu 24:10 † **1:15:** Idisu 6:3

hedolowane Gode Ea A:silibu amoga ea dogo da nabaiwane ba:mu. ¹⁶ Ea sia: nababeba:le, Isala:ili fi dunu bagohame ilia sinidigili, ilia Hina Godema buhagimu.

¹⁷ ‡E da Hina Godema bisili masunu. E da Elaidia ea gasa bagade hou agoane hamomuyo. Isala:ili eda amola ilia mano da ea sia: nababeba:le bu gousa:mu. Hame nabasu dunu da moloidafa dawa:su logoga buhagimu. Hina Gode da misunu. Amaiba:le, Yone da Gode Ea fi dunu Ema hahawane gousa:musa:, e da ili momagemu.”

¹⁸ Segalaia da a:igele dunuma amane sia:i, “Amo sia: da dafawaneyale na da habodane dawa:ma:bela:? Na amola na uda, ani da da:i hamoi wea!”

¹⁹ §A:igele da bu adole i, “Na dio da Ga:ibeliele. Na da Gode midadi Ea hawa: hamosa lela. E da amo sia: dima olelema:ne, na asunasi. ²⁰ Gode da amo sia: Ea ilegei eso dafawane hamomu. Be amo sia: di da dafawaneyale hame dawa:i. Amaiba:le, di da wali sia: hamedei esalumu. Di da ouiya:le esalu, na dima ilegei sia:i da dafawane doaga:sea fawane bu sia:baoumu.”

²¹ Amalaloba, gadili esafulu dunu huluane, Segalaia bu misa:ne bagadewane ouesalebeba:le, e da Debolo Diasu ganodini abuliba:le bagadewane esalala:? ilia agoane dadawa:lalu. ²² E da ganodini ga ahoanebe ba:loba, sia: hamedei ba:beba:le, e da ganodini musa: hame ba:su liligi ba:i, ilia dawa:i galu. Sia: hamedeiba:le, e da ilima ea loboga fawane ado boba:su.

‡ 1:17: Ma:lagai 4:5-6 § 1:19: Da:niele 8:16, 9:21

²³ Ea Debolo Diasu hawa: hamosu dagoloba, Segalaia da ea diasuga buhagi.

²⁴ Amalalu, fa:no ea uda Ilisabede da abula aguni, oubi biyale gala ea diasu mae fisili, ganodini esalu. ²⁵ E amane sia:i. “Hina Gode da na noga:le fidi. Na da aligimeba:le, gogosia:i, be Hina Gode da na gogosia:i fadegai dagoi.”

A:igele da Yesu Ea Lalelegemu Sisia:na Misi

²⁶ Ilisabede da abula aguni, oubi gafeyale esaloba, Gode da a:igele dunu Ga:ibeliele amo Ga:lili soqe moilai Na:salede, amoma asunasi. ²⁷ **Amo moilaiga, a:fini dunuga hamedafa dawa:digi, ea dio amo Meli, esalu. Meli da Yousefe, (Da:ibidi aowa) ema sia:sili esalu. A:igele dunu da amo a:finima sia:musa: misi.

²⁸ Doaga:le, e da Melima amane sia:i, “Olofosu da dima diala! Gode da di noga:le ouligisa! E dima hahawane hou bagade iaha.”

²⁹ Amo sia: nababeba:le, Meli da fofogadigili, beda:iwane amo sia: ea bai dawa:lalu.

³⁰ Be a:igele dunu da bu adole i, “Meli! Mae beda:ma! Gode da dima hahawane hamoi dagoi.

³¹ ††Di da abula aguni, dunu mano lalelegemu. Di da amo manoma Yesu dio asulimu. ³² ††E da gasa bagade hamomuyo. E da Gode Gadodafa Ea Egefedafa Dio lamu. Hina Gode da Ema Hina Bagade Hou, Ea siba osobo bagade fi eda Da:ibidi ea hou agoane, Ema imunu. ³³ E da eso huluane mae fisili, Ya:igobe egaga fi,

** 1:27: Ma:diu 1:18 †† 1:31: Ma:diu 1:21 †† 1:32: 2 Sa:muele 7:12,13,16; Aisaia 9:7

ilima Hinawane esalumu. Ea Hinadafa Hou da hamedafa dagomu.”

³⁴ Be Meli da bu adole ba:i, “Abolebela:? Na da dunu hame fiba:le, na da habodane mano lama:bela:?”

³⁵ A:igele dunu da bu adole i, “Gode Ea A:silibu Hadigidafa da dima misini, di da Gode Ea gasa bagade hou dawa:mu. Amasea, mano dudubu dia hagomo ganodini hamoi da lalelegesea, ilia da Ema Gode Egefedafa dio asulimu. ³⁶ Diaba Ilisabede dawa:ma. E da aligime, amola mano lamu hamedei ilia sia: daha. Be e da wali oubi gafeyale gala abula agui ba:i dagoi. ³⁷ §§Liligi afae Gode da hahamomu hamedei da hamedafa gala.”

³⁸ Amalalu, Meli da amane sia:i. “Na da Hina Gode Ea hawa: hamosu a:fini. Dia sia:i defele amo nama doaga:mu da defea.” Amalalu, a:igele dunu da fisili, asi.

Meli da Ilisabede Ba:musa:, Sofe Asi

³⁹ Fonobahadi ouesalu, Meli da ea liligi mo-magele, moilai amo da Yudia goumi soge ganodini galu amoga asi. ⁴⁰ Segalaia ea diasuga doaga:le, ganodini golili sa:ili, e da Ilisabede gousa:le nonogoi. ⁴¹ Meli ea asigi sia: nababeba:le, mano dudubu Ilisabede ea hagomo ganodini dialu da liligilalebe ba:i. Gode ea A:silibu Hadigidafa da Ilisabede ea dogo nabala misi. ⁴² Ilisabede da ha:giwane wele sia:i, “Di da eno uda ilia hahawane hou baligi dagoi. Dia mano lalelegemu da hahawane bagade. ⁴³ Na Hina Gode Ea eme nama gousa:la misunu, na

da defele hame galebe. ⁴⁴ Be dia asigi sia: na nababeba:le, mano dudubu na hagomo ganodini diala da hahawaneba:le liligilalebe ba:i. ⁴⁵ Gode Ea dima sia:i da dafawane ba:mu. Dia amo dafawaneyale dawa: beba:le, di da hahawane bagade uda!”

Meli da Hina Godema Nodone Gesami Hea:i

⁴⁶ *** Meli e amane sia:i,

“Na asigi dawa:su amoga na da Godema nodosa.

⁴⁷ Gode na Gaga:su Dunu na dawa:beba:le, na a:silibu da hahawane bagade.

⁴⁸ †††E da na, Ea fonoboi hawa: hamosu uda dawa:iba:le,

na da hahawane bagade.

Waha winini dunu huluane da na da hahawane bagade,

ilia da sia:mu.

⁴⁹ Bai Gasa Bagadedafa Gode da nama gasa bagade hou hamoi dagoiba:le.

Gode Ea Dio da Hadigidafa.

⁵⁰ Musa dunu fi bogole, eno fi dialu,

dunu fi huluane Ea hou ilia nodone hamosea,

ilima E da Ea goglema:ne olofosu hou olelesa.

⁵¹ Ea lobodafa molole,

E da gasa fi dunu huluane eno sogega sefasi dagoi.

⁵² †††E da gasa fi hina dunu banenesi dagoi.

Be hou fonoboi dunu E da gagua gadoi.

*** **1:46:** 1 Sa:muele 2:1-10 ††† **1:48:** 1 Sa:muele 1:11

††† **1:52:** Yoube 5:11, 12:19

⁵³ Dunu ha:i ilima E da ha:i manu ida:iwane iasu.

Be bagade gagui dunu amo E da da:i nabad-
owane hamone, sefasi.

⁵⁴ Ninia aowalali ilima E da hahawane dogolegele imunusa: sia:beba:le,
amo hahawane hou huluane E da hahamoi dagoi.

E da Ea hawa: hamosu fi Isala:ili amo
fidimusa: misi dagoi.

⁵⁵ §§§E da A:ibalaha:me amola ea fi huluane
ilima

Ea asigi amola gogolema:ne olofosu hou
olelei.

Amo hou E da mae fisili, eso huluane hamo-
nanumu.”

⁵⁶ Meli da Ilisabede ea diasuga oubi udi-
anawane ouesalu, ea diasuga buhagi.

Yone Ba:bodaise Lalelegei

⁵⁷ Amalalu, Ilisabede ea mano lamu eso
doaga:beba:le, e da dunu mano lalelegei.

⁵⁸ Ilisabede ea fi amola na:iyado da Hina
Gode Ea ema fidisu hou nababeba:le, ilia da
huluane gilisili nodoi. ⁵⁹ *Mano da lalelegele,
hi afae aligili, ilia amo mano ea gadofo damuni
fasimusa: misi. Ilia ea eda dio (Segalaia) amo
ema asulimusa: dawa:i galu.

⁶⁰ Be ea ame amane sia:i, “Hame mabu! Ninia
Yone dio ema asulimu.”

⁶¹ Ilia bu adole i, “Abuliga! Dia fi amo ganodini,
dunu amo da Yone dio asuli da hamedafa.”

⁶² Amalalu, ea eda da ema dio asulima:ne, ilia
loboga adole ba:i.

⁶³ Amalalu, Segalaia da ilima meloa lale ima:ne ado ba:i. Amoga e amane dedei, “Ea dio da Yone!” Ilia bagadewane fofogadigi.

⁶⁴ Dedenanu, Segalaia da ea sia: hedolowane bu lale, Godema nodone sia: i. ⁶⁵ Ilia na:iyado dunu huluane da bagadewane beda:i. Amo mabe hou huluane, Yudia goumi soge ganodini fi esalu dunu da bagadewane sia: dasu. ⁶⁶ Amo hou nabi dunu huluane dawa:lalu, gilisili sia: dasu, “Amo mano da adi hou hamoma:bela:?” Bai Hina Gode Ea gasa bagade hou da amo mano fidibiba:le, ilia noga:le ba:i dagoi.

Segalaia da Ba:la:lusu

⁶⁷ Yone ea eda Segalaia da Gode Ea A:silibu Hadigidafa amoga nabaiba:le, Gode Ea sia:ne iasu amane ba:la:lusu sia:i,

⁶⁸ “Ninia Hina Gode, Isala:ili fi ilia Godema nodone sia:ma!

Bai E da Ea fi dunu fidimusa:, amola bu bidi lamusa: misi.

⁶⁹ E da gasa bagade Gaga:su dunu ninima i.
Amo da Ea hawa: hamosu dunu Da:ibidi egaga fi.

⁷⁰ E da hemonega,
Ea balofede dunu ilia lafidili amane ilegele sia: i,

⁷¹ ‘Na da dilia ha lai dunu amo ilia dilima mae hasalima:ne,
Na da dili gaga:mu.’

⁷² E da ninia aowalali dunu ilima gogolema:ne olofosu hou imunu sia:i.

Amola E da Ea sema Gousa:su hamoi amo hame gogolemu sia:i.

- ⁷³ Ninia siba eda A:ibalaha:me
ema E da sia: dafawane ilegele sia:i,
⁷⁴ amane, E da ninia ha lai dunu nini mae
medoma:ne,
E da nini gaga:mu, amola ninia da mae
beda:iwane
Ea hawa: hamonanuma:ne
logo doasima:ne sia:i.
⁷⁵ Amasea, ninia da Ea midadi hou ida:iwane
amola hadigiwane hamosa, fifi ahoanumu.
⁷⁶ †Di, na mano, di da Gode Gadodafa amo Ea
balofede dunu amo ea dio lamu.
Di da Hina Gode bisili, Ea logo fodomusa:
masunu.
⁷⁷ Di da Ea dunu fi ilima ilia wadela:i hou
gogolema:ne olofomusa:,
Gaga:su dunu ilia ba:mu, di da olelemu.
⁷⁸ Ninia Gode da olofoiwane, asigiwane esale-
beba:le,
Ea Gaga:su hou da hehebolo mabe defele
ninima doaga:mu.
⁷⁹ ‡Amo hadigi da Hebene amoga misini,
dunu fi amo da gasi ganodini
amola bogosu baba amo ganodini esalebe,
ilima hadigimu.
Amo hadigi da olofosu logo ninima noga:le
olelemu.”
⁸⁰ Yone da asigilalea, ea da:i amola ea a:silibu
da gilisili asigilalu. E da dunu hame esalebe
hafoga:i soge amo ganodini esalu, amoganini e
da Isala:ili dunu ilima olelemusa: misi.

† 1:76: Ma:lagai 3:1 ‡ 1:79: Aisaia 9:2

2

Yesu da Lalelegei (Ma:diu 1:18-25)

¹ Amo esoga, Louma hina bagade dunu ea dio amo Sisa Ogasadase, e da dunu huluane Louma soge huluane ganodini, dunu fi ilia dio huluane dedemusa: sia:i. ² (Ilia da amo dio dedesu hou degabo agoane hamoi. Louma ilegei ouligisu dunu Silia soge ganodini esalu, ea dio amo Guilainiase.) ³ Amalalu, dunu huluane ilia dio dedema:ne, ilila: moilaidafa amoga gilisila afufui.

⁴ Yousefe da Na:salede moilai, Ga:lili soge ganodini, amo fisili, e da Bedeleheme moilai Yudia soge ganodini, hina bagade Da:ibidi e lalelegei moilai, amoga asi. E da Da:ibidi egaga fiba:le, Bedeleheme moilaiga asi. ⁵ E amola ea sia:si uda Meli, ela dio dedemusa: asi. Meli da abula aguiwane esalu. ⁶ Bedeleheme moilaiga esaloba, ea mano lalelegemu eso da doaga:i dagoi. ⁷ Ea magobo dunu mano lalelegele, e da abulaga sosone, gebogili ha:i iasu ofodo amo ganodini ea mano golama:ne diasi. Diasu bagade ganodini golamu nabaiba:le, ela da gebo diasu ganodini golai.

Sibi Ouligisu Dunu amola A:igele Dunu

⁸ Amo sogega, sibi ouligisu dunu da ohe gisi nasu sogega, gasia ilia sibi ouligilalebe ba:i. ⁹ Sibi ouligilaloba, ilia da Hina Gode Ea a:igele dunu amo muagadonini misini, moiga lelebe ba:i. Gilisili Hina Gode Ea hadigi bagade ilima sisiga:beba:le, ilia bagadewane beda:gia:i. ¹⁰ Be

a:igele da ilima amane sia:i, “Mae beda:ma! Dawa:ma! Na da sia: ida:iwane amola hahawanedafa dilima amola osobo bagade dunu huluane ilima olelela misi.

¹¹ Wali esodafa, Da:ibidi ea moilai Bedelehe-mega, dilima Gaga:su dunu da lalelegei dagoi, Ea dio amo Gelesu Hina.

¹² Dilia amo dafawaneyale dawa:ma:ne, hogoi helele, mano dudubu abulaga sosone, gebogili ha:i iasu ofodo ganodini golai dialebe ba:sea, amo mano da Gode Ea Manodafa dilia dawa:ma.”

¹³ Sia:nu, hedolowane Hebeniga esalebe fi dunu bagohame gilisili misini, Godema gesami hea:le, nodone bagadewane sia:su, amane,

¹⁴ “Gode Gadodafa, Ema nodone bagade sia:ma! Osobo bagadega, Gode Ea ilegei fi dunu ilima E da hahawane gala, ilia da olofosu ba:mu!”

¹⁵ A:igele dunu da Hebene sogega bu heda:loba, sibi ouligisu dunu da gilisili sia: dasu, “Wali amo hou Hina Gode da ninima olelebeba:le, defea, ninia Bedeleheme moilaiga amo hou hogola ahoa:di.”

¹⁶ Ilia da hedolowane asili, hogolalu, Meli amola Yousefe amola mano dudubu gebogili ha:i iasu ofodo ganodini golai dialebe ba:i. ¹⁷ Ba:i dagoloba, ilia da Meli amola Yousefe elama a:igele da amo mano ea hou ilima olelei, amo elama adoi.

¹⁸ Amogawi esalebe dunu huluane da sibi ouligisu dunu ilia sia: nababeba:le, bagadewane fofogadigi. ¹⁹ Be Meli, amo hou ba:beba:le, ea asigi dawa:su ganodini wamowane dawa:i.

²⁰ Sibi ouligisu dunu da a:igele ea adoi defele-wane ba:i dagoiba:le, Godema nodone gesami hehea:la, ilia sibi ouligimusa: buhagi.

Ilia da Yesu Ea Dio Asuli

²¹ *Hi afae aligili, Yesu Ea gadofu damuni fasimu eso da doaga:beba:le, ilia da Ema Yesu dio asuli. Amo dio, Meli e da oubi hame udui esoga, a:igele da musa: ema asuli galu.

Meli amola Yousefe da Yesu Debole Diasuga Oule Asi

²² †Mousese ea Malei amo ganodini, uda da mano lalelegesea, e da sema foloasu hou hamomu gala. Amo ilegei esoga, Meli amola Yousefe da ela mano Hina Godema mogili gagale imunusa:, Yelusaleme moilai bai bagadega oule misi. ²³ †Hina Gode Ea sema ganodini da agoane dedei diala, amane, “Magobo dunu mano huluane dilia Godema momogili gagale ima.” ²⁴ Hina Gode Ea Sema hamoma:ne sia:i defele, ela da ‘dafa’ sio aduna gobeles salasu. ²⁵ Amo esoha, dunu da:i ea dio amo Simione da Yelusaleme moilai bai bagade ganodini esalu. E da dunu ida:iwane esalu, amola e da Gode Ea hou nabawane hamosu. Olofosu da Isala:ili fi amoma misunu dawa:beba:le, e da ouesalu. Gode ea A:silibu Hadigidafa da ea dogo ganodini nabaiwane ba:i.

²⁶ Gode ea A:silibu Hadigidafa da ema, e da mae bogole, Hina Gode Ea ilegei Mesaia ea siga ba:mu, amo olelei dagoi. ²⁷ Gode Ea A:silibu

* **2:21:** Gobeles Salasu 12:3; Luge 1:31 † **2:22:** Gobeles Salasu 12:6-8 † **2:23:** Gadili Asi 13:2, 13:12

Hadigidafa amoga oule asiba:le, Simione da Debolo Diasu ganodini golili sa:i. Meli amola Yousefe amola ela mano sema dedei defelewane hamomusa:gini, Debolo Diasuga oule misini,

²⁸ Simione da amo mano ea loboga ouga:ne gaguli, Godema amane nodone sia:i,

²⁹ “Defea! Hina Gode!

Dia musa: hahawane ilegele imunu sia:i, Dia da hahamoi dagoi.

Amaiba:le, Di da wali Dia hawa: hamosu dunu

olofoiwane bogoma:ne asunasimu da defea.

³⁰ Na da na siga Dia gaga:su hou ba:i dagoi.

³¹ Amo hou Di da dunu huluane ba:ma:ne hamoi.

³² ŠAmo diga:i, da Dia hanai asigi dawa:su

Dia fi dunu hame (Dienadaile dunu)

ilima olelemusa: misi

amola Dia fidafa Isala:ili dunu ilima Hadigidafa iaha.”

³³ Simione ea sia: nababeba:le, mano eda amola eme da bagadewane fofogadigi.

³⁴ Amalalu, Simione da Gode ela hahawane fidima:ne sia:i. E da Yesu Ea eme ema amane sia:i, “Gode da amo mano ilegei dagoi. Ea hawa: hamomuba:le, Isala:ili soge ganodini, dunu bagohame da dafamu amola eno bagohame da wa:legadomu. E da Gode Ea dawa:digima:ne olelesu, agoane ba:mu. Dunu bagohame da Ema higale sia:ga gegemu. ³⁵ Amaiba:le, ninia da amo dunu ilia wamolegei asigi dawa:su huluane ba:mu. Amola di, Meli, se nabasu da dia dogo, gegesu gobiheiga sobe agoai ganumu.”

³⁶ Ba:la:lusu (balofede) uda didalo da:idafo hamoi da amogalu esalu, ea dio amo A:na. Amo uda da Fa:niuele ea mano, ea fi da A:sie. E da musa: dunu fili, ode fesuale ela esaloba, egoa bogole, hisu esalobawane, e lalelegei ode da⁸⁴ agoane gidigi. ³⁷ E da Debolo Diasu ganodini, mae fisili, gasi amola eso amoga ha:i mae nawane, Godema sia:ne gadoiwane nodosu. ³⁸ Iliia da Yesu Debolo Diasuga olelelaloba, A:na da doaga:le, Godema nodone sia:i. Dunu huluane gilisili esalu (ilia da Gode da Ea gaga:su hou Yelusaleme dunu fi olelema:ne ouesalu) amo dunuma e da mano dudubu Ea hou hobeia hamomu, amo olelei.

Na:salede Moilaiga Buhagi

³⁹ **Yousefe amola Meli da Gode Ea sema adoi liligi huluane hamoi dagoloba, ilia moilaidafa Na:salede, Ga:lili sogge ganodini, amoga buhagi. ⁴⁰ Ela mano da asigilalalu. Ea asigi dawa:su da heda:lu amola Gode da E hahawane fidisu.

Goihadini Hamonoba, Yesu da Debolo Diasuga Misi

⁴¹ ††Ode huluane amoga, Yesu Ea eme amola eda ela da Baligisu Lolo manusa:, Yelusaleme moilai bai bagadega heda:su. ⁴² Yesu E lalelegei ode fagoyale da gidigi galu, ela musa: hou defele lolo Nasu amoga heda:i. ⁴³ Lolo nanu, elea moilaiga bu doaga:musa:, logoga asi. Be goi-hadini Yesu da Yelusaleme moilai bai bagadega esalu. E da amogai esalu, amo eme amola eda ela da hame dawa:i galu. ⁴⁴ Ela da logoga

** 2:39: Ma:diu 2:23 †† 2:41: Gadili Asi 12:1-27; Mousesese ea Malasu 16:1-8

ahoana, Yesu da ilia gilisisu ganodini esalebe dawa:beba:le, ela da eso afadafa amogalawane asili, ela fi amola na:iyado dunu gilisi amo ganodini Yesu hogolalu.

⁴⁵ Hame ba:beba:le, ela da bu Yelusaleme moilai bai bagadega hogomusa: asi.

⁴⁶ Ela da eso aduna hogolalu, E amola olelesu dunu da gilisili Debolo Diasu ganodini esalebe ba:i. E da olelesu dunu ilia sia: nabasu, amola E da ilima adole ba:su.

⁴⁷ Ea sia: nabi dunu huluane, Ea dawa:iwane adole iasu nababeba:le, bagadewane fofogadigi.

⁴⁸ Ea ame amola eda ela mano ba:beba:le, bagadewane fofogadigi. Ea ame da Ema amane sia:i, “Nagofe! Di da anima abuliba:le se ibala:!
Dia ada ania da beda:iwane Di hogolalu.”

⁴⁹ Be Yesu da elama bu adole i, “Alia da abuliga Na hogolalula:? Na da Na Ada Ea diasu ganodini esalu, alia da abuliga hame dawa:bela:?”

⁵⁰ Be ela da Ea adole iasu gogoleiwane nabi.

⁵¹ Amaiba:le, Yesu da ele Na:salede moilaiga sigi asi. Ela sia: E da nabawane hamoi. Amo hou, Ea ame ea asigi dawa:su ganodini dawa:lalu.

⁵² ††Amalalu, Yesu Ea da:i hodo amola Ea asigi dawa:su da asigilalu. Dunu huluane amola Gode, da Ea hou hahawane ba:i.

3

*Yone Ba:bodaise da Gode Sia: Olelei
(Ma:diu 3:1-12; Maga 1:1-8; Yone 1:19-28)*

†† **2:52:** 1 Sa:muele 2:26; Malasu 3:4

¹ Louma hina bagade dunu Daibiliase ea ouligisu ode¹⁵ amoga, amola Bodiese Bailade da amo esoga Yudia soge ouligisu, Helode da Ga:lili sogega ouligisu hina esalu, amola eaola Filibe da Idiulia soge amola Dala:gounaidisi soge amoga hina esalu, Laisa:iniase da A:biline sogega ouligisu esalu, ² A:nase amola Ga:iafa:se ela da gobeles salasus hina hou ouligisu. Amo esoga, Gode da Segalaia ea mano Yone, amo Ea sia: Isala:ili dunuma olelema:ne, asunasi. ³ Amaiba:le, Yone da Yodane Hano sogega lalu. E da Gode Ea Sia: amane olelei, “Dilia! Wadela:i hou fisili, hanoga fane salasus hamoma! Amasea, Gode da dilia wadela:i hou goglema:ne olofomu.” ⁴ *Amo hou, ba:la:lusu dunu Aisaia, da hemonega Gode Sia: Dedei Buga ganodini dedei agoane, “Dunu afae da hafoga:i wadela:i soge amo ganodini wele sia:sa, ‘Hina Gode Ea misa:ne logo momagemas! E misa:ne, logo molole fodomas!

⁵ Fago huluane da osoboga fa:i dagoi ba:mu. Goumi amola gafulu huluane da agele, umiwane hamoi dagoi ba:mu. Guga:loi logo da bu moloi dagoi ba: mu. Fofagoi logo da bu umi hamoi ba:mu. ⁶ Amasea, dunu fi huluane ilia da Gode Ea gaga:su hou ba:mu.’ ” ⁷ †Dunu bagohame da ba:bodaise hamomusa:, Yonema doaga:i. E da ilima amane sia:i, “Dilia! Sania dunu fi! Gode Ea ougi hou amoga hobeas:ma:ne, nowa da dilima olelebela:? ⁸ ‡Dilia da wadela:i hou dafawane yolei dagoi galea, hou ida:iwane fage agoane

* **3:4:** Aisaia 40:3-5 † **3:7:** Ma:diu 12:34, 23:33 ‡ **3:8:** Yone 8:33

legema. ‘Ninia da A:ibalaha:me ea mano,’ agoane mae dawa:ma. Na da dilima amane sia:sa. Gode da amo igi afadenene, bu A:ibalaha:me ea mano agoane hamomusa: dawa:. ⁹ §Wahadafa, goahei da ifa baiga abasalimusa: momagei diala. Amaiba:le, Gode da ifa huluane fage ida:iwane hame legebe ba:sea, amo ifa E da abimu amola laluga nema:ne ha:digimu.” ¹⁰ Amo sia: na-baloba, dunu huluane ilia amane sia:i, “Amai galea, ninia da adi hamoma:bela?”

¹¹ Yone da bu adole i, “Nowa da abula aduna galea, e da hame gagui dunu ema afae imunu da defea. Ha:i manu galea, ha:i manu hamedei dunu ema imunu da defea.”

¹² **Su lidisu dunu amola, ilia Yonema ba:bodaise hamomusa: doaga:i. Ilia amane sia:i. “Olesu! Ninia da adi hamoma:bela:?” ¹³ E da ilima amane sia:i, “Dilia su muni amo da ouligisu dunu da dilia lama:ne ilegei, amo mae baligima!”

¹⁴ Dadi gagui dunu da misini, Yonema amane adole ba:i, “Ninia amola, ninia da adi hamoma:bela:?” E da ilima amane sia:i, “Dilia gasa fili muni lamusa: mae logema! Eno dunuma ogogolewane diwaneya mae udidima! Dilia hawa: hamoi amo defele bidi lai, amoga ha-hawane dawa:ma! Eno lamusa: mae dawa:ma!”

¹⁵ Dunu huluane da hanaiwane Mesaia Ea misunu hogosu. Ilia da Yone ea hou ba:beba:le, fofogadigili, ilia dogo ganodini, “Amo dunu da Gelesula:?” amane dawa:i.

¹⁶ Be Yone da amane sia:i, “Na da hanoga fane salasus dunu fawane. Be fa:no, na hou baligisu

Dunu da misunu. Na da Ea emo salasu efe amo fadegamu defele hame gala. E da Gode Ea A:silibu Hadigidafa amola lalu, amoga dilima ba:bodaise hamomu galebe.

¹⁷ E da Ea widi daba gaguli misini, widi huluane dabasalimu. Widi ha:i manu ida:iwane E da Ea diasu ganodini salimu. Be gisi amo E da ha:digili, lalu ha:ba:domu hamedei, amoga gobebe salimu.”

¹⁸ Yone e da hou hisu hisu amoga Gode Sia: ida:iwane olelei. E da dunu huluane ilia da sinidigima:ne, Gode Ea hou lalegaguma:ne sia:i. ¹⁹ ††Be Helode, Ga:lili soge ouligisu dunu, e da eaola idua (Heloudiase) wamolale amola eno wadela:i hou bagade hamoi. Amaiba:le, Yone da ema gagabole sia:i. ²⁰ Be Helode, amo sia: mae nabawane, bu eno baligili wadela:le hamoi. E da Yone se iasu diasu ganodini sali.

Yesu da Hanoga Fane Sanasi
(Ma:diu 3:13-17; Maga 1:9-11)

²¹ Dunu huluane misi da hanoga fane salasu hamonanoba, Yesu amola da ba:bodaise hamoi dagoi. Amalu, Yesu da sia:ne gadolaloba, Hebene logo doasibi ba:i.

²² ††Amalalu, Gode ea A:silibu Hadigidafa, dafe sio agoai, Yesuma fila dalebe ba:i. Amola sia: bagade muagado misini, amane sia:i, “Di da Na dogolegei Manodafa! Na da Dima hahawane gala!”

†† **3:19:** Ma:diu 14:3-4; Maga 6:17-18 †† **3:22:** Mui 22:2; Gesami Hea:su 2:7; Aisaia 42:1; Ma:diu 3:17; Maga 1:11; Luge 9:35

Yesu Ea Siba Fi
(Ma:diu 1:1-17)

²³ Yesu da E lalelegei ode30amoga doaga:loba, Ea hawa: muni hemosu. E da Yousefe ea manoyale, eno dunu ilia da dawa:i galu. Yousefe da Hilai ea mano esalu.

²⁴ Hilai da Ma:da:de ea mano amalu aowalalia asili Ma:da:de ea eda da Lifai amo ea eda da Melagai amo ea eda da Ya:nai amo ea eda da Yousefe. ²⁵ Yousefe eda da Ma:dadaia:se. Amo ea eda da A:imose amalu Na:ihame amalu Esalai amalu Na:gai.

²⁶ Nagai ea eda da Ma:ia:de. Amo ea eda da Ma:dadaia:se amalu Semiaini amalu Yousege amalu Youda. ²⁷ Youda ea eda da Youna:ne, amalu Lisa amalu Selababele amalu Sia:ladiele amalu Nilai. ²⁸ Nilai ea eda da Melagai, amalu A:dai amalu Gousa:me amalu Elemada:me amalu E. ²⁹ E ea eda da Yosiua, amalu Elaisa amalu Youlimi amalu Ma:da:de amalu Lifai. ³⁰ Lifai ea eda da Simiane, amalu Yuda amalu Yousefe amalu Youna:me amalu Ilaigime. ³¹ Ilaigime ea eda da Milia amalu Mina:ne amalu Ma:dada amalu Na:ida:ne amalu Da:ibidi. ³² Da:ibidi ea eda da Yesi, amalu Oubede amalu Boua:se amalu Sa:lamone amalu Nasion. ³³ Nasion ea eda da Aminada:be, amalu Adamine amalu Ani amalu Heselone amalu Bilese amalu Yuda.

³⁴ Yuda ea eda da Ya:igobe, amalu Aisage amalu A:ibalaha:me amalu Dila amalu Na:iho. ³⁵ Na:iho ea eda da Silage amalu Liu amalu Bilege amalu Ibe amalu Sila.

³⁶ Sila ea eda da Gina:ne, amalu Afa:gasa:de amalu Sieme amalu Nowa amalu La:imege. ³⁷ La:imege ea eda da Midiusela, amalu In-age amalu Ya:ilede amalu Maha:ilaliele amalu

Gina:ne. ³⁸ Gina:ne ea eda da Inosie, Sede ea mano. Sede ea eda da A:da:me amola A:da:me ea Eda da Gode. Yesu Ea aowalali ilia dio da amane dedei diala.

4

Yesu da Dafama:ne Olelesu Ba:i (Ma:diu 4:1-11; Maga 1:12-13)

¹ Yesu da Gode Ea A:silibu Hadigidafa amoga nabaiba:le, E da Yodane hano bega: fisi. Gode Ea A:silibu da Yesu wadela:i hafoga:i soge amoga oule asi. ² Amo sogega E da eso 40 agoane esaloba, Sa:ida:ne da Ema dafama:ne ado ba:su. Amo esoga, E da ha:i hame maiba:le, ha:i bagade nabi.

³ Amalalu, Sa:ida:ne da Ema amane sia:i, “Di da Gode Ea Manodafa Di da sia:sa. Amaiba:le, amo igi afadenene, agi bu hamoma:ne sia:ma.”

⁴ *Be Yesu da bu adole i, “Gode Ea Sia: da amane dedei diala, ‘Dunu ilia esalusu da osobo bagade ha:i manu fawane hame!’ ”

⁵ Amalalu, Sa:ida:ne da Yesu goumi gadodili oule asili, osobo bagade fi amola liligi ida:iwane huluane, sisigidigi defele Ema olelei.

⁶ Sa:ida:ne da Ema amane sia:i, “Gode da amo liligi huluane ouligima:ne nama i dagoi. Nowa dunuma na imunusa: dawa:sea, na da ema imunuu. ⁷ Di da nama nodone sia:ne gadosea, amo liligi huluane na da Dima imunuu.”

⁸ †Be Yesu da bu adole i, “Gode Sia: da amane dedei diala, “Dia Hina Godema fawane nodone sia:ne gadoma. Amola Ea hawa:

* **4:4:** Mousese ea Malasu 8:3 † **4:8:** Mousese ea Malasu 6:13

fawane hamoma!” ⁹ Amalalu, Sa:ida:ne da Yesu Yelusaleme moilai bai bagadega oule asili, De-bolo Diasu dabuagadodafa amoga oule heda:le, Ema amane sia:i, “Di da Gode Ea Manodafa esalea, defea, osoboga soagala:guduma. ¹⁰ ‡Gode Sia: da amane dedei dila, ‘Di ouligima:ne, Gode da a:igele dunu asunasimu.’ ¹¹ Sia: eno dedei dila, ‘Dia emo igiga fasa:besa:le, Ea a:igele dunu ilia loboga Di da:mu.”

¹² §Be Yesu da bu adole i, “Gode Sia: da amane dedei dila, ‘Dilia Hina Godema udigili ado ba:su hou mae hamoma!’ ”

¹³ Amalalu, amo dafama:ne ado ba:su hou huluane dagoloba, Sa:ida:ne da amo hou eso enoga bu hamomusa: dawa:beba:le, asi.

*Yesu da Ga:lili Sogega Ea Hawa: Hemoi
(Ma:diu 4:12-17; Maga 1:14-15)*

¹⁴ Amalalu, Yesu da Ga:lili sogega bu misi. Gode Ea A:silibu Hadigidafa da Ea dogo ganodini nabaiwane ba:i. Dunu huluane amo soge ganodini da Ea gasa bagade hou sia:ne iasu nabi dagoi. ¹⁵ E da ilia sinagoge diasu ganodini olelelalu, amola dunu huluane da Ema nodosu.

*Na:salede Moilai Fi da Yesu Higa:i
(Ma:diu 13:53-58; Maga 6:1-6)*

¹⁶ Amalalu, Yesu da Ea moilaidafa (Na:salede) amoga buhagili, Sa:bade esoga Ea eso huluane hamonanu defele, sinagoge diasuga asi. E da Gode Ea sia: idimusa:, wa:legadoi. ¹⁷ Ilia da Aisaia ea meloa dedei bioi Ema i. E da meloa bioi

‡ 4:10: Gesami Hea:su 91:11-12 § 4:12: Mousesee ea Malasu 6:16

fadegale, amo sia: dedei ba:lalu, idi, ¹⁸ **“Hina Gode Ea A:silibu Hadigidafa Ea gasa da Nama doaga:i. Bai E da sia: ida:iwane hame gagui dunuma olelema:ne, Nama ilegei dagoi. Se iasu diasu ganodini sali dunu ilima se iasu diasu logo doasima:ne, si dofoi dunu bu ba:ma:ne, da:i dioi dunu bu hahawane ba:ma:ne amola

¹⁹ Hina Gode Ea dunu gaga:mu ode da doaga:i dagoi, amo sia: olelema:ne, Gode Ea A:silibu Hadigidafa da Na ilegei.”

²⁰ Yesu da idilalu, meloa bu bione, amo fidisu dunuma bu iawane, fi dagoi. Dunu huluane sinagoge ganodini, si abo mae fili, Yesuma sosodolalu. ²¹ Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Wali eso, Gode Sia: Dedei dilia waha nabi, amo sia: da waha dafawane doaga:i dagoi.” ²² Amo sia: ida:iwane nabaloba, dunu huluane da hahawane nabi. Ilia da Ea sia: Ea lafidili misi nababeba:le, bagadewane fofogadigi. Be ilia amane sia:i, “Waiye! Amo dunu da Yousefe ea manola:?”

²³ Amalalu, Yesu da ilima amane sia:i, “Dafawane! Dilia da Nama siba sia: olelemu agoane, ‘Manoma legesu dunu! Disu oloi hidadea disu uhima. Dia gasa bagade hou Gabena:iame sogega hamoi, amo hou defelewane ninia ba:ma:ne, dia moilaidafa amo ganodini bu hamoma.’ ” ²⁴ ††E bu adole i, “Na dilima dafawane sia:sa! Balofede dunu da ea moilaidafa amo ganodini olelesea, ea fi dunu da hamedafa naba.

²⁵ ††Nabima! Na da dafawane sia:sa. Isala:ili soge ganodini, Elaidia esaloba, didalo bagohame

** 4:18: Aisaia 61:1-2 †† 4:24: Yone 4:44 †† 4:25: 1 Hina bagade 17:1

amola esalu. Amo esoga Gode da gibu logo ga:beba:le, esoi bagade ba:i. Ode udiana amola oubi eno gafeyale, gibu da hame dasuba:le, dunu huluane da ha:i bagade nabi. ²⁶ §§Be amo didalo ili fidima:ne, Gode da Elaidia hame asunasi. Be didalo afadafa fawane e da Salefa:de moilai, Saidone soge ganodini esalu, amo fidima:ne, Gode da Elaidia asunasi. ²⁷ ***Amola Elaisia esaloba, amo esoga Isala:ili soge ganodini lebolosi oloi dunu bagohame esalu. Be Gode da huluane mae uhini hame foloai. Afae fawane uhi dagoi, amo da Silia dunu ea dio amo Na:ima:ne.”

²⁸ Dunu huluane sinagoge diasu ganodini esalu, da amo sia: nababeba:le, ougi bagade ba:i. ²⁹ Ilia wa:legadole, Yesu gasawane gagulaligili, gadili hiouginana asi. Ilia moilai da gafulu da:iya gadodili gagui galu. Ilia da amo gafulu bega:, Yesu afugili hiougili, bogoma:ne gudu fulisalimusa: dawa:i galu. ³⁰ Be Yesu da sinidigili, dunu aligi amo duduga asili, logoga asi.

*Dunu Ea Dogoga Fio A:silibu Aligila Sa:i
(Maga 1:21-28)*

³¹ Amalalu, Yesu da bu sa:ili, Ga:lili soge moilai amo ea dio Gabena:iame, amoga doaga:i. Sa:bade esoga, E da sinagoge diasu ganodini sia: olelei. ³² †††E da hina gasa bagade gala ea sia: agoane olelebeba:le, ilia da Ea olelesu nababeba:le, bagadewane fofogadigi. ³³ Amo sinagoge diasu ganodini, dunu ea dogo ganodini wadela:i ledogane Fio liligi aligila sa:i, amo

§§ 4:26: 1 Hina bagade 17:8-16 *** 4:27: 2 Hina bagade
5:1-14 ††† 4:32: Ma:diu 7:28-29

lelebe ba:i. Wadela:i a:silibu ea dogo ganodini esalu “a:i” ea bagadewane gusa:su. ³⁴ Amane, “A:i! Yesu! Na:salede dunu! Di da ninima adi hamoma:bela:? Di da nini wadela:ma:ne misibela:? Di na dawa:! Di da Gode Ea Hadigi ilegei adola ahoasu dunu!” ³⁵ Be Yesu da ema gagabole sia:i, “Ouiya:ma! Wahadafa gadili masa!” Amalalu, wadela:i a:silibu, dunu ea da:i ganodini luduli, osoboga gisalugala:le, gadili ahoabeba:le, dunu da bu hahawane ba:i.

³⁶ Amalalu, dunu huluane bagadewane fofogadigili, enoma enoma amane sia: dasu, “Amo sia: da adi sia:la:? E da hina ea sia: agoane gasa bagadewane wadela:i a:silibuma fadegamusa: sia:beba:le, ili fadegalesisa!” ³⁷ Amalalu, dunu huluane amo soge ganodini, da Yesu Ea gasa bagade hou sia:ne iasu nabi dagoi.

*Yesu da Oloi Dunu Bagohame Uhinisi
(Ma:diu 8:14-17; Maga 1:29-34)*

³⁸ Amalalu, Yesu da wa:legadole, sinagoge fisili asili, Saimone ea diasuga doaga:i. Saimone esoa: da asugi madelai. Dunu esalebe da amo uda uhisima:ne, Yesuma adole ba:i. ³⁹ Yesu da Saimone esoa:ma debea amoma beguduli, E da Ea sia:ga asugi logo hedofai dagoi. Amalalu uda da uhini, wa:legadole, dunu huluane ha:i moma:ne aowasu.

⁴⁰ Eso daloba, daeya, dunu bagohame ilia oloi na:iyado dunu Yesuma oule mafia:i. Yesu da ilima Ea lobo ligisili, huluane uhinisi dagoi.

⁴¹ Fio liligi bagohame dunu ilia dogo ganodini aligila sa:i, da mugululi, fadegale, “a:i” ilia gusa:ne, “Di da Gode Ea Manodafa.” Be Yesu

da ilima ouiya:ma:ne sia:i. Bai E da Mesaia ilia dawa:i galu.

*Yesu da Eno Sinagoge Diasuga Sia: Olelei
(Maga 1:35-39)*

⁴² Hadigibi galu, Yesu da moilai fisili, dunu hame esalebe sogebi doaga:i. Amalalu, dunu bagohame hogoi helele, Yesuma fa:no bobogele, Ema doaga:i. Doaga:loba, ilia E da ili mae yolele masa:ne sia:i. ⁴³ Be Yesu E bu adole i, “Gode da Sia: Ida:iwane Gala Ea Hinadafa Hou olelema:ne, Na asunasi dagoi. Amaiba:le, Na da amo sia: eno moilaiga olelemusa: masunu.” ⁴⁴ Amaiba:le, E da mae fisili, sinagoge diasu amo soge huluane ganodini dialu, amo ganodini Ea sia: olelelalu.

5

*Yesu da Ea Degabo Ado Ba:su Dunu Ema Misa:ne Sia:i
(Ma:diu 4:18-22; Maga 1:16-20)*

¹ *Eso afaega, Yesu da hano waiyabo ea dio amo Genesalede, amo ea bega: lelu. Dunu bagohame da gilisili, E guba:le aligili, Gode Ea sia: nabimusa: gilisi dagoi. ² E da menabo gasa:su dunu ilia dusagai aduna, hano bega: dialebe ba:i. Amo gasa:su dunu ilia dusagai fisili, ilia gasa:su esa hano bega: dodofelalebe ba:i. ³ Yesu da Saimone amo ea dusagai da:iya fila heda:i. Amalalu, Yesu da sia:beba:le, Saimone da fonobahadi sua:le gale, oqualigi. Amalalu, Yesu da dusagai ganodini esalu, dunu huluane bega: esalebe ilima Gode Ea sia: olelei.

* **5:1:** Ma:diu 13:1-2; Maga 3:9-10, 4:1

⁴ Sia: dagoloba, Yesu da Saimonema amane sia:i, “Defea! Bu hano luguduga sua:le gale, dia gasa:su sanasili, menabo gasa:le hiougima.”

⁵ †Be Saimone da bu adole i, “Hina! Ninia da gasi ganodini mae helefili hawa: hamonanu, menabo hamedafa ba:i. Be Dia sia:beba:le, na da menabo gasa:su bu digimu.” ⁶ ‡Amalalu, ilia menabo gasa:su digilalu, hiougili, menabo bagohame gasa:su ganodini sa:i ba:i. Hiougilalu, gasa:su da gadelale sa:imu agoai ba:i. ⁷ Amaiba:le, ilia na:iyado dunu eno dusagai ganodini esalu, ilima ili fidima:ne misa:ne lobo gafega wele guguda:i. Ili misini, menabo bagohamedafa dusagai aduna ganodini salabeba:le, dusagai da gela sa:imu agoai ba:i. ⁸ Amo hou ba:beba:le, Saimone (Yesu da ema dio eno amo Bida asuli) e da Yesu, ea ba:le gaidili diasa:ili, amane sia:i, “Hina! Di na yolesili, masa! Na da wadela:idafa dunu!”

⁹ Bai e amola ea na:iyado dunu huluane da menabo bagohamedafa laiba:le, fofogadigi.

¹⁰ Saimone ema gilisili hawa: hamosu dunu amo Ya:mese amola Yone (ela da Sebedi ea mano) ela amola da fofogadigi. Be Yesu E Saimonema amane sia:i. “Mae beda:ma! Wahawinini dia da dunu, menabo agoane hiougimu.”

¹¹ Amalalu, ilia dusagai hano bega: hiougili, gogomenesili, liligi huluane udigili yolesili, Yesuma fa:no bobogei.

*Yesu da Aiya Madelai Dunu Uhinisi
(Ma:diu 8:1-4; Maga 1:40-45)*

† 5:5: Yone 21:3 ‡ 5:6: Yone 21:6

¹² Eso afaega, Yesu da moilai afadafa ganodini esaloba, lebolosi aiya bagade madelai dunu da Yesuma misini doaga:i. E da Yesu ba:loba, os-oboga diasa:ili, Yesuma ha:giwane adole ba:lalu, “Hina! Di da agoane hanai galea, Dia da na uhinisimu dawa:be!”

¹³ Amalalu, Yesu Ea lobo molole, lebolosi dunu digili ba:le, amane sia: i, “Na hanai! Di bahoma!” Amalalu, oloi dunu ea aiya amogalawane ba-hoi ba:i. ¹⁴ §Yesu da ema eno dunuma mae adodoma:ne sia:ne, eno amane sia:i, “Dunu huluane dia aiya baho dawa:ma:ne, hedolowane gobe le salas u dunu ilima asili, Mouses e ea musa: hamoma:ne sia:i defele, Godema gobe le iasu liligi ema ima.”

¹⁵ Be Yesu Ea hou nababeba:le, dunu huluane ilia bagadewane sia: dasu. Dunu bagohame, Yesu da ilia oloi uhinisima:ne, amola Ea sia: nabimusa:, Yesuma misi.

¹⁶ Be Yesu da dunu hame esalebe sogega, Godema sia:ne gadomusa: ahoasu.

*Yesu da Gadoi Dialu Dunu Uhinisi
(Ma:diu 9:1-8; Maga 2:1-12)*

¹⁷ Eso afaega Yesu da sia: olelei. Fa:lisi dunu amola sema olelesu dunu da Ga:lili amola Yudia sog e moilai huluane, amola Yelusaleme moilai bai bagade bai bagade fisili, Yesuma doaga:musa:, misini, fi dialu. Yesu E da Gode Ea gasa lai dagoiba:le, E da oloi dunu uhinisimu defele esalu. ¹⁸ Amalalu, dunu eno ilia da dunu gadoi dialu debea da:iya dias i, amo gisa misi. Ilia da Yesu Ea midadi, diasu ganodini

amoga ligisimusa:, logo hogoi helei. ¹⁹ Be dunu bagohame guba:le aliligibiba:le, diasu ganodini golili sa:imu logo hame ba:i. Amalalu, diasu da:iya gado heda:le, diasu figisu gadelale, gelabo hamone, efe bagele, amo ganodini oloi dunu ea debea da:iya diasili, dunu aligi dogoa, Yesu Ea midadi sanasi. ²⁰ Yesu da amo oloi dunu ea na:iyado ilia dafawaneyale dawa:su hou ba: beba:le, gadoi dialu dunuma amane sia:i, “Na dunu! Dia wadela:i hou Na da goglema:ne olofoi dagoi.”

²¹ Be sema olelesu dunu amola Fa:lisi dunu da gilisili sadoga sia: dasu amane, “Amo lasogole sia:su dunu da nowala:? Gode Hi fawane da dunu ilia wadela:i hou goglema:ne olofosu dawa:.”

²² Yesu da ilia asigi dawa:su dawa:beba:le, ilima amane adole ba:i, “Dilia dogo ganodini abuliba:le wamowane adole ba:sala:? ²³ Adi hou da asaboila:? Na da gadoi diala dunuma, ‘Dia wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi,’ sia:mu o eno Na da ema, wa:legadole, laloma:ne, sia:mu. ²⁴ Be Dunu Egefe da osobo bagade dunuma goglema:ne olofosu ima:ne gasa de-felewane gala. Amo dilia dawa:ma:ne, Na da hamomu.” Amalalu, E da gadoi dialu dunuma amane sia:i, “wa:legadole, dia debea gisawene diasuga masa.”

²⁵ Amalalu, gadoi dialu dunu da amogaluwane wa:legadole, dunu huluane odagiaba, ea debea gagua gadole, gisawane, Godema nonodona, ea diasuga asi. ²⁶ Amo hou dunu huluane fofogadigili ba:i. Ilia beda:iwane Godema nodone, amane

sia:i, “Dafawane! Wali eso musa: hame ba:i liligi da degabo ba:i dagoi.”

Yesu da Lifai Ema Misa:ne Sia:i

(Ma:diu 9:9-13; Maga 2:13-17)

²⁷ Amalalu, Yesu da gadili asili, su lidisu dunu ea dio amo Lifai, su lidisu sesei ganodini esalebe ba:i. Yesu da ema amane sia:i, “Nama fa:no bobogema!” ²⁸ Lifai da wa:legadole, ea liligi huluane fisili, Yesuma fa:no bobogei.

²⁹ Amalalu, Lifai da Yesu aowamusa:, ea dia-suga lolo nasu bagade hamoi.

Eno su lidisu dunu amola eno dunu bagohame da amo lolo Nasu amoga misi dagoi.

³⁰ ** Be Fa:lisi dunu amola sema olelesu dunu da Yesu Ea ado ba:su dunuma gagabole amane sia:i, “Dilia da abuliba:le su lidisu amola wadela:i hou hamosu dunu ilima gilisili ha:i nanabela:?”

³¹ Yesu da ilia sia: nabi. E amane sia:i, “Hame oloi dagumui dunu da manoma legesu dunuma hame maha, - oloi dunu fawane. ³² Na da ida:iwane gasa fi dunu lidimusa: hame misi. Be Na da wadela:i dunu ilia hou sinidigima:ne, amo lidimusa: misi dagoi.”

Ha:i Mae Nawane Sia:ne Gadosu Hou

(Ma:diu 9:14-17; Maga 2:18-22)

³³ Eno dunu da Yesuma amane sia:i, “Yone Ba:bodaise ea ado ba:su dunu, amola Fa:lisi ilia ado ba:su dunu ilia da ha:i mae nawane sia:ne gadosu hou hamonana. Be Dia ado ba:su dunu ilia da mae yolele ha:i naha amola waini hano naha.”

** 5:30: Luge 15:1-2

³⁴ Yesu E bu adole i, “Uda lasu lolo nasea, amo lolo nasuga hiougi dunu, amola uda lamu dunu da ili gilisili esalebeba:le, ha:i mae nawane esalumu da defeala:? Hame mabu! ³⁵ Be eno eso da misunu galebe. Amo esoga, ilia uda lamu na:iyado da asi dagoiba:le, amo ilia e bu hame ba:muba:le, ha:i mae nawene sia:ne gadosu hou hamomu.”

³⁶ Yesu da fedege sia: eno ilima amane olelei, “Dunu da da:i salasu hea gadelai amoga nodomemusa:, da:i salasu gaheabolo hame gadelasa. Agoane hamosea, e da gaheabolo abula gadelai agoane ba:mu amola gaheabolo abula da hea amoga noga:le hame madelagi galebe.

³⁷ Dunu ilia da waini gaheabolo amo ohe gadofo waini hano dili nasu hea amo ganodini hame sala. Amasea, waini gaheabolo da dena heda:sea, gadofo da fudagala:le, waini da udigili sogadigili, gadofo amola wadela:lesi dagoi ba:mu. ³⁸ Waini gaheabolo amo ohe gadofo waini hano dili nasu gaheabolo ganodini salimu da defea. ³⁹ Dunu da waini hano musa: dialu na dagoiba:le, gaheabolo waini hano hame hanasa. ‘Waini hano musa: dialu ea hedai da baligisa,’ e sia:sa.”

6

Sa:bade Eso Hou

(Ma:diu 12:1-3; Maga 2:23-28)

¹ *Sa:bade eso afaega, Yesu amola ea ado ba:su dunu, ilia da gagoma bugi ganodini lulu. Gagoma faili, ilia loboga gaguli, fadasini, nanu. ² Be Fa:lisi

* **6:1:** Mousesese ea Malasu 23:25

dunu da amo hou ba:beba:le, ougili amane sia:i, “Dilia abuliba:le Sa:bade Sema wadela:bela:?”

³ †Yesu E bu adole i, “Dilia Gode Ea Sia: Dedei hame idibela:? Da:ibidi amola ea baligia aligisu dunu da ha:i nababeba:le, ⁴ ‡ilia da Gode Ea diasu ganodini golili sa:ili, agi ga:gi amo Godema imunusa: ligisi, amo Da:ibidi da lale nanu, amola ea fidisu dunuma i dagoi. Amo agi da sema bagade galu. Gobeles salasu dunu ilia fawane nasu.”

⁵ E da ilima eno amane sia:i, “Dunu Egefe da Sa:bade eso amoma Hina esala.”

*Dunu Ea Lobodafa Gadoi Dialu
(Ma:diu 12:9-14; Maga 3:1-6)*

⁶ Yesu da Sa:bade eso enoga, sinagoge diasuga sia: olelemusa:, golili sa:i. Dunu ea lobodafa gadoi dialu esalebe ba:i. ⁷ Fa:lisi dunu amola sema olelesu dunu ilia da Yesuma E da wadela:i hou hamoi dagoi diwaneya udidimu hanaiba:le, Ea hou ba:musa: sosodo aligi. “E da Sa:bade esoga dunu uhimabela:?” ilia wamowane sosodolalu.

⁸ Be Yesu da ilia asigi dawa:su ba:i dagoi. E da lobo gadoi dialu dunuma amane sia:i, “Guiguda: misini, diasu dogoa leloma!” Gadoi dialu dunu da wa:legadole, dunu midadi lelu. ⁹ Yesu da Fa:lisi dunuma amane sia:i, “Na da dilima adole ba:sa. Sa:bade esoga hou ida:iwane hamomu da defeala:? O wadela:i hou hamomu da defeala:? Sa:bade esoga dunu ea esalusu gaga:mu o wadela:mu da defeala:?” ¹⁰ Amalalu, Yesu da dunu huluanema ba:le gale, E da lobo gadoi

† **6:3:** 1 Sa:muele 21:1-6 ‡ **6:4:** Gobeles Salasu 24:9

dialu dunuma amane sia:i, “Dia lobo moloma!” Amo sia: nababeba:le, e da ea lobo molole, bu ida:iwane ba:i.

¹¹ Amalalu, Fa:lisi dunu amola sema olelesu dunu ilia ougi heda:le, ilia da Yesuma adi hamoma:bela:le gilisili sia: dasu.

Yesu da Asunasi Dunu Fagoyale Ilegei
(Ma:diu 10:1-4; Maga 3:13-19)

¹² Amo esoha, Yesu da goumiba:le heda:le, amo gasi ganodini gebewane Godema sia:ne gadolalu.

¹³ Hadigibi galu, E da Ea fa:no bobogesu dunu Ema misa:ne sia:i. Amalalu, E da dunu fagoyale amo ilegei. E da ilima ‘Asunasi Dunu’ dio asuli.

¹⁴ Ilia dio da Saimone (Yesu da ea dio afadenene, bu Bida dio asuli) amola Saimone eya A:dalu, Ya:mese, Yone, Filibe, Badolemiu, ¹⁵ Ma:diu, Domase, Ya:mese eno (A:lafiase ea mano), Saimone eno (ema ilia da Selode dio asuli), ¹⁶ Yudase (Ya:mese ea mano), amola Yudase Isaga:liode (e fa:no Yesu hohonoi).

Yesu da Ea Sia: Olelesu amola Oloi Dunu Uhinisi
(Ma:diu 4:23-25)

¹⁷ Yesu amola Ea Asunasi Dunu ilia da agoloba:le sa:ili, umiga doaga:i. Ema fa:no bobogesu dunu bagohame, eno Yudia dunu, Yelusaleme dunu, amola hano bega: dialu moilai amo Daia amola Saidone, amo dunu huluane da Yesuma gilisi. ¹⁸ Ilia da Ea sia: nabimusa:, amola ilia oloi Ea loboga uhinisisima:ne, gilisi. Mogili da ilia dogo ganodini Fio liligi aligila sa:iba:le, Ema uhinisisima:ne misi. ¹⁹ Dunu huluane da Yesu Ea da:i hodo digili ba:musa: dawa:i galu.

Bai Ema gasa bagade hou da ahoabeba:le, dunu huluane da uhinisi dagoi ba:i.

*Hahawane Hou amola Se Nabasu
(Ma:diu 5:1-12)*

²⁰ Amalalu, Yesu da Ea ado ba:su dunu ba:le, ilima amane sia:i, “Hame gagui dunu! Dilia da hahawane gala! Gode Ea Hinadafa Hou da dilia:!

²¹ Dilia waha ha:i nabi dunu da hahawane gala! Dilia da sadimu! Dilia waha dinanebe dunu da hahawane gala! Dilia da bagadewane oumu!

²² §Dilia da Dunu Egefe Ea hou lalegaguiba:le, dunu eno dilia hou higasea, amola dilia dio lasogole sia:sea, amola dilia da wadela:i dunu ilia da sia:sea, dilia da hahawane bagade ba:mu!

²³ **Ilia agoane hamosea, dilia mae da:i dione, hahawaneba:le, gosa:le imunu da defea! Bai Hebene soge ganodini, dilia bidi bagadewane da momagei diala. Ilia aowalali dunu da amo hou balofede dunu ilima agoane hamosu. ²⁴ Be bagade gagui dunu, dilia da se bagade nabimu! Dilia bidi huluanedafa lai dagoi!

²⁵ Sadi dunu, dilia da se bagade nabimu! Dilia ha:i bagade nabimu! Oufesega:be dunu! Dilia da se bagade nabimu! Dilia da da:i dioiba:le dinanumu!

²⁶ Dunu huluanedafa da dilia dio nodone agoane sia:sea, dilia da se bagade nabimu! Bai ilia aowalali fi dunu da amo defele, ogogosu balofede dunuma nodosu!

§ 6:22: 1 Bida 4:14 ** 6:23: 2 Hou Olelesu 36:16; Asunasi Dunu Ilia Hou 7:52

*Ha Lai Dunuma Asigi Hou**(Ma:diu 5:38-48; 7:12)*

²⁷ Be dilia nabasu dunuma Na da amane sia:sa, “Dilima ha lai dunuma asigima! Nowa dunu da dilima higasea, amo dunuma hou ida:iwane dabe agoane ima. ²⁸ Nowa dunu dilima gagabusu aligima:ne sia:sea, amo dunuma Gode da ili hahawane dogolegele fidima:ne sia:ma. Nowa dunu dilia hou wadela:sea, amo dunu fidima:ne Godema sia:ne gadoma.

²⁹ Nowa dunu da dia ba: fasea, defea, dia ba: eno la:ididili ea fama:ne, delegili olema! Nowa da dia abula lamusa: sia:sea, defea, amo ema ima. Amola amo baligili, gilisili dia da:i salasu igili ima. ³⁰ Nowa dunu dima edegesea, ema ima. Dunu da dia liligi lasea, amo liligi bu samogemusa: mae adole ba:ma. ³¹ ††Adi hou, dia da eno dunu dima hamomu hanai galea, amo hou defelewane ilima hamoma!

³² Dilia dogolegei fi ilima fawane asigi hou hamosea, dilia da bidi ida:iwane lama:bela:? Hame mabu! Wadela:i hou hamosu dunu da ilia na:iyado dunu ilima dabele asigi hou hamosa.

³³ Amola dunu da dilima hou ida:iwane hamosa, amo dunuma dilia dabe hou ida:iwane bu dabe iasea, dilia bidi ida:iwane lama:bela:? Hame mabu! Wadela:i hou hamosu dunu da amo hou defele hamonana. ³⁴ Be dunu da dilima bu dabe ima:ne liligi lasea, dilia bidi ida:iwane lama:bela:? Hame mabu! Wadela:i hou hamosu dunu da wadela:i hou hamosu dunu eno ilima bu dabe amola eno dabe musa lai defelewane lama:ne, liligi iaha! ³⁵ Be dia ha lai dunuma

†† 6:31: Ma:diu 7:12

asigima! Hou ida:iwane ilima hamoma! Dabe fa:no di bu lamusa: mae dawa:le, hahawane liligi udigili ilima ima! Amasea dilia da bidi ida:iwane ba:mu, amola dilia da Gode Gadodafa amo Ea mano agoane esalumu. Bai Gode da nodone hame sia:su dunu amola uasu dunu ilima defele, asigi hou olelesa. ³⁶ Amaiba:le, dilia Ada Gode Ea asigili gogolema:ne olofosu hou defelewane, dilia eno dunuma asigima.

Eno Dunuma Fofada:su Hou

(Ma:diu 7:1-5)

³⁷ Dilia eno dunu ilia hou amoma udigili mae fofada:ma. Amasea, Gode da dilia hou amoma udigili hame fofada:mu. Dilia da eno dunuma se dabe ima:ne hame fofada:sea, Gode amola da dilima se ima:ne hame fofada:mu. Dilia da eno dunu ilia hou gogolema:ne olofosea, Gode da dilia hou gogolema:ne olofomu. ³⁸ Dilia da Godema amola eno dunuma iasea, Gode da dilima bu imunuu. Gode da bagadedafa dilima imunuu. Fedege agoane, E da dilia esa ganodini salawane banenesili, nabaiba:le gugudili sa:imu. Dilia da eno dunuma iabe, amo defelewane Gode da dilima bu imunuu.”

³⁹ ††Yesu da fedege sia: eno ilima olelei, “Si dofoi dunu da eno si dofoi dunu ea loboile, logo olemu da hamedei. Amane hamosea, ela gilisili hano ogai ganodini dafamu. ⁴⁰ §§Ado ba:su dunu da ea olelesu dunu ea hou amo hame baligisa. Be ado ba:su dunu huluane, ilia olelei huluane lai dagoiba:le, ilia da olelesu dunu ea dawa:su

†† 6:39: Ma:diu 15:14 §§ 6:40: Ma:diu 10:24-25; Yone 13:16, 15:20

amo defelewane ba:mu. ⁴¹ Di abuliba:le ifa su dia sama ea si ganodini dialebe, amo higale ba:sala:? Be ifa da:fe dia si ganodini dialebe, di abuli hame ba:sala:?

⁴² Di da ifa da:fe dia si ganodini dialebe hame ba:beba:le, dia sama ema, 'Ifa su dia si ganodini dialebe na lale fasimu!' amane sia:mu da hamedei galebe. Di da dabua fawane moloi dunu! Hidadea, ifa da:fe dia si ganodini dialebe fadegale fasili, bu noga:iwane ba:beba:le, fa:no ifa su dia sama ea siga fadegamu da defea.

Ifa amola ea Fage
(Ma:diu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ida:iwane ifa da fage wadela:i gala legemu hamedei galebe. Wadela:i ifa da fage ida:iwane legemu gogolesa. ⁴⁴ ***Dunu huluane ilia dawa:. Ifa ea fage ba:beba:le, amo ifa ea hou dawa:sa. Esalo dulu faimusa: dawa:sea, dunu da aya: gaga:nomei gagaloboa hame doaga:sa. aya: gaga:nomei amoga dunu da waini fage hame faisa. ⁴⁵ †††Dunu ida:iwane gala da ea ida:iwane gobolo dogo ganodini dila amoga hou ida:iwane olelesa. Wadela:i dunu da ea wadela:i gobolo dogo ganodini dila, amoga wadela:i hou olelesa. Adi liligi amoga dunu ea dogo da nabai galea, amo da gugudili dasea, amoga e da ea lafidili sia:sa.

Diasu Gagusu Dunu Aduna
(Ma:diu 7:24-27)

⁴⁶ Dilia da Na sia: hame nababeba:le, dilia abuliba:le Nama 'Hina! Hina!' amo sia:nanabela:?

*** 6:44: Ma:diu 12:33 ††† 6:45: Ma:diu 12:34

⁴⁷ Nowa dunu da Na sia: noga:le nababeba:le, noga:le hamosea, e da dunu afae ea hou agoane.

⁴⁸ E da diasu gagusu dunu agoane. Amo dunu da guduwane uli dogole, magufu amoga doaga:le, amo da:iya diasu gagui. Amasea, hano heda:le, gafululi, diasu fai. Be diasu da noga:le gaguiba:le, hame mugului. ⁴⁹ Be nowa dunu da na sia: ea gega nabasea, be nabawane hame hamosea, e da eno dunu agoane. Ea diasu e da osobo mae dogole, udigili dasai sa:i da:iya gagui. Amasea, hano heda:le, gafululi, diasu fane, diasu da hedolowane mugululi hamedafa ba:i.”

7

Yesu da Louma Dadi Gagui Ea Hawa: Hamosu Dunu Uhinisi Dagoi
(Ma:diu 8:5-13)

¹ Dunu huluane da amo sia: nabi dagoi. Sia: dagoloba, Yesu da asili, Gabena:iame moilaiga doaga:i. ² Amo moilai ganodini da Louma dadi gagui ouligisu dunu esalu. Ea hawa: hamosu dunu afae, ema e da bagadewane asigisu, amo da oloi bagadeba:le, bogomuwane dialu. ³ Dadi gagui ouligisu dunu da Yesu misi nababeba:le, Yu asigilai dunu Yesuma asunasi. Yesu da ea dogolegei hawa: hamosu dunu uhinisima:ne misa:ne sia:musa:, e da ili asunasi. ⁴ Yu asigilai dunu da Yesuma doaga:le, ilia da ha:giwane amane adole ba:i, “Dia da dadi gagui ouligisu dunu fidimu da defea! ⁵ E da ninia soqe fi ilima bagade asigisa. E da ninia sinagoge diasu gagui dagoi.”

⁶ Amalalu, ilia da Yesu sigi ahoanoba, E da dadi gagui ouligisu dunu ea diasu gadenenewane doaga:loba, dadi gagui ouligisu dunu da ea na:iyado dunu Yesuma asunasi. Ilia da dadi gagui ouligisu dunu ea sia:, Yesuma amane olelei, “Hina! Mae dawa:ma! Dia na diasu ganodini golili sa:imu da defea hame galebe. Bai na hou da defele hame gala. ⁷ Amaiba:le na da Dima hame misi. Be Dia sia:beba:le fawane, na hawa: hamosu dunu da uhimu. ⁸ Na dawa:. Na hina dunu da esala, amola na da eno dadi gagui dunuma hina esala. Dunu afadafa ema na da ‘Masa!’ sia:beba:le, e da ahoa. Enoma na da ‘Misa!’ sia:beba:le, e da maha. Na hawa: hamosu dunuma na da, ‘Agoane hamoma!’ sia:sea, e da agoane hamosa.”

⁹ Amo sia: nababeba:le, Yesu da fofogadigili, sinidigili, dunu bagohame ea baligia aligi ilima amane sia:i, “Na dafawane sia:sa! Na da Isala:ili fi ganodini agoaiwane bagade dafawaneyale dawa:su hou hamedafa ba:i.”

¹⁰ Amalalu, dadi gagui ea asunasi dunu da sinidigili, ea diasuga bu doaga:le, ea hawa: hamosu dunu uhi dagoi ba:i.

Yesu da Uda Didalo Egefe Bogoi amo Uhinisi

¹¹ Amalalu, Yesu da Na:ine moilaiga asi. Ea ado ba:su dunu amola eno dunu bagohame ea baligia aligili asi. ¹² E da moilai logo holei amoga doaga:loba, dunu da bogoi dunu doufa amoga ligisili, dunuga gadili gaguli manebe ba:i. Bogoi da uda didalo ea mano afadafa fawane esalu bogoi. Asigiba:le, dunu bagohame amo didalo e sigi manebe ba:i.

¹³ Amo didalo ba:loba, Yesu da bagade-wane asigiba:le, ema amane sia:i, “Mae dima!”

¹⁴ Amalalu, bogoi ea doufa amoga doaga:loba, amo doufa E da digili ba:beba:le, gagui dunu da ouligi. Yesu E amane sia:i, “Goi ayeligi! Na dima sia:sa! wa:legadoma!” ¹⁵ Amalalu, bogoi da bu uhini, wa:legadole sia: baoulalu. Yesu da amo dunu ea amema bu i.

¹⁶ Dunu huluane da bagade beda:ne, Godema nodone sia:i, “Balofede dunu bagadedafa da ninima doaga:i dagoi.” Eno ilia sia:i, “Gode da Ea fidafa gaga:musa: misi dagoi.”

¹⁷ Amalalu, Yudia soge ganodini amola eno gadenene soge huluane ganodini, dunu huluane da Yesu Ea hou nababeba:le gilisili sia: dasu.

Yone Ba:bodaise ea Fidisu Dunu da Yesu Ea Hou Bu Adole Ba:musa:, Yesuma Doaga:i

(Ma:diu 11:2-19)

¹⁸ Yone Ba:bodaise ea ado ba:su dunu da amo hou huluane Yonema olelei.

¹⁹ Amalalu, Yone da ado ba:su dunu aduna Yesuma sia:ma:ne asunasi. E amane sia:i, “Yesuma amane adole ba:ma, ‘Yone da Mesaia misunu sia:i dagoi. Di da amo dunula? O ninia eno dunu misa:ne ouesaloma:bela:?’ ”

²⁰ Amo dunu, Yesuma doaga:le, amane sia:i, “Yone Ba:bodaise da ani dima amane sia:ma:ne asunasi, amo ‘Di da Yone musa: misunu sia:i Dunu amola? O ninia eno misa:ne ouesaloma:bela:?’ ”

²¹ Ela mabe galu, Yesu da oloi bagade madelai dunu amola dunu ilia dogo ganodini Fio liligi aligila sa:i, amo bagohame uhininanebe ba:i. E da si dofoi dunu bagohame ilia si fadegalalu.

²² *Yesu da Yone ea adola ahoasu dunu elama amane adole i, “Yonema buhagili, alia waha ba:i liligi amola nabi liligi amo Yonema olelema. Si dofoi dunu da waha noga:i ba:sa. Emo gasuga:igi dunu da hahawane lala. Aiya madelai dunu da baho i dagoi. Ge ga:i da waha naba. Bogoi da wa:legadoi dagoi. Hame gagui dunu da waha Gode Ea Sia: ida:iwane naba. ²³ Amola nowa dunu da Nama dafawaneyale dawa:su hame fisisia, e da hahawane gala!”

²⁴ Yone ea adola ahoasu dunu ela da bu fisili asili dagoloba, dunu bagohame gilisili esalu ilima Yesu da Yone Ba:bodaise ea hou amane olelei, “Dilia da hafoga:i sogega Yonema ahoanoba, adi ba:la asibela:? Dilia da gisi foga ugugui, amo ba:la asibela:?”

²⁵ Adi ba:la gadili asibela;? Be dilia dunu abula ida:iwane amoga idiniginisi ba:la asibela:?. Abula ida:iwane idiniginisi bagade gagui dunu ilia da osobo bagade hina bagade amo ilia diasu ganodini esalebe ba:sa!

²⁶ Nama adoma! Dilia adi ba:la asibela:?. Balofede dunula:?. Dafawane! Dilia balofede ea hou baligisu dunu ba:i dagoi. ²⁷ †Bai Yone ea hou olelema:ne, Gode Sia: da agoane dedei diala, ‘Gode da amane sia:i, Na alofesu dunu amo Dia logo fodomusa:, Na da asunasimu.’ ²⁸ Na dilima dafawane sia:sa. Yone Ba:bodaise ea hou da udama lalelegei mano ilia hou huluane baligi dagoi. Be Gode Ea Hinadafa Hou Fi ganodini, baligili fonobahadidafa dunu da Yone ea hou baligisa!”

* **7:22:** Aisaia 35:5-6, 61:1 † **7:27:** Ma:lagai 3:1

29 †Dunu bagohame amola su lidisu dunu, ilia da Gode Ea moloidafa hamoma:ne sia:i nababeba:le, Yone ea hanoga fane salasu hou musa: lai dagoiba:le, ilia da Yesu Ea sia: ha-hawane nabi.

30 Be Fa:lisi dunu amola sema olelesu dunu ilia da Gode Ea hou hame lalegagui amola Yone Ba:bodaise ea hanoga fane salasu hou higabeba:le, hanoga fane salasu hame hamoi.

31 Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Na da wali esalebe dunu ilia hou olelemusa:, adi fedege sia: olelema:bela:? Ilia da adi agoanela:? 32 Ilia da mano fonobahadi bidiga lama:ne diasu ganodini esalebe, mano enoma da mano enoma wele sia:nanebe agoane ba:sa, agoane, ‘Ninia da uda lasu gilisisu amoga baidama dubiba:le, dilia da hame gosa:i. Ninia didigia:beba:le, dilia da hame di.’ 33 Be Yone Ba:bodaise da ha:i mae nawane, waini mae nawane doaga:i dagoiba:le, ea dogoga Fio liligi da aligila sa:i, dilia sia:sa. 34 Be Dunu Egefe da ha:i amola waini nana misiba:le, ‘Amo dunu ba:ma! Uasu amola feloasu dunu da goea! Su lidisu amola wadela:i hou hamosu dunu ilia na:iyado da goea!’ dilia da agoane sia:sa. 35 Be Gode Ea dawa:sudafa hou da moloidafa. Nowa dunu da amo dawa:sudafa lalegagusia, ilia da Gode Ea hou da moloidafa amo olelesa.”

Wadela:i Hou Hamosu Uda da Gabusiga: Manoma Yesuma Sogadigi

36 Fa:lisi dunu afae e da ea diasuga ha:i manusa: Yesu misa:ne sia:si. Amalalu, Yesu da ea diasuga doaga:le, ha:i manusa: fi dialu.

† 7:29: Ma:diu 21:32; Luge 3:12

³⁷ §Moilai fi wadela:i hou hamosu uda da Yesu E da Fa:lisi ea diasuga misi nabi dagoi. Amalalu, e da manoma gabusiga: gala amo igi faigelei ganodini sali, gaguli misini, doaga:i.

³⁸ Amalalu, e da Yesu Ea baligia Ea emo gadenenewane lela, dinanu. E da Yesu Ea emo amo ea si hanoga dodofelalu, ea dialuma hinabo amoga dogai. E da Yesu Ea emo nonogone, amola amoga gabusiga: manoma sogagala:i.

³⁹ Be Fa:lisi dunu (amo dunu da Yesu ea diasuga ha:i manusa: hiougi) amo hou ba:beba:le, ea dogo ganodini amane dawa:i, “Amo dunu da balofededafa esala ganiaba, E da amo uda waha Ea da:i digili ba:lalebe, amo ea wadela:i hou E da dawa:la:loba!”

⁴⁰ Be Yesu da ema bu adole i, “Saimone! Na da dima sia:mu galebe!” Saimone da amane sia:i, “Defea! Olelesu! Di sia:ma!” ⁴¹ Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Dunu aduna esalu! Afae da eno bagade gagui dunuma 500 gina dabe bu imunu galu. Eno da ema50gina fawane bu dabe imunu galu. ⁴² Be ela amo dabe bu imunu hamedeiba:le, bagade gagui dunu da dabe mae lale, ela hou goglema:ne olofoi. Amaiba:le, nowa dunu da amo bagade gagui dunuma baligiliwane asigima:bela:?”

⁴³ Saimone da bu adole i, “Amabela:? Dunu amo bagade gagui dunu da baligili dabe mae lale goglema:ne olofoi, amo dunu da ema baligiliwane asigimu.” Yesu E amane sia:i, “Hananewane! Di da moloiwane sia:i!”

⁴⁴ Amalalu, Yesu da amo udama sinidigili, Sai-monema amane sia:i, “Dia da amo uda ea hou ba:bela:? Na da dia diasuga golili sa:ili, di da Na emo dodofemusa: hano hame i. Be e da ea si hanoga Na emo dodofelalu, amola ea dialuma hinaboga dogale dagoi. ⁴⁵ Di da Nama hame nonogoi. Be Na misini, mae yolelewane e da Na emo nonogonana. ⁴⁶ Dia da Na dialuma da:iya susuligi hame sogadigi. Be e da Na emoga gabusiga: manoma sogagala:su.

⁴⁷ Amaiba:le, Na dima sia:sa, ‘Gode da ea wadela:i hou bagohame dialu, amo goglema:ne olofoi dagoi. Amo dawa:beba:le, ea asigi hou da bagade baligiliwane diala. Be nowa da wadela:i hou fonobahadi fawane Gode da goglema:ne olofosea, amo dunu ea asigi hou da fonobahadi fawane.”

⁴⁸ Amalalu, Yesu da amo udama amane sia:i, “Dia wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi!”

⁴⁹ Eno dunu Yesu amola gilisili ha:i nanebe, da amane sia: dasu, “Amo dunu da nowa dunula:? E da wadela:i hou goglema:ne olofosu hamobeba:le, e da nowala:?”

⁵⁰ Amalalu, Yesu da udama amane sia:i, “Di da dafawaneyale dawa:beba:le, Gode Ea Gaga:su lai dagoi. Olofole masa!”

8

Uda ilia da Yesuma Madelale Ahoasu

¹ Fa:no hobe, Yesu asili, moilai eno fisili eno doaga:le, agoane asili, Gode Ea Hinadafa Hou Sia: ida:iwane gala olelei. Ea ado ba:su dunu fagoyale

gala Ea baligia aligili asi. ² *Uda amola da Ea baligia aligili asi. Amo uda musa: mogili ilia oloi Yesu E uhinisi. Mogili Fio liligi ilia dogo ganodini esalebeba:le, Yesu da fadegale fasi galu. Amo uda ilia dio da Meli (ea dio eno da Ma:gadala) amo ea dogoga Fio liligi fesuale esalu, amo Yesu da fadegale fasi galu. ³ Eno da Youa:na. Egoa dio da Giusa (e da Helode ea diasu ouligisu dunu). Eno da Susa:na amola eno uda bagohame. Ilia da Yesu amola Ea ado ba:su dunu fuligala:musa: asi. Ilia da ilia muni amoga Yesu amola Ea ado ba:su dunu fidi.

*Hawa: Bugisu Dunu Fedege Sia:
(Ma:diu 13:1-9; Maga 4:1-9)*

⁴ Dunu bagohame, moilai eno amola moilai eno fisili, Yesuma doaga:i. Dunu bagohamedafa da Ema gilisibiba:le, E da fedege sia: ilima olelei agoane,

⁵ “Eso afaega, sagai ouligisu dunu da gagoma bugimusa: asi. Hawa: fasilalu, mogili logoga sa:ili, emoga osa:le banenesili, hame dede-boiba:le, sioga na dagoi. ⁶ Mogili wadela:i igi magufu da:iya amo osoboga sa:ili, hedolo heda:le, be difi sa:imu hamedeiba:le, amola hano hameba:le, hedolowane bioi. ⁷ Hawa: mogili da aya: gaga:nomei amola gagalobo sogega sa:ili, heda:le, aya: gaga:nomeiga gigisiba:le, noga:le hame heda:i. ⁸ Be eno da osobo ida:idafa, amoga sa:ili, heda:le, hawa: afadafa da fage 100 agoane bu legei.” Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Ge galea, dilia nabima.”

* **8:2:** Ma:diu 27:55-56; Maga 15:40-41; Luge 23:49

Fedegé Sia: Ea Bai

(Ma:diu 13:10-17; Maga 4:10-12)

⁹ Yesu Ea ado ba:su dunu da Ema amo fedegé sia: bai ilima olelema:ne sia:i.

¹⁰ †Amalalu, E bu adole i, “Gode Ea Hinadafa Hou amo wamolegei dawa:su, Gode da dilima olelesa. Be eno dunu da fedegé sia: fawane naba. Amaiba:le, ‘ilia hogolalu hame ba:sa. Ilia da gega naba be hame dawa:.’ ”

Hawa: Bugisu Sia: Dawa:loma:ne

(Ma:diu 13:18-23; Maga 4:13-20)

¹¹ Amo fedegé sia: ea bai da agoane diala. Hawa: da Gode Ea Sia:. ¹² Hawa: logoga fasi da dunu ilia gega Gode Ea sia: nabi dagoi agoane. Be Sa:ida:ne hedolowane doaga:le, sia: ilia dogo ganodini sali amo bu samogene, ilia da dafawaneyale hame dawa:beba:le, Gode Ea gaga:su hou hame ba:sa. ¹³ Hawa: magufu osoboga fasi da eno dunu ilia Gode Ea sia: ha-hawane bagade naba agoane. Be ilia difi sa:imu gogoleiba:le, fonobahadi aligili, ilima dafama:ne ado ba:su hou doaga:sea, hedolowane mugulusa.

¹⁴ Mogili da aya: gaga:nomei amola gagalobo sogega fasi da dunu eno ilia naba agoane. Be bu asili, se nabasu amola muni amola hedesu amo osobo bagade hou ilia dogo da amoga gigisiba:le, ilia ha:i manu legei da hame yomu. ¹⁵ Be hawa: osobo ida:iwane gala amoga bugi, da dunu ilia Gode Ea sia: nababeba:le, ilia dogo da ida:iwaneba:le, ilia lalegagusa. Amasea, Gode

† **8:10:** Aisaia 6:9-10

Ea hou mae yolele hamobeba:le, fage ida:iwane legesa.”

*Gamali Amo Gamali Bugisu Amoga Ligisi
(Maga 4:21-25)*

¹⁶ ‡“Dunu da gamali bugisia, e da ofodoga hame dedebosa, amola hadigi uligima:ne, di-aheda:su fafaiha hame wamolegesa. Be amo gamali e da diasuga golili mabe dunu huluane ba:ma:ne, gamali bugisu amo da:iya, hadigi olema:ne ligisisa.

¹⁷ §Gode da wamolegei liligi huluane, dunu huluane ba:ma:ne olemu. Amola dedeboi liligi huluane E da hadigiga gaguli misunu.

¹⁸ **Amaiba:le dawa:iwane nabima. Gagui dunuma, Gode da eno imunu. Be hame gagui dunu adi liligi e da gagui hi dawa:sa, amo Gode da bu samogemu.”

*Yesu Ea Ame amola Eyalali
(Ma:diu 12:46-50; Maga 3:31-35)*

¹⁹ Yesu Ea ame amola eyalali da Yesuma doaga:musa: dawa:i. Be dunu bagohame Yesu Ea guba:le aligibiba:le, hamedei galu. ²⁰ Dunu afae da Yesuma amane sia:i, “Dia ame amola dia eyalali dima sia:musa: gadili lelefula.”

²¹ Be Yesu da bu adole i, “Nowa da Gode Ea sia: nababeba:le, noga:le hamosa, amo ilia da Na ame amola Naeya esala!”

‡ **8:16:** Ma:diu 5:15; Luge 11:33 § **8:17:** Ma:diu 10:26; Luge 12:2 ** **8:18:** Ma:diu 25:29; Luge 19:26

Yesu Ea Sia:ga, Gibula Bobodole Manu amo Hedofai

(Ma:diu 8:23-27; Maga 4:35-41)

²² Eso enoga, Yesu amola Ea ado ba:su dunu da dusagai da:iya aligila heda:i. Yesu da ilima amane sia:i, “Hadiga! Ninia waiyabo na:iyado bega: masunu.” Amalalu, asili,

²³ Yesu da dusagai ganodini golai. Amalalu, fo gasa bagade misini, hano gafululi, dusagai gigiwigili, hano da a:ina dadafubiba:le, gela sa:imu gadenei ba:i.

²⁴ Amalalu, ado ba:su dunu da Yesuma doaga:le, Ea golai didilisili, Ema amane wele sia:i, “Hina! Hina! Ninia da bogogia:mu galebe!” Yesu da nedigili, fo amola hano gafului amoma gagabole sia:nanu, fo da yolele, hano da bu ida:iwane ba:i.

²⁵ Yesu da ilima amane sia:i, “Dilia dafawaneyale dawa:su hou da habila:?” Ilia da bagadewane beda:i galu. Fofogadigili, ilia gilisili sia: dasu, “Fo amola hano gafului da Ea sia nababeba:le, goe dunu da nowa dunula:?”

Yesu da Dunu ea Dogo Ganodini Fio A:silibu Aligila Sa:i amo Uhinisi

(Ma:diu 8:28-34; Maga 5:1-20)

²⁶ Amalalu, asili, ilia da hano na:iyado bega: doaga:i. Amo soge dio amo Gilasa. Hano na:iyado bega: da Ga:lili soge. ²⁷ Yesu da dusagai fisili, osoboga aligila sa:ili, doulahoasu dunu ea dogo ganodini Fio liligi aligila sa:i, e da Yesuma doaga:i. Eso bagohamewane, e da da:i nabadowane esalu. E diasu ganodini mae golale,

bogoi alifaha golasu. ²⁸ E da Yesu ba:beba:le, “a:i” ea gusa:ne, Yesu Ea midadi osoboga gala:lasa:ili, amane wele sia:i, “Yesu! Gode Gadodafa Ea Mano! Di da abuliba:le nama doaga:bela:? Nama se mae ima!” ²⁹ Yesu da nigima: wadela:i a:silibu, doulasi ea dogo ganodini sali, ilima fadegale fasima:ne sia:i dagoi. (Amo wadela:i a:silibu eso bagohame da dunu ea dogo ganodini ludulalu. Amaiba:le, ilia da amo dunu se iasu diasu ganodini sali. Ea emo amola lobo ilia efega la:gili, be e gasa bagadeba:le, ludubiba:le, efe fili, hedofale fasi. Amalalu, wadela:i a:silibu da dunu ea dogo ganodini nimiwane ludubiba:le, e da dunu hame esalebe sogega hobeale ahoasu.)

³⁰ Amalalu, Yesu E amane adole ba:i, “Dia dio da nowala:?” E bu adole i, “Na dio da Wa:i Bagade!” - bai da wadela:i a:silibu bagohame da ea dogo ganodini aligila sa:iba:le. ³¹ Yesu da ili “Abisi” (wadela:i a:silibu se iasu diasu) amoga mae asunasima:ne, Fio liligi huluane da Yesuma ha:giwane adole ba:i.

³² Goumi la:ididili amoga gebo bagohame ha:i nanebe ba:i. Amalalu, wadela:i a:silibu ilia ha:giwane amane sia:i, “Amo gebo ilia dogo ganodini aligila sa:ima:ne, Dia nini asunasima.” Yesu E da amane hamoma:ne sia:i.

³³ Amalalu, wadela:i a:silibu huluane da dunu ea dogoga fadegale fasili, gebo ilia dogo ganodini aligila sa:i. Amalalu, gebo huluane da doulasili, hehenane, gafuluba:le sa:ili, hanoga soagala:le, mogososone gela sa:i.

³⁴ Gebo ouligisu dunu da amo hou ba:beba:le, hobeale asili, ilia moilai fi amola gadenene fi

ilima amo hou olelei. ³⁵ Amalalu, dunu huluane da amo hou ba:musa:, Yesuma doaga:i. Doaga:le, musa: doulasi dunu amo ea dogoga wadela:i a:silibu da fadegale fasi dagoi, e da waha abula ga:le, asigi dawa:su bu ida:iwane hamoi, Yesu Ea emo gadenenewane esalebe ba:i. Ilia da bagadewane beda:i. ³⁶ Dunu da amo hou ba:i, ilia da dunu ea dogo ganodini Fio liligi aligila sa:i, amo ea uhibi hou, ilima olelei dagoi.

³⁷ Amalalu, amo soge fi dunu bagadewane beda:iba:le, Yesu da eno sogega masa:ne sia:i. Amaiba:le, Yesu da eno sogega masusa:, dusagaiga bu fila heda:i. ³⁸ Musa doulasi dunu da Yesuma “Na da ani masa:bela:?” ha:giwane adole ba:i. Be Yesu da ema mae misa:ne sia:i. ³⁹ Yesu da ema amane sia:i, “Dia moilaiga buhagili, Gode Ea hou ida:iwane dima hamoi, amo dia na:iyado dunuma olelema.” Amalalu, asili, amo dunu da ea moilai ganodini lalu, Yesu Ea ema fidi hou olelelalu.

Yesu da Oloi Uda Uhinisi amola A:fini Bogoi wa:legadolesi

(Ma:diu 9:18-26; Maga 5:21-43)

⁴⁰ Yesu da hano bega: doaga:loba, dunu bagohame E doaga:ma:ne ouesalebe ba:i. Ilia da E hahawane gousa:i. ⁴¹ Sinagoge ouligisu hina dunu ea dio amo Ya:ilase, Yesuma misini, doaga:le, osoboga diasa:ili, Yesu da ea diasuga misa:ne ha:giwane sia:i. ⁴² Idiwi afadafa fawane, e da ode fagoyale lalelegei, amo da bogomuba:le, ea diasuga misa:ne sia:i. Yesu da asili, dunu bagohame la:ididili amola eno la:ididili ilia da Yesu Ea da:i guba:le aligili asi. ⁴³ Uda afae da sigi

asi. Amo uda da ode fagoyale gala, ea maga:me udigili asili, manoma legesu amoga uhimu da hamedei galu. E da uhima:ne, manoma legesu dunuma ea muni huluane i dagoi, be hamedei.

⁴⁴ E da Yesuma guba:le aligisu ganodini ahoanu, Ea abula fe fawane digili ba:beba:le, ea maga:me logo hedolodafa hedofai dagoi ba:i. ⁴⁵ Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Nowa da Na digili ba:bela:?” Dunu huluane da amane sia:i, “Na hame!” Bida e amane sia:i, “Hina! Dunu osia:i da dia da:i guba:le aligi diala.”

⁴⁶ Be Yesu da bu adole i, “Hame mabu! Dunu afae da Na digili ba:i dagoi. Na da:i amoga gasa bagade da gadili asi dagoi, Na dawa:!”

⁴⁷ Amalalu, uda da ea hou da wamolegemu hamedei ba:loba, yaguguiwane misini, osoboga diasa:ili, dunu huluane ba:ma:ne, ea digili ba:i hou ea bai, amola e uhi hou olelei. ⁴⁸ Yesu da ema amane sia:i, “Na diwi! Di da dia dogo ganodini dafawaneyale dawa:beba:le uhi dagoi. Hahawane masa!”

⁴⁹ E sia:nanoba, Ya:ilase ea diasu fi dunu da ilima doaga:le, Ya:ilasema amane sia:i, “Didiwi da bogoi dagoi. Hamedeiba:le, Olelesu dunu mae misa:ne sia:ma!”

⁵⁰ Be amo sia: nababeba:le, Yesu da Ya:ilasema amane sia:i, “Mae beda:ma! Di da dafawaneyale dawa:beba:le fawane, didiwi uhibi ba:mu!”

⁵¹ Diasuga doaga:loba, Yesu da dunu huluane diasu ganodini mae misa:ne sia:i. Be Bida, Yone, Ya:mese, amola uda mano ea eda amola eme, amo fawane ganodini golili misa:ne sia:i.

⁵² Dunu huluane gilisi da didigia:lebe ba:i. Be

Yesu E amane sia:i, “Mae dima! A:fini da hame bogoi. E da udigili golai diala!”

⁵³ Be ilia da Ema oufesega:su. Bai amo mano da bogoidafa ilia dawa:i galu. ⁵⁴ Be Yesu da amo a:fini loboilele, ema amane sia:i, “Na mano! Di wa:legadoma!”

⁵⁵ Amalalu, uda mano ea a:silibu da bu hihima didilisili, e hedolodafa uhini wa:legadoi. Yesu da ema ha:i manu ima:ne sia:i. ⁵⁶ Uda mano ea eda amola eme ela da baligiliwane fofogadigi. Be Yesu da elama amo hou dunu eno ilima mae olelema:ne sia:i.

9

Yesu da Ea Ado ba:su Dunu Fagoyale Gala, Ea Sia: Olelema:ne Asunasi.

(Ma:diu 10:5-15; Maga 6:7-13)

¹ Yesu da Ea ado ba:su dunu fagoyale gala, Ema misa:ne sia:i. Ilia da Fio a:silibu eno dunu ilia dogo ganodini aligila sa:i, amo fadegale fasima:ne, amola oloi dunu uhima:ne, Yesu da ilima gasa i. ² Yesu da ili Gode Ea Hinadafa Hou olelema:ne amola oloi dunu uhima:ne, asunasi.

³ *E da ilima amane sia:i, “Liligi bagade mae aguni masa. Galiama, muni salas, ha:i manu, muni amola da:i salas eno mae aguni masa.

⁴ Moilaiga doaga:sea, moilai hina da dilima aowamusa: dawa:sea, amo dunu ea diasu ganodini golale, eno moilaiga masunuba:le fawane yolema. ⁵ Be moilai dunu dilima higale ba:sea, bu asili, ilima sisasu olelema:ne, osobo gulu dilia emo gafega diala amo dogama”

* **9:3:** Luge 10:4;11; Asunasi Dunu Ilia Hou 13:51

⁶ Amalalu, Ea fa:no bobogesu dunu da asili, moilai huluane ganodini Gode Ea Sia: Ida:iwane olelelalu, amola oloi dunu huluane uhinisilalu.

Helode da Fofogadigi

(Ma:diu 14:1-12; Maga 6:14-29)

⁷ †Ga:lili soge ouligisu dunu ea dio amo Helode da Yesu Ea hou nababeba:le, bagadewane ededenai. Bai dunu mogili ilia da Yesu da Yone Ba:bodaise bogole bu wa:legadoi ilia sia:beba:le, e fofogadigi. ⁸ Be eno dunu, “E da Elaidia bu osobo bagadega misi, “ilia sia:i. Eno ilia amane sia:i, “E da ninia aowalalia balofede dunu bu wa:legadole osobo bagadega misi.” ⁹ Helode da amane sia:i, “Na sia:beba:le, Yone ea dialuma damuni fasi dagoi ba:i. Be amo dunu ea hou na da waha hisu hisu naba, amo da nowala:?” Amalalu, e da Yesu ba:musa:, logo gebewane hogolalu.

Yesu da Dunu 5000 ilima Ha:i Manu Sagoi

(Ma:diu 14:13-21; Maga 6:30-44; Yone 6:1-14)

¹⁰ ‘Asunasi Dunu’ da Yesuma bu misini, ilia hamoi hou Yesuma adole i. Amalalu, Yesu da Ea Asunasi Dunu huluane, Bedesa:ida moilaiga helefimusa: oule asi. ¹¹ Be ilia asi nababeba:le, dunu bagohame da Ema fa:no bobogele, Ema doaga:i. Amalalu, Yesu da amo dunu huluane hahawane yosia:i. E da Gode Ea Hinadafa Hou ilima olelei, amola oloi dunu uhinisi.

¹² Eso bega:be galu, Yesu Ea ado ba:su dunu fagoyale gala da Ema misini, amane sia:i, “Go soge da dunu hame esalebe soge. Dunu huluane

† **9:7:** Ma:diu 16:14; Maga 8:28; Luge 9:19

ilia golasu hogoma:ne, amola ha:i manu bidi lama:ne, Di asunasima.” ¹³ Be Yesu E amane sia:i, “Dilisu ha:i manu ilima ima.” Ilia da bu adole i, “Ninia da agi ga:gi biyale amola menabo aduna fawane gala. Amabela:? Amo dunu huluane defelewane moma:ne, ninia asili ha:i manu bidi lama:bela?” ¹⁴ Amo sogebia da dunu 5000 agoane esalu. Yesu da Ea fa:no bobogesu dunuma amane sia:i, “Ili momogili, gilisisu 50 agoane hamone, gisi da:iya fima:ne sia:ma.”

¹⁵ Ea ado ba:su dunu da ilima fima:ne sia:beba:le, dunu gilisi huluane da fi dagoi.

¹⁶ Amalalu, Yesu da agi ga:gi biyale amola menabo aduna lale, muagado ba:le gadole, Godema nodone sia:ne gadole, fifili, dunu enoma sagoma:ne, Ea ado ba:su dunuma i dagoi.

¹⁷ Amalalu, dunu huluane mai dagoiba:le, sadi ba:i. Hame mai dialu agi fifi amola menabo amo ladili sali da daba fagoyale nabai ba:i.

*Bida da Yesu da Mesaia Sia:i
(Ma:diu 16:13-19; Maga 8:27-29)*

¹⁸ Eso afaega Yesu da hisu sia:ne gadolaloba, Ea ado ba:su dunu da Ema doaga:i. Yesu E ilima amane adole ba:i, “Na da nowayale, dunu ilia da sia: dalula:?”

¹⁹ †Ilia da Ema bu adole i, “Mogili Di da Yone Ba:bodaise ilia da sia:daha. Oda ilia Di da Elaidia sia:daha. Mogili ilia Di da aowalalia balofede dunu bu wa:legadole misi sia: daha.”

²⁰ §Amalalu, Yesu E bu adole ba:i “Be dilia! Na

† **9:19:** Ma:diu 14:1-2; Maga 6:14-15; Luge 9:7-8 § **9:20:** Yone 6:68-69

da nowayale, dilia da sia: dalula:?" Bida da bu adole i, "Di da Gode Ea ilegei Mesaia!"

Yesu E da Ea Se Nabimu amola Bogomu Olelei (Ma:diu 16:20-28; Maga 8:30—9:1)

²¹ Amo sia: nababeba:le, Yesu da amo sia: eno dunuma mae olelema:ne sia:i. ²² E da Ea ado ba:su dunuma amane olelei, "Na, Dunu Egefe, da se bagade nabimu. Asigilai dunu, gobelesalasu hina dunu amola sema olelesu dunu, da Na higabeba:le, medole legemu. Be bogole, eso osodaga, Gode da Na bu uhini wa:legadolesimu."

²³ **Amalalu, E da ilima amane sia:i, "Nowa dunu e da Nama fa:no bobogemusa: dawa:sea, e da ea esalusu fisili, eso huluane ea bulufalegei gagua gadole, gisawane, Nama fa:no bobogema:mu. ²⁴ ††Bai nowa dunu ea esalusu gagumu hanai galea, e da ea esalusu fisimu. Be nowa dunu Nama asigiba:le, ea esalusu fisigasea, e da ea esalusu gaga:mu. ²⁵ Osobo bagade dunu da osobo bagade liligi huluane lama:ne, ea a:silibu eso huluane mae bogole Fifi Ahoanusu fisimu da defeala:? Hame mabu! ²⁶ Nowa dunu da Na sia: nababeba:le, Na amola Na olelei e da higasea, Na, Dunu Egefe, amola a:igele dunu ninia da Gode Ea Hadigidafa laiwane bu masea, Na da amo Nama higabe dunu higamu. ²⁷ Na da hananewane sia:sa. Mogili waha guiguda: lelebe dunu, ilia mae bogole, Gode ea Hinadafa Hou doaga:i dagoi ba:mu."

** 9:23: Ma:diu 10:38; Luge 14:27 †† 9:24: Ma:diu 10:39; Luge 17:33; Yone 12:25

*Yesu Ea Da:i da Hadigiwane Afadenei
(Ma:diu 17:1-8; Maga 9:2-8)*

28 ††Hi afadafa aligili, Yesu da Bida, Ya:mese amola Yone, ili oule asili, sia:ne gadomusa: goumiba:le heda:i. 29 Yesu da sia:ne gadolaloba, Ea odagi da afadenene, Ea abula hadigi bagade ahea:iai agoane hamobe ba:i. 30 Amalalu, dunu aduna amo Mousesese amola Elaidia, 31 ela amola hadigiwane ba:su, ela amola Yesu da Gode Ea ilegei hawa: hamomusa: Yelusaleme moilai bai bagadega bogomu, amo hou gilisili sia: dalebe ba:i. 32 Bida amola eno dunu da helebeba:le, golai dialu, be nedigili, Yesu hadigi hamoi amola eno dunu aduna Yesuma dafulili lelebe ba:i dagoi. 33 Amalalu, Mousesese amola Elaidia amo Yesu fisili ahoananoba, Bida da Yesuma amane sia:i, “Hina! Ninia guiguda: esalebeba:le, ha-hawane bagade. Ninia guiguda: diasu udiana, afae da Di, eno da Mousesese amola eno da Elaidia, dili golama:ne ninia hiougimu.” Be ea asigi dawa:su da fisiba:le, udigili sia:i.

34 Sia:nanoba, mu mobi misini, ilia huluane uligi dagoi. Mu mobi amoga uligiba:le, ilia bagadewane beda:i galu. 35 §§Amalalu, mu mobi amodili amane sia:be nabi, “Amo da Na ilegei Manodafa. Ea sia: nabima!”

36 Amo sia: nabaluu, ilia da Yesu fawane ba:i. Amalalu, ilia ouiya:le, amo esoga ilia hou ba:i, eno dunuma hame olelei.

†† 9:28: 2 Bida 1:17-18 §§ 9:35: Aisaia 42:1; Ma:diu 3:17, 12:18; Maga 1:11; Luge 3:22

*Yesu da Goi amo ea Dogo Ganodini Fio Liligi
Aligila Sa:i, Uhinisi Dagoi*

(Ma:diu 17:14-18; Maga 9:14-27)

³⁷ Golale hahabe, Yesu amola Ea ado ba:su dunu udiana da goumiba:le sa:ili, dunu bago-hame Yesuma doaga:musa: ouesalebe ba:i.

³⁸ Amo dunu gilisisu ganodini, dunu afae da amane wele sia:i, “Olelesu! Di fidima! Nagofe Di ba:ma! Na da mano eno hame, amo fawane!

³⁹ Wadela:i Fio a:silibu da ema ludubiba:le, na mano da aaiyalala amola yagugusa amola ea defo hano da sasiasa. Amo Fio liligi da mae yolelewane ludubiba:le, e se bagade naba. Wadela:mu agoai ba:sa. ⁴⁰ Na da Dia fa:no bobogesu dunuma amo Fio liligi fadegale fasima:ne sia:i. Be ilia sia:ne ba:loba hamedei galu.”

⁴¹ Yesu E amane sia:i, “Waha esalebe fi huluane da dafawaneyale dawa:su amola hou ida:iwane hamedafa dawa:. Na da eso habodayane dili amola gilisili esaloma:bela:? Amo mano Nama oule misa!”

⁴² Goi da Yesuma manoba, Fio a:silibu da goi ea da:i gadelale osoboga gisalugala:i. Be Yesu da nigima: a:silibu amoma gagabole sia:i. Amalalu, E da goi uhinisini, edama bu i. ⁴³ Amalalu, dunu huluane da Gode Ea gasa bagade hou ba:beba:le, bagadewane fofogadigi.

Yesu da Ea Bogomu Bu Olelei

(Ma:diu 17:22-23; Maga 9:30-32)

Dunu huluane da Yesu Ea hawa: hamosu amoba:le fofogadigili dawa:laloba, Yesu da Ea ado ba:su dunu ilima amane sia:i, ⁴⁴ “Dilia noga:le nabima! Dunu Egefe da hobea osobo

bagade dunu ilia loboga gagulaligibi ba:mu.”
⁴⁵ Be amo sia: ea bai ilia da hame dawa:i galu.
 Bai amo da muguniaiba:le, ilia Yesuma adole
 ba:mu beda:i galu.

Nowa ea Hou da Baligi Bagade

(Ma:diu 18:1-5; Maga 9:33-37)

⁴⁶ *** Amalalu, Yesu Ea ado ba:su dunu da
 amane sia:ga gegei. “Ninia gilisisu ganodini,
 nowa ea hou da baligili bagadela:?” ⁴⁷ Be
 ilia asigi dawa:su dawa:beba:le, Yesu da mano
 fonobahadi lobolele, E guga aligima:ne, oule
 misi. ⁴⁸ †††E da Ea fa:no bobogesu dunu il-
 ima amane sia:i, “Nowa da Nama asigiba:le
 amo mano hahawane yosia:sea, e da Na amola
 yosia:sa. Nowa da Nama hahawane yosia:sea, e
 da Na asunasisu Gode amola yosia:sa. Be dilia
 gilisisu amo ganodini, nowa da ea hou da baligili
 fonobosea, amo ea hou da baligili bagadedafa.”

*Nowa da Dilima Ha lai Hame Galea, E da Dilia
 Fidisu Esala*

(Maga 9:38-40)

⁴⁹ Yone da Yesuma amane sia:i, “Hina! Ninia
 da dunu afae Dia Dioba:le, wadela:i a:silibu
 fadegalesilalebe ba:i. Be e da ninia gilisisu
 ganodini hame ahoanebeba:le, ema yolema:ne
 sia:i.”

⁵⁰ Be Yesu da Yone amola eno ado ba:su dunu
 ilima amane adole i, “Ea logo mae hedofama!
 Nowa dunu da dilima ha lai hame galea, e da
 dilimagai gala.”

*** **9:46:** Luge 22:24 ††† **9:48:** Ma:diu 10:40; Luge 10:16;
 Yone 13:20

Samelia Moilai Dunu da Yesuma Mae Misa:ne Sia:i

⁵¹ Yesu da Hebene sogega heda:mu eso gadeneneba:le, E da Ea asigi dawa:su ga:nasiwane Yelusaleme moilai bai bagadega masusa: dawa:i galu. ⁵² Ili bisili masa:ne, Yesu da adola ahoasu dunu asunasi. Ilia da Samelia moilai, Yesu Ea golasu hogomusa: doaga:i.

⁵³ Be moilai dunu da Yesu E Yelusaleme moilai bai bagadega masunu dawa:beba:le, Yesu hame aowamusa: sia:i. ⁵⁴ †††Amo hou ba:beba:le, Ea ado ba:su dunu aduna amo Ya:mese amola Yone, ela Yesuma amane sia:i, “Hina! Amo dunu laluga nema:ne, lalu da muagadonini sa:ima:ne, ania sia:mu da defeala:?”

⁵⁵ Be Yesu da delegili, elama gagabole sia:i.

⁵⁶ Amalalu, ilia eno moilaiga asili, doaga:i.

Yesuma Fa:no Bobogemu da Asaboi Hame (Ma:diu 8:19-22)

⁵⁷ Ilia da logoga ahoanoba, dunu afae da Yesuma misini, amane sia:i, “Di da adi sogega ahoasea, na da mae yolele Dia baligia aligimu.”

⁵⁸ Yesu da bu adole i, “Fogisi da uli dogoiga diaha, sio da hina: douwa da:iya diaha. Be Dunu Egefe golama:ne da diasu hame.”

⁵⁹ Yesu da eno dunuma amane sia:i, “Nama fa:no bobogema!” Be amo dunu da bu adole i, “Hina! Na da hidadea buhagili, na ada bogosea, na da ea da:i hodo uli dogomu da defeala:?”

⁶⁰ Be Yesu da bu adole i, “Bogoi dunu ilia da bogoi dunu uli dogone salimu da defea. Be di da Gode Ea Hinadafa Hou olelemusa: masa.”

⁶¹ §§§Dunu eno da Yesuma amane sia:i, “Hina! Na da Dima fa:no bobogemu. Be hidadea na da na fi dunu ilima asigibio sia:mu.”

⁶² Be Yesu da ema bu adole i, “Nowa da ha:i manu bugimusa:, osobo gidinasu amoga gidinana, beba:sea, e da Gode Ea Hinadafa Hou amo ganodini hawa: hamomu hamedei ba:mu.”

10

Yesu da Olelesu Dunu 72 agoane Asunasi

¹ Amalalu, Yesu da dunu72 agoane ilegei. E da hobe moilai enoga enoga masunu dawa:beba:le, amo moilaiga ilegei dunu 72 da bisili olelela masa:ne, E da ili asunasi.

² *E da ilima amane sia:i, “Ha:i manu bago-hame da yoi gala. Be faimu dunu da baga-hamedafa. Amaiba:le, ha:i manu Hina dunu da faimu dunu asunasima:ne, Ema sia:ne gadoma.

³ †Dilia masa. Be dawa:ma! Dilia da sibi mano agoane, gasonasu wa:me ili adoba amogai Na da dili asunasisa. ⁴ ‡Muni salasu, esa, amola emo salasu, mae gagaguli masa. Dilia da dunu logoga ba:sea, gousa:musa: mae aligima. ⁵ Diasua golili sa:imusa: doaga:sea, hidadea, ‘Guiguda: olofoiwane esaloma,’ dilia sia:ma.

⁶ Olofosu dunu da amo moilai ganodini esalea, ema dia olofosu olelema. Be olofosu hame galea, dia olofosu hou bu samogema. ⁷ §Amo diasu ganodini esaloma. Hawa: hamosu dunu da ea

§§§ **9:61:** 1 Hina bagade 19:20 * **10:2:** Ma:diu 9:37-38

† **10:3:** Ma:diu 10:16 ‡ **10:4:** Ma:diu 10:7-14; Maga 6:8-11;

Luge 9:3-5 § **10:7:** 1 Golidia 9:14; 1 Dimodi 5:18

bidi defelewane lamu. Amaiba:le, dilia amo diasu dunu ilia aowasu hahawane lama. Moilai enoga masusa:, mae mugululi masa. ⁸ Moilai dunu ilia da dili hahawane ba:sea, ha:i manu diligili iabe, amo moma. ⁹ Oloi dunu uhini, amo moilai dunuma amane sia:ma, ‘Gode Ea Hinadafa Hou da dilima gadenenewane doaga:i dagoi!’ ¹⁰ **Be moilai amoga dunu da dilia sia: higasea, defea, logoga bu asili, amane sia:ma, ¹¹ ‘Dilia moilai osobo gulu ninia emo gafega dila ninia dogasa. Be dawa: ma! Gode Ea Hinadafa Hou da dilima gadenenewane doaga:i dagoi.’ ¹² ††Na dilima dafawane sia:sa. Gode Ea Fofada:su Eso da doaga:sea, goe moilai dunu ilia se dabe iasu da Sodame amola Gomola moilai fi amo ilia musa: se dabe iasu, bagadewane baligimu.”

*Moilai Dunu da Yesu Ea Hou Dafawaneyale
Hame Dawa:i
(Ma:diu 11:20-24)*

¹³ ††“Goula:isini fi dunu! Dilia da se baligiliwane nabimu! Bedesa:ida dunu fi amola! Dilia da se bagade nabimu! Daia amola Saidone amo dunu fi da Na gasa bagade musa: hame ba:i hou ba:loba, ilia da:i dioi amola Godema sinidigimu olelema:ne, ebobo abula idiniginisila:loba amola ilia dialuma da:iya nasubu ligisila:loba. ¹⁴ Gode Ea Fofada:su Eso doaga:sea, dilia se dabe iasu da Daia amola Saidone amo

** **10:10:** Asunasi Dunu Ilia Hou 13:51 †† **10:12:** Mui 19:24-28; Ma:diu 11:24, 10:15 †† **10:13:** Aisaia 23:1-18; Isigiele 26:1-28:26; Youele 3:4-8; A:imose 1:9-10; Segalaia 9:2-4

dunu fi ilia se dabe iasu, bagadewane baligimu.
 15 §§Gabena:iame fi! Dilia Hebene diasuga heda:musa: dawa:bela? Dilia da Helo sogega gudu sa:imu.”

16 ***Yesu da Ea ado ba:su dunuma amane sia:i, “Nowa dunu da dilia sia: nabasea, e da Na sia: amola naba. Nowa dunu da dili higasea, e da Na amola higasa. Amola nowa da Na higabeba:le, e da Na Asunasisu Dunu amola higasa.”

Dunu 72 da Buhagi

17 Amalalu ado ba:su dunu72 ilia da Yesuma hahawane bagade buhagi. Ilia amane sia:i, “Hina! Dia Dioba:le ninia hamoma:ne sia:beba:le, wadela:i a:silibu da beda:iwane nabi.”

18 Be Yesu E amane sia:i, “Na da Sa:ida:ne ha:ha:na agoane, osoboga dalebe ba:i.

19 †††Na da sania amola gamaloa dilia osa:le heda:ma:ne amola dilima ha lai (Sa:ida:ne) osa:le heda:ma:ne, gasa bagade hou dilima i. Dilia da se hame nabimu. 20 Be wadela:i a:silibu da dilia sia: nababeba:le, mae nodoma! Be dilia dio da Hebene ganodini dedei dialebeba:le fawane nodoma!”

Yesu da Hahawane Nodoi (Ma:diu 11:25-27; 13:16-17)

21 Amo esoga, Yesu da Gode ea A:silibu Hadigidafa Ea hahawane hou amoga nabaiba:le, amane sia:i, “Ada Gode! Osobo bagade amola

§§ 10:15: Aisaia 14:13-15
 9:37; Luge 9:48; Yone 13:20

*** 10:16: Ma:diu 10:40; Maga
 ††† 10:19: Gesami Hea:su 91:13

Hebene Hina Godedafa! Bagade dawa:su dunu hodosa:besa:le, amo liligi Di da wamolegeiba:le amola mano dudubuma oleleiba:le, Na da Dima nodone sia:sa. Dia da hanaiba:le hahawane agoane hamoi. ²² †††Na Ada da hou huluane Na lobo da:iya ligisi. Dunu huluane da Gode Ea Manodafa hame dawa:. Ada Hi fawane da dawa:. Na, Gode Ea Mano, Na fawane da Adadafa dawa:. Na da hanaiba:le, eno dunuma olelesea, amo dunu amola da Ada Ea hou dawa:mu!”

²³ Amalalu, E da sinidigili, Ea ado ba:su dunuma amane sia:i, “Amo hou ba:beba:le, dilia da hahawane gala. ²⁴ Na da dafawane dilima sia:sa! Balofede dunu bagohame amola osobo bagade hina bagade dunu, ilia da dilia waha ba:i liligi ba:mu hanai galu, be hame ba:i. Amola dilia waha nabi liligi ilia da nabimu hanai galu, be hame nabi.”

Samelia Dunu Ida:iwane Gala Fedege Sia:

²⁵ §§§Eso afaega, sema olelesu dunu da Yesu dafama:ne, wa:legadole, Ema amane sia:i, “Olelesu! Na da Fifi Ahoanusu lama:ne, adi hamoma:bela?”

²⁶ Yesu E bu adole i, “Gode Sia: Dedei Buga ganodini adi sema dedebela:? Di adi idibela:?”

²⁷ *Sema olelesu dunu da bu adole i “Dia dogoga, dia a:silibuga, dia gasaga, amola dia asigi dawa:suga, Godema asigima. Eno da dia da:i hodo amoma asigi hou defelewane, dia na:iyadoma asigima.”

††† **10:22:** Yone 3:35; 10:15 §§§ **10:25:** Ma:diu 22:35-40;

Maga 12:28-34 * **10:27:** Mousese ea Malasu 6:5; Gobebe Salasu 19:18

28 †Amalalu, Yesu da ema amane sia:i, “Di da noga:lewane adoi. Agoane hamosea, di da esalumu.”

29 Be sema olelesu dunu, hi hou da ida:iwane hidale olelema:ne, Yesuma amane adole ba:i, “Be na na:iyado da nowala:?”

30 Amaiba:le, Yesu E amane sia:i, “Dunu afadafa da Yelusaleme moilai bai bagade fisili, Yeligou moilaiga doaga:musa:, logoga asi. Ahoanoba, wamolasu dunu ilia da logo legele, e doagala:le, fane legele, ea abula amola muni huludafa lale, hobeale:le asi. E da da:i nabadodafa, udigili logoga sidi dialu. 31 Amalalu, gobelesalasu dunu misini, sidi dialebe ba:beba:le, la:idi sisa:i. 32 Fa:no, Lifai dunu amola misi. E amola sidi hamoi dunu ba:beba:le, udigili logo la:ididili baligisu. 33 †Be Samelia dunu da amo logoga ahoanoba, sidi dialoba amoga doaga:i. E da amo dunu ba:beba:le, bagadewane asigi galu. 34 E da sidi dialebe ema hedolowane doaga:le, ea fofa:gi amo abulaga la:gili, ea aiya huluane olife susuligi amola waini amoga legei. Amalalu, ea dougi da:iya ligisili, ga sofe misi dunu golasuga oule asili, amogawi noga:le ouligi.

35 Golale, hahabe, e da diasu ouligisu dunumaK2i. E amane sia:i, ‘Amo dunu noga:le ouligima. Amola muni na waha i ebelesea, na bu masea eno imunu.’ ”

36 Yesu da eno amane sia:i, “Amo dunu udiana galebe. Nowa dunu da wamolasuga fai dunu ema na:iyadodafa agoane hamobela:? Di adi dawa:bela:?”

† 10:28: Gobelesalasu 18:5 ‡ 10:33: 2 Hou Olelesu 28:15

³⁷ Sema olelesu dunu da bu adole i, “Dunu da ema asigi hou hamoi, e da na:iyadodafa hou hamoi.” Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Amaiba:le, di ahoasea, amo ea hou defele hamoma!”

Yesu da Mada amola Meli Ela Diasuga Doaga:i

³⁸ §Yesu amola Ea ado ba:su dunu ilia da logoga asili, moilaiga doaga:i. Uda ea dio amo Mada ea diasua, Yesu aowai. ³⁹ Mada eya dio da Meli. E da Yesu Ea emo gadenenewane esalu, Ea olelebe nabalalu. ⁴⁰ Be Mada da bagadewane hawa: hamobeba:le, se nabi. E da Yesuma misini, amane sia:i, “Hina! Naeya da nama hame fidibiba:le, Di da hame asigibela:? Dia e na fidima:ne adoma!”

⁴¹ Be Yesu E da bu adole i, “Mada! Mada! Di da liligi bagohame dawa:beba:le, da:i dioiwane dawa:lala! ⁴² Be hou afadafa fawane di da gogolei galu. Amo hou ida:iwane, Meli da lai dagoi. Eno dunu da amo hou ema hame samogemu.”

11

*Sia:ne Gadosu Olelesu
(Ma:diu 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Eso afaega, Yesu da sogebi afae amoga sia:ne gadolalu. Sia:ne gadoi dagoloba, Ea ado ba:su dunu afadafa da Ema amane sia:i, “Yone Ba:bodaise da ea ado ba:su dunuma sia:ne gadosu hou olelei. Di amolawane, amo hou ninima olelema!”

² Amalalu, Yesu da ilima amane sia:i, “Dilia da Godema sia:ne gadosea, agoane sia:ma, ‘Ada

Gode! Dia hadigi Dio amoma dunu ilia nodone dawa:mu da defea. Dia Hinadafa Hou da osobo bagadega doaga:mu da defea.

³ Ninia wali ha:i manu defele, ha:i manu ninima ima.

⁴ Ninia wadela:i hou hamoi amo Di goglema:ne olofoma. Bai ninia da dunu huluane amo da ninima wadela:i hou hamosea, amo goglema:ne olofosa. Amola gasa bagade dafama:ne ado ba:su hou, amoma nini mae oule masa!’ ”

⁵ Amola, Yesu da Ea fa:no bobogesu dunuma amane sia:i, “Dilia udigili fedege sia: dawa:ma. Ebeda! Dunu afadafa da gasimogoa ea sama ea diasuga doaga:sea, ema amane sia:sa, ‘Sama! Na da agi ga:gi udiana dima edegela misi. ⁶ Bai na na:iyado eno da sofe misini, na diasuga doaga:i. Be na da ha:i manu hame.’ ⁷ Amasea, ea sama diasu ganodini esala da bu adole iaha amane, ‘Na golai mae didilisima! Logo da ga:si dagoi. Na amola na mano, ninia golasu ganodini hahawane diaha. Na wa:legadole imunu hihi gala.’ ⁸ Amo sia: nababeba:le adi hamoma:bela:? Na dima agoane sia:sa. Goe dunu da ea sama ema asigiwane dawa:beba:le, e da hame wa:legadole imunu. Be amo dunu da mae yolele, ema gebewane adole ba:beba:le, e da wa:legadole imunu.

⁹ Na da dilima sia:sa! Gebewane adole boba:lalea, dilia da lamu! Hogoi helese, dilia da ba:mu! Mae yolele logoga lulufigisia, dilia da logo doasibi ba:mu! ¹⁰ Nowa da gebewane adole boba:lalea da lamu! Nowa da hogoi helese da ba:mu! Nowa da mae yolele, logoga lulufigisia,

e da logo doasibi ba:mu! ¹¹ Osobo bagade eda da ea mano ema menabo manusa: adole ba:sea, e da medosu sania ima:bela:? Hame mabu! ¹² Ea mano da ema ha:i manusa: gagala oso adole ba:sea, eda da ema gamaloo ima:bela:? Hame mabu! ¹³ Amaiba:le, dilia wadela:i hou hamosu dunu da dilia mano ilima liligi ida:iwane gala imunu dawa:beba:le, dilia Hebene Ada da dilima Gode Ea A:silibu Hadigidafa iasu liligi baligiliwane imunusa: dawa:.”

Yesu amola Bilisibale
(*Ma:diu 12:22-30; Maga 3:20-27*)

¹⁴ Yesu da sia: hamedei hamosu Fio liligi dunu afae ea dogo ganodini aligila sa:i, amo fadegale fasi. Amalalu, amo dunu da bu sia: baoui. Dunu huluane da bagadewane fofogadigi. ¹⁵ *Be mogili da amane sia:i, “E da Bilisibale, wadela:i a:silibu hina, amo ea gasaga Fio liligi fadegale fasisa.”

¹⁶ †Eno dunu da Yesuma ado ba:ma:ne, mua-gadoganini gasa bagade dawa:digima:ne olelesu hamoma:ne Ema sia:i. ¹⁷ Be Yesu da ilia asigi dawa:su dawa:beba:le, amane sia:i, “Dunu fi da afafasea, amo fi da wadela:lesi dagoi ba:mu. Diasu fi amola afafasea da dafamu. ¹⁸ Sa:ida:ne fi da mogili afafasea, ea fi da habodane leloma:bela:? Na da Bilisibale ea gasa laiba:le, Na da Fio liligi fadegale fasisa, amo dilia da sia:sa. ¹⁹ Be Na da Bilisibale ea gasaga Fio liligi fadegale fasisia, dilima fa:no bobogesu dunu da nowa ea gasaga fadegale fasisala:? Amaiba:le, ilia da dili ogogosu hou olelesa. ²⁰ Be Na da Gode

* **11:15:** Ma:diu 9:34, 10:25 † **11:16:** Ma:diu 12:38, 16:1; Maga 8:11

Ea gasa amoga Fio liligi fadegasa galea, defea, Gode Ea Hinadafa Hou da dilima doaga:i dagoi dawa:ma.

²¹ Gasa bagade dunu da gegesu liligi gaguli, ea diasu ouligisia, ea liligi enoga wadela:mu da hamedei. ²² Be eno dunu amo ea gasa da musa: adoi dunu ea gasa baligi galea, amo da ema gegene, fane legesea, e da ea gegesu liligi amola liligi huluane gasawane samogene, gaguli asili, amo liligi momogili, ea fa:no bobogesu dunuma iaha.

²³ †Nowa dunu da Namagale hame gegesea, e da Nama ha lai dunu esala. Nowa da Na fi ilima hame gilisia, e da Na fi wadela:musa: afagogosa.

*Wadela:i A:silibu da Buhagisa
(Ma:diu 12:43-45)*

²⁴ Wadela:i a:silibu da dunu ea dogoga fadegale fasisia, e da dunu hame esalebe sogega udigili golasu hogola ahoa. Be hame ba:beba:le, hi asigi dawa:su ganodini e da amane dawa:sa, “Na da na diasu fisi amoga buhagimu.” ²⁵ Amasea, e da buhagili, ea diasu da noga:le dogale dagoi ba:sa. ²⁶ Amasea, e da bu ahoasea, a:silibu eno lobufaseleyale gala, ilia hou da ea wadela:i hou baligisa, amo lidili, misini, ilia da ganodini aligila sa:imu. Amaiba:le, amo dunu ea fa:no mabe hou da ea musa: wadela:i hou bagadewane baligimu.”

Hahawanedafa Hou

† 11:23: Maga 9:40

²⁷ Amo sia: Yesu E sia:i dagoiba:le, dunu gilisisu ganodini uda afadafa da ha:giwane sia:i, “Uda da ea hagomo ganodini, Di e da laiba:le amola ea dodo maga:me Dima iabeba:le, amo uda da hahawane bagade ba:sa.”

²⁸ Be Yesu E bu adole i, “Dafawane! Be nowa da Gode Ea sia: nabawane hamosea, amo dunu da baligiliwane hahawane ba:sa.”

Ilia da Gasa Bagade Dawa:digima:ne Olelesu Ba:mu Hanai
(Ma:diu 12:38-42)

²⁹ §Yesu da dunu bagohame E guba:le aliligi, amo ilima amane sia:i, “Waha fi diala da wadela:i fi. Ilia da gasa bagade dawa:digima:ne olelesu hogosa. Be dawa:digima:ne olelesu eno Na da hame olelemu. Youna ea dawa:digima:ne olelesu fawane olelemu.

³⁰ **Youna ea hou da Ninefe dunuma dawa:digima:ne olelesu hamoi. Amaiwane, Dunu Egefe da waha fi diala ilima dawa:digima:ne olelesu agoane ba:mu. ³¹ ††Gode Ea Fofada:su Eso doaga:sea, Siba gagoe (south) uda hina bagade da wa:legadole, dilima diliwaneya udidimu. Bai e da Soloumane ea bagade dawa:su sia: nabimusa:, soge badilia amodili misi. Be Soloumane ea mimogo hou baligisu dunu da waha esala.

³² ††Gode Ea Fofada:su Eso doaga:sea, Ninefe dunu da wa:legadole, dilima diliwaneya udidimu. Bai ilia da Youna ea sia: nababeba:le,

§ 11:29: Ma:diu 16:4; Maga 8:12 ** 11:30: Youna

3:4 †† 11:31: 1 Hina bagade 10:1-10; 2 Hou Olelesu 9:1-12

†† 11:32: Youna 3:5

gogosiane, Godema sinidigi. Be Dunu waha esala, Ea hou da Youna ea hou baligi dagoi.

*Da:i Hodo ea Gamali
(Ma:diu 5:15; 6:22-23)*

³³ §§Dunu da gamali wa:sea, e da hame wamolegesa, e da ofodo amoga hame dedebosa. Be e da gamali amo gamali bugisu da:iya bugibiba:le, dunu da diasu ganodini golili dasea, hadigi ba:sa. ³⁴ Dia si da dia da:i hodo gamali agoane. Dia si da noga:iwane galea, hadigi da dia da:i hodo nabamu. Be dia si da wadela:i galea, gasi da dia da:i hodo nabamu. ³⁵ Amaiba:le dawa:ma! Dia hadigi da gasiwane ba:sa:besa:le, dawa:ma! ³⁶ Dia da:i hodo da mae gasili hadigi amoga nabai galea, di da gamali ea hadigi agoane amo ganodini esalumu.”

*Yesu da Fa:lisi Dunu amola Sema Olelesu Dunu
ilima Gagabole Sia:i*

(Ma:diu 23:1-36; Maga 12:38-40)

³⁷ Yesu da sia: dagoloba, Fa:lisi dunu afadafa da Ema ha:i manusa: misa:ne sia:i. Amaiba:le, Yesu da ea diasu ganodini golili sa:ili, ha:i manusa: fi. ³⁸ Yesu da ha:i manusa:, Ea lobo hame dodofeiba:le, Fa:lisi dunu da bagadewane fofogadigi.

³⁹ Amaiba:le, Hina Yesu da ema amane sia:i, “Dilia Fa:lisi dunu da hano nasu faigelei amola ofodo dabuagado fawane dodofesa. Be ganodini dilia da gegesu amola wadela:i hou amoga nabai gala. ⁴⁰ Dilia gagaoui dunu! Adi dawa:bela:?”

Gode da dabuagado da:i hamoiba:le, E da ganodini hame hamoi dilia dawa:bela:? ⁴¹ Be dilia hano nasu faigelei amola ofodo amo ganodini liligi huluane hame gagui dunuma imunu da defea. Amasea, liligi huluane da ledο hamedei dilia da ba:mu.

⁴² *** Dilia Fa:lisi dunu da se bagade nabimu! Dilia da ha:i manu liligi fonobahadi nabuane agoane fifili, afadafa Godema iaha. Be Gode Ea moloidafa hou amola Gode Ea asigi hou, dilia hame hamosa. Musa sia:i liligi mae fisili, fa:no sia:i liligi amola gilisili hamomu da defea galu.

⁴³ Dilia Fa:lisi dunu da se bagade nabimu! Dilia da sinagoge diasu ganodini, fisu ida:iwane amoga fimu hanai gala. Bidiga lama:ne diasuga ahoasea, dilia da eno dunu dilima nodone sia:mu hanai gala.

⁴⁴ Dilia da se bagade nabimu. Dilia da bogoi ilia uli dogoi agoane. Amo liligi dunu ilia hame ba:beba:le, amo da:iya udigili ososa: lala.”

⁴⁵ Sema olelesu dunu afadafa da Yesuma amane sia:i, “Olelesu! Amo sia: sia:beba:le, Di da ninima amolawane gadesa!” ⁴⁶ Be Yesu E bu adole i, “Dilia sema olelesu dunu amola da se bagade nabimu! Dunu eno hamoma:ne, dilia da ga:nasidafa liligi ilima olelesa. Be amo dioi liligi gagua gadomusa:, dilia da ili fidima:ne, lobo sogo afadafa fawane hame gagua gadosa.

⁴⁷ Dilia da se bagade nabimu! Dilia da balofede dunu ilia bogoi uli dogoi hahawane hamosa. Be dilia aowalalia da amo balofede dunu medole legei dagoi.

⁴⁸ Amaiba:le, dilia aowalalia da balofede dunu medole legeiba:le, dilia hahawane ba:sa. Iliā da medole legei dagoi, be dilia da ilia bogoi salasū hahamosa. ⁴⁹ Amaiba:le, Gode da Ea bagade dawa:su amoga amane sia:i, ‘Na da ba:la:lusu dunu amola adola ahoasu dunu ilima asunasimu. Mogili ilia da medole legemu, mogili ilima ilia da se bagade imunū.’ ⁵⁰ Amaiba:le, osobo bagade hahamosu eso amogainini wali eso, amo esoga balofede dunu huluanedafa medole legeiba:le, waha fi esala da se dabe iasu lamu. Waha fi esala ilisu da balofede dunu huluanedafa medole legei dagoi, amo defelewane Gode da ilima fofada:mu. ⁵¹ †††A:ibele da musa: medole legei ba:i, amalu dunu bagohame medole lelegele asili, Segalaia ilia da oloda amola Hadigi Malei Sesei amo dogoa sogebi amogai medole legele, amogainini wali eso. Amo wadela:i medole legesu hou huluane waha fi esala da hamoi dagoi, amo defelewane Gode da ba:mu amola ilima se dabe imunū.

⁵² Dilia Sema Olelesu dunu da se bagade nabimu! Dilia da fedege agoane dawa:su diasu doasima:ne gi eno dunuma mae iawane gasawane gagusa. Dilia da amo diasu ganodini mae golili sa:ili, amola eno dunu ilia ganodini masu logo hedofasa.”

⁵³ Yesu da amo sogebi fisili ahoanoba, sema olelesu dunu amola Fa:lisi dunu da Yesuma gadele ha:giwane adole ba:su. ⁵⁴ Yesu dafama:ne, ilia da sia:ga bagadewane fedegele boba:su.

††† **11:51:** Mui 4:8; 2 Hou Olelesu 24:20-21

12

Ogogosu Hou Dawa:ma:i

(Ma:diu 10:26-27)

¹ *Dunu bagohamedafa gilisili guba:le, dunu eno dunu enoma osa:le heda:mu: agoai galu, Yesu da Ea ado ba:su dunu ilima hidadea sia:i, “Fa:lisi dunu ilia ogogosu hou da yisidi agoane. Liligi huluane da ilia hou amoga wadela:sa:besa:le, dawa:ma:i. ² †Be liligi dede-boi galea da hobeia bu ba:mu. Dunu ilia da wamolegei hou huluane hobeia dawa:mu. ³ Dilia da gasi ganodini sia:su, hobeia dunu ilia da hadigi ganodini bu nabimu. Dilia diasu ganodini sadoga sia:su, dunu ilia hobeia diasu da:iyamogoa amoga heda:le, wele sia:nanumu.”

Nowama Beda:ma:bela:?

(Ma:diu 10:28-31)

⁴ “Na na:iyado dunu! Na dilima dafawane sia:sa! Da:i hodo fane legesu dunu ilima mae beda:ma. Da:i hodo medole legebeba:le, ilia eno wadela:i hou dilima hamomu hame dawa:mu. ⁵ Be afadafa fawane beda:ma! Dunu afadafa esala. E da dunu ea da:i hodo medole legele, ea a:silibu Helo sogega galadigimu dawa:. Dafawane! Amo dunuma beda:ma!

⁶ Dunu ilia da diogonabo biyale gala amo doea aduna amoga bidi lasa. Be Gode da diogonabo afadafa huluane hame gogolesa. ⁷ Be, dilia! Dilia dialuma hinabo huluanedafa afae afae Gode da idisa. Amaiba:le mae beda:ma! Dilia lasu defei da diogonabo bagohame ilia lasu defei baligisa.”

* **12:1:** Ma:diu 16:6; Maga 8:15 † **12:2:** Maga 4:22; Luge 8:17

*Yesu Ea Dio Mae Beda:iwane Olelema
(Ma:diu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ “Na da dilima sia:sa. Nowa dunu da eno dunu nabima:ne, ‘Na da Gelesu dunu,’ sia:sea, amo dunu Na, Dunu Egefe, Na da Gode Ea a:igele dunu nabima:ne, amo dunu da Na fi dunu sia:mu. ⁹ Be nowa dunu e da eno dunu nabima:ne, ‘Na da Yesu higasa,’ sia:sea, Na da Gode Ea a:igele dunu nabima:ne, amo dunu da Na fi dunu hame sia:mu.

¹⁰ †Nowa da Dunu Egefema lasogole sia:sea, Gode da ea hou gogolema:ne olofomu dawa:. Be nowa da Gode Ea A:silibu Hadigidafa Ema lasogole sia:sea, e da gogolema:ne olofosu hamedafa ba:mu. ¹¹ Šilia da dili sinagoge diasu ganodini fofada:sea amola ouligisu hina dunuma ilima fofada:musa: hiouginana ahoasea, dilia da sia: bu adole imunu dawa:beba:le, mae da:i dioma. ¹² Bai amo esoga, Gode Ea A:silibu Hadigidafa da dilia bu adole iasu dilima olelemu.”

Bagade Gagui Gagaoui Dunu ea Hou

¹³ Dunu gilisisu amo ganodini, dunu afae da Yesuma amane sia:i, “Olelesu! Na olama sia:ma. E da ania ada ea muni amola liligi mogili, la:idi nama ima:ne ema sia:ma.”

¹⁴ Be Yesu E bu adole i, “Na da di amola dia ola alima osobo bagade liligi hahamomusa: fofada:su dunu hame ilegei.” ¹⁵ Amalalu, E da dunu huluane ilima amane sia:i, “Dawa:ma! Uasu hou da dilia hou wadela:sa:besa:le dawa:ma!

† **12:10:** Ma:diu 12:32; Maga 3:29 § **12:11:** Ma:diu 10:19-20; Maga 13:11; Luge 21:14-15

Dunu da liligi bagadedafa gaguiba:le, amo da ea esalusu bai hame gala.”

¹⁶ Amalalu, Yesu E da fedege sia: ilima olelei, “Bagade gagui dunu afadafa ea ifabi da ha:i manu noga:le legesu. ¹⁷ Amalalu, e da ea asigi dawa:su ganodini agoane dawa:i, ‘Na da adi hamoma:bela:? Na liligi legesu diasu da nabaiba:le, na ha:i manu salimu da hamedei galebe.’

¹⁸ Amalalu, ea asigi dawa:su ganodini e da bu dawa:i, ‘Defea! Na liligi legesu diasu huluane na da mugululi, diasu eno bagadedafa bu gaguli, na liligi amola gagoma huluane amo ganodini salimu. ¹⁹ Amasea, na asigi dawa:su ganodini na da agoane sia:mu, ‘Defea! Di da liligi bagadewane ode bagohamega manusa: defelewane legei diala. Hawa: mae hamone, ha:i nawane, adini nawane, hahawane esaloma,’ amo na da sia:mu,’ ²⁰ Be Gode da ema amane sia:i, ‘Gagaoui dunu di! Wali gasia dia a:silibu Na da lamu. Amasea, dia liligi dina: fidimusa: gilisi, nowa lama:bela:?’ ”

²¹ Yesu da sia: dagomusa: amane sia:i, “Nowa dunu da liligi bagade gagusia, be Gode Ea hou hame lalegagusia, da amo gagaoui dunu agoane ba:mu.”

Gode Ea Hou Dafawaneyale Dawa:beba:le, Mae Da:i Dioma

(Ma:diu 6:25-34)

²² Amalalu, Yesu da Ea ado ba:su dunu ilima amane sia:i, “Amaiba:le, Na da dilima sia:sa. Dilia ha:i manusa:, da:i dioiwane mae dawa:ma. Dilia abula salimusa:, bagadewane

mae dawa:ma. ²³ Dunu ea esalusu da ha:i nasu baligi dagoi, amola da:i hodo da abula baligi dagoi. ²⁴ Muagado sio fi ba:ma. Ha:i manu ilia mae bugili da, udigili faisa. Ilia da ha:i manu legesu diasu hame gagusa. Be Gode da ilima ha:i manu iaha! Be dilia esalusu labe defei da ilia labe defei bagadewane baligisa. ²⁵ Dilia da:i dioiwane dawa:beba:le, dilia esalusu eso da eso afaewane sedagima:bela:? Hame mabu! ²⁶ Amaiba:le, amo hou fonobahadi dilia hamomu hame dawa:beba:le, abuliba:le eno liligi hamomusa:gini dilia da:i dioiwane dawa:ma:bela:? ²⁷ **Sogea ilia heda:su hou ba:ma. Hawa: hamosu amola amunasu hou ilia hame dawa:. Be ilia ba:su da Soloumane ea hadigi abula ba:su baligisa. ²⁸ Sogea gisi da wali diala be ayawane gobelesu nasu laluga gobesi dagoi ba:mu. Amaiba:le, Gode da amo gisi abula ida:iwane amoga idiniginisiba:le, Ea dilima imunu hou da amo hou bagadewane baligimu. Dilia dafawaneyale dawa:su hou da fonobahadi!

²⁹ Amaiba:le, dilia ha:i manu logo amola dilia hano manu logo da:i dioiwane mae dawa:ma! ³⁰ (Bai Gode Ea hou hame lalegagui fifi asi gala dunu amo liligima bagadewane dawa:lala.) Dilia Ada Gode da dilia wali esaloma:ne liligi lamu huluane dawa:. ³¹ Be dilia Gode Ea Hinadafa Hou hidadea hogoi helema. Fa:no E da musa: sia:i liligi dilima imunu.

Liligi Ida:iwane Hebene Gobolo Ganodini

** **12:27:** 1 Hina bagade 10:4-7; 2 Hou Olelesu 9:3-6

*Gilisima**(Ma:diu 6:19-21)*

³² Sibi fi fonobahadi! Dilia mae beda:ma! Gode da Ea Hinadafa Hou, dilima imunusa: bagadewane hanai gala. ³³ Dilia liligi huluane bidi lale, muni lai hame gagui dunuma ima. Muni salasu, mae heane dialumu liligi lama. Gobolo liligi ida:iwane Hebene diasu ganodini hame ebelemuba:le, amo liligi lama. Agoai liligi, wamolasu dunu da hame wamolamu amola aowaba da hame wadela:lesimu. ³⁴ Bai adi sogebiga dilia dogolegei liligi da momagei dialea, amogawi dilia asigi dawa:su da dialumu.

Mae Golale Ha:esaloma

³⁵ ††Dilia abula salawane, gamali wa:le momagele ha:esaloma! ³⁶ ††Hawa: hamosu dunu, ilia hina da uda lasu lolo Nasu amoga asili, e da bu misunu dawa:beba:le, ouesalumu. Dilia amo dunu ilia hou agoane hamoma. E da bu misini, logoga lulufigisia, ilia da logo hedolowane doasimu. ³⁷ Ilia hina da bu doaga:sea, e da ea hawa: hamosu dunu mae golale, momagele, ouesalebe ba:mu. Na dilima sia:sa. Ilia hina da ea abula idiniginisili, ilima fili, ha:i manusa: sia:beba:le, hi fawane da ha:i manu ilima imunu. ³⁸ E da gasimogoa o fa:no agoane doaga:sea, amola ilia mae golale momagele, ha:esalebe ba:sea, ilia da hahawane bagade ba:mu. ³⁹ §§Be dawa:ma! Diasu hina da wamolasu ea misunu eso hidadea dawa:i ganiaba, e da wamolasu ea diasuga mae misa:ne ea logo ga:la:loba. ⁴⁰ Dilia

†† 12:35: Ma:diu 25:1-13

†† 12:36: Maga 13:34-36

§§ 12:39: Ma:diu 24:43-44

mae golale momagele esaloma! Dilia hame dawa:i eso amoga Dunu Egefe da doaga:muba:le, mae golale esaloma.”

*Nabasu Hawa: Hamosu Dunu amola Hame
Nabasu Hawa: Hamosu Dunu
(Ma:diu 24:45-51)*

⁴¹ Bida e amane sia:i, “Di da amo fedege sia: niniamusu dawa:ma:ne olelebela:? Ma dunu huluane dawa:ma:ne olelebela:?”

⁴² Hina Yesu E bu adole i, “Moloidafa amola bagade dawa:su hawa: hamosu dunu da nowala:? Diasu hina dunu da agoaiwane bagade dawa:su amola nabasu dunu ema ouligisu hawa: hamosu iaha. Amasea, amo dunu da ea hina ea sia: nababeba:le, e da eno hawa: hamosu dunu ilima ilia ha:i manu defelewane iaha. ⁴³ Ea hina da bu masea, e da amo hawa: ida:iwane hamonanebe ba:beba:le, hahawane bagade ba:mu.

⁴⁴ Na da dilima sia:sa. Ema hahawaneba:le, ea hina da ema ea liligi amola soge huluane amoma ouligisu hou imunu. ⁴⁵ Be amo hawa: hamosu dunu da ea asigi dawa:su ganodini ea hina da hedolo hame misunu dawa:beba:le, e da hawa: hamosu dunu amola uda bagadewane fasea, amola e da ha:i bagade nasea amola waini hano bagade nasea, feloasa, ⁴⁶ amo dunu ea hina da ea hame dawa:i eso amoga hedolowane doaga:mu. Amasea, hina dunu da amo wadela:i ouligisu dunu amo gegesu gobiheiga hedofale, fofonobone salimu. E da hame nabasu dunu ilia se dabe iasu amo defele lamu.

⁴⁷ Amasea, amo hawa: hamosu dunu da ea hina ea hanai dawa:be amo hame hamosu, e da fegasuga bagadewane fananebe ba:mu. ⁴⁸ Be eno

hawa: hamosu dunu, e da hame dawa:beba:le hame nabasu hou hamosea, e da fegasuga se dabe iasu fonobahadi fawane lamu. Nowa dunu da Godema bagadewane lai galea, Gode da ema bagadewane lamu. Gode da nowa dunu ema baligili bagadewane ia dagoiba:le, E da ema baligiliwane lamu.

Yesu Ea Afafasu Hou
(Ma:diu 10:34-36)

⁴⁹ Na da osobo bagadega lalu galagudumusa: misi. Be Na da osobo bagade wahadafa lalu agoane ulagisi ganea:ba.

⁵⁰ ***Na da ba:bodaise hou lalu agoane hamomu galebe, be amo hou da hame dagoiba:le, Na da se naba. ⁵¹ Na da osobo bagadega olofosu hou olelemusa: misibayale dilia dawa:bela:? Hame mabu! Olofosu hame be afafasa hou na da olelela misi.

⁵² Wahawinini, sosogo fi ganodini, dunu biyale ilia da ha lamu. Nasubu na:iyado uadiana ilia da eno nasubu na:iyado aduna elama gegemu. Amola aduna da eno uadiana ilima gegemu.

⁵³ †††Eda da egefema gegene, egefe da edama bu gegemu. Eme da idiwima gegene, idiwu da emema bu gegemu. Awa da ea awama gegene, amola ea awa da ema bu dabe gegemu.”

Esoha Dawa:su Hou
(Ma:diu 16:2-3)

⁵⁴ E da dunu huluanema eno sia: olelei agoane, “Dilia da guma:goe mu mobi heda:lebe ba:sea, dilia da hedolo, ‘Gibu sa:imu galebe,’ sia:sa.

*** 12:50: Maga 10:38 ††† 12:53: Maiga 7:6

Amasea, gibu da sa:imu. ⁵⁵ Dilia da gagoe (south) amodili fo manebe ba:sea, dilia da 'Eso bagade da gia:mu!' sia:sa. Amasea, eso da gia:sa. ⁵⁶ Dilia ogogosu dunu! Osobo dawa:digima:ne olelesu amola mu dawa:digima:ne olelesu amo ba:beba:le, dilia fa:no misunu liligi bagade dawa:. Amaiba:le, abuliba:le wali eso ea hou dili hame dawa:bela:?"

*Dilima Ha lai Dunu Hedolo Gousa:ma
(Ma:diu 5:25-26)*

⁵⁷ "Dilia da abuliba:le hou ida:iwane amola wadela:i hou amo afafamusa: hame dawa:bela:?" ⁵⁸ Dilima ha lai dunu da dilima fofada:musa: dawa:sea, defea, alia logoga ahoasea, fofada:su dunuma mae doaga:le, amo liligi hedolowane ha-hamoma. Agoane hame hamosea, e da fofada:su dunu ema dili gasawane hiougili, fofada:lalu, dadi gagui dunuma imunu. Amasea, dilia da se iasu diasu ganodini sali dagoi ba:mu.

⁵⁹ Amo ganodini di ouesalu, dia dabe huluane ia dagoiba:le fawane, se iasu diasu logo bu doasibi ba:mu."

13

Wadela:i Hou Hame Fisisia, Bogosu Ba:mu

¹ Amo esoga, dunu esafulu da Yesuma sia: olelei. Ga:lili dunu da Godema gobe le salasu hou hamonanoba, Bailade da amo dunu huluane medole legele, ilia maga:me amo gobe le salasu liligi amoma gilisi. ² Yesu da ilima amane adole ba:i, "Amo Ga:lili dunu da agoane bogobeba:le, dili adi dawa:bela:?" Ilia Ga:lili dunu eno ilia wadela:i hou baligiba:le bogobela:?" ³ Hame

mabu! Na dilima sia:sa. Dilia wadela:i hou hame yolesisia, dilia amola da agoanewane bogomu. ⁴ Eno da Siloua:me diasu gado gagagula hedai: amo mugululi sa:ili, dunu 18 agoane fane, bogogia:i. Dilia adi dawa:bela:? Ilia wadela:i hou da Yelusaleme dunu eno huluane ilia wadela:i hou baligiba:le, bogobela:? ⁵ Hame mabu! Be Na da dilima sia:sa. Dilia wadela:i hou hame fisiagasea, dilia amola da agoanewane bogomu.”

Figi Ifa da Fage Hame Legei

⁶ Amalalu, Yesu da ilima fedege sia: olelei, “Eso afaega dunu afae da ea ifabi ganodini figi ifa bugi dialu. E da amoga fage legei hogola asi, be hamedafa ba:i.

⁷ Amaiba:le, e da ea ifabi ouligisu dunuma amane sia:i ‘Waiye! Na da ode udiana ganodini figi ifa amo fage legebayale hogole ba:loba, hamedei galu. Amo ifa abima! E da udigili bugi dialumu da defea hame galebe!’ ⁸ Be ifabi ouligisu dunu da bu adole i, ‘Ode afadafa eno fawane yolele, amo ifa da lelumu da defea. Na da osobo dogone gagala:le, bulamagau iga legemu. ⁹ Amasea, amo ifa da ode enoga fage legesea, defea, yolema. Be hame legesea, defea, abima!’

Yesu da Da:i Gugili Sa:i Lalu Uda, amo Sa:bade esoga Uhinisi

¹⁰ Sa:bade eso afaega, Yesu da sinagoge diasu ganodini sia: olelelalu. ¹¹ Uda afadafa esalu, amo ea dogo ganodini Fio liligi aligila sa:iba:le, e da ode 18 agoane oloi galu. E da:i selefagala:le, bu molomu hamedei ba:i. ¹² Yesu da amo uda ba:beba:le, Ema misa:ne sia:nanu, bu amane

sia:i, “Uda! Dia oloi da uhi dagoi.” ¹³ Yesu da Ea lobo amo uda ea da:iga ligisili, uda da bu molole, Godema nodone sia:i.

¹⁴ *Be Yesu da Sa:bade esoga uhisu hou hamobeba:le, sinagoge ouligisu dunu da dunu esafulubi ilima amane sia:i, “Hawa: hamosu eso hi ganodini da gafeyale fawane. Amo esoga uhinisimusa: misa:. Be Sa:bade esoga mae misa!”

¹⁵ Yesu da ema bu adole i, “Dilia ogogosu dunu! Sa:bade esoga dilia bulamagau o dougi diasu ganodini lefulubi, dilia da ea la:gi fadegale, hano moma:ne oule ahoa.

¹⁶ Be A:ibalaha:me idiwi waha esala, e da ode 18 agoane Sa:ida:nema la:gi dagoi. Amaiba:le, ea la:gi Sa:bade esoga abuliba:le hame fadegale fasima:bela:?” ¹⁷ Amo sia: sia:beba:le, Ema ha lai dunu huluane bagadewane gogosia:i. Be eno dunu huluane, Ea hadigi hou hamoi ba:loba, hahawane nodone sia:i.

Masada Hawa: Fedege Sia:

(Ma:diu 13:31-32; Maga 4:30-32)

¹⁸ Yesu E amane sia:i, “Gode Ea Hinadafa Hou da habodaila:? Amo hou olelemusa:, Na da adi fedege sia: olelema:bela:? ¹⁹ Gode Ea Hinadafa Hou da agoane dila. Dunu da masada hawa: lale, ea ha:i manu bugisu soqe ganodini bugisa. Masada da heda:le, ifa agoane alebeba:le, sio fi da ea amodaga bibisa.”

Yisidi Fedege Sia:

(Ma:diu 13:33)

* **13:14:** Gadili Asi 20:9-10; Mousese ea Malasu 5:13-14

²⁰ Yesu da eno adole ba:i, “Gode Ea Hinadafa Hou olelemusa:, Na da adi fedege sia: olelema:bela:?” ²¹ Gode Ea Hinadafa Hou da agoane dila. Uda da falaua 40 lida agoane, amo ganodini yisidila biogosa. Yisidi da falaua amo ganodini fodobeba:le, ga:gi da bagadewane alesa.”

Logo Holei Fonobahadi

(Ma:diu 7:13-14,21-23)

²² Yesu da asili, moilai eno fonobahadi amola eno bagade amoga doaga:le, sia: olelelalu, asili, Yelusaleme moilai bai bagadega doaga:musa: ahoanu. ²³ Dunu afae da Yesuma amane adole ba:i, “Hina! Dunu bagahame fawane da dia gaga:su hou ba:ma:bela:?”

²⁴ Yesu E bu adole i, “Logo holei fonobahadi amoga golili dasu logo hogoi helema. Dunu bago:hame da amo ganodini golili sa:imusa: dawa:sea, hamedei ba:mu. ²⁵ Diasu Hina da wa:legadole, logo ga:simu. Amasea, dilia da gadili leluwane logoga lulufigili agoane sia:mu, ‘Hina! Ninia misa:ne, logo doasima!’ Be E da bu adole imunu, ‘Dilia da habidili misibela:?’ Na da dili hame dawa:.’ ²⁶ Amasea, dilia da amane sia:mu, ‘Di amola ninia gilisili ha:i amola hano nasu. Dia da ninia moilaiga sia: olelei!’ ²⁷ †Be E da bu eno sia:mu, ‘Dilia amola dilia misi soge Na da hame dawa:.’ Wadela:i hou hamosu dunu huluane! Dilia masa!’

²⁸ ‡A:ibalaha:me, Aisage, Ya:igobe amola balofede dunu huluane, ilia Gode Ea Hinadafa

† 13:27: Gesami Hea:su 6:8 ‡ 13:28: Ma:diu 22:13, 25:30; Ma:diu 8:11-12

Hou ganodini esalebe, be dilia da gadili ha:digi dagoi ba:mu. Amo hou ba:sea, dilia da bese ini dinanumu. ²⁹ Dunu da gusugoe amola guma:goe amola gagoe (south) amola gagoe, (north) amoga misini, ilia Gode Ea Hinadafa Hou lolo Nasu amoga hahawane fimu.

³⁰ ŠAmasea, mogili waha fa:no agoane mabe dunu da bisili doaga:mu, amola eno mogili waha bisili mabe da fa:no doaga:mu.”

*Yesu da Yelusaleme Fi ilima Asigi
(Ma:diu 23:37-39)*

³¹ Amogala, Fa:lisi dunu Yesuma doaga:le, amane sia:i, “Helode da Di medole legemu hanaiba:le, Di hobeale eno sogega masunu da defea.”

³² Be Yesu da bu adole i, “Amo fogisi olelema, ‘Na da wali amola aya, Fio a:silibu fadegalala amola oloi uhinisilala. Gasida Na da Na hawa: hamosu dagomu. ³³ Be wali amola aya amola gasida, Na da hawa: hamomu. Bai balofede dunu da eno moilaiga bogomu da defea hame. E da Yelusaleme moilai bai bagadega fawane bogomu da defea.

³⁴ Yelusaleme fi! Yelusaleme fi! Dilia da balofede dunu medole lelegesa. Dilia da dilima asunasi dunu igiga medole lelegesa. Na da eso bagohame, gagala da ea mano hina: ougiaha gilisibi, amo defele dili gaga:ma:ne gilisimu hanai galu. Be dilia higa:i.

§ 13:30: Ma:diu 19:30, 20:16; Maga 10:31

35 ** Amaiba:le, Gode da dilia Debolo Diasu yolesimu. Amola dilia Na mae ba:le galeawane amoganini dilia amane sia:sa,

“Gode da Hina Gode Ea Dioba:le mabe dunu hahawane dogolegemu da defea!”

14

Yesu da Oloi Dunu Uhinisi

¹ Sa:bade eso afaega, Yesu da Fa:lisi hina dunu ea diasuga ha:i manusa: asi. Eno dunu da Yesu Ea hou ha:giwane sosodolalu. ² Dunu ea emo amola lobo da fofai galu, amo da Yesuma doaga:i.

³ Amalalu, Sema Olelesu dunu amola Fa:lisi dunu, ilima Yesu E amane adole ba:i, “Ninia Sema amo ganodini, Sa:bade esoga uhisu hou hamomu da defeala:?” ⁴ Be ilia da mae sia:ne, ouiya:le esalu. Amalalu, Yesu da amo oloi dunu gaguli, uhinisi dagole, asunasi. ⁵ * Amalalu, Yesu da ilima amane sia:i, “Dilia dougi o bulamagau da ulidogoi ganodini dasea, dilia da Sa:bade esoga amo hedolowane hiougili gadoma:bela:?”

⁶ Be ilia da Ema bu adole imunu gogolei galu.

Fonobosu Hou amola Aowasu Hou

⁷ Lolo nasu amoga misi dunu ilia fisu ida:iwane hedolowane lai dagoi ba:beba:le, Yesu da ilima amo fedege sia: olelei. ⁸ † “Dunu e da uda lasu lolo Nasu amoga di misa:ne sia:beba:le, fisu ida:iwane amoga mae fima. Amabela:? Dia hou baligisu mimogo dunu da amo lolo Nasu amoga hiougi ganumu. ⁹ Amai galea, dia aowasu dunu

** 13:35: Gesami Hea:su 118:26; Yelemaia 22:5 * 14:5:

Ma:diu 12:11 † 14:8: Malasu 25:6-7

da dima misini, dima agoane sia:mu, ‘Amo fisu fisili, goe mimogo dunuma ima,’ e da amane sia:mu. Amasea, di da gogosiabeba:le, dia fisu fisili, gudu sa:ili, wadela:i fisu amoga fimu. ¹⁰ Be dunu da ea lolo Nasu amoga misa:ne sia:beba:le, di da fa:nodafa fisu amoga fima. Amasea, dia aowasu da dima doaga:sea, dima e da agoane sia:mu, ‘Na:iyado! Amo fisu fisili, di fisu noga:i amoga heda:ma.’ Amasea, eno dunu huluane da amo hou ba:sea, dima nodomu. ¹¹ †Bai nowa dunu da hi hou gagua gadoma:ne, gasa fi hou hamosea, Gode da amo dunu ea hou fonobomu. Be nowa dunu da hina: hou hi fonobosea, Gode da amo dunu ea hou bu gagua gadomu.”

¹² Yesu da Ea aowasu dunuma amane sia:i, “Di da esomogoa o daeya lolo Nasu hamosea, dia na:iyado dunu, dia yolali, dia fidafa dunu amola dia bagade gagui na:iyado dunu, amo dunu lolo Nasu ilima mae hiougima. Bai ilia da di dabe hiougimu, amola di da ilima bidi agoane lamu.

¹³ Be lolo nasea, hame gagui dunu amola afoi dunu, emo gasuga:igi dunu, amola si dofoi dunu, amo hiougima. ¹⁴ Amasea, ilia bu dima dabe imunu hamedeiba:le, di da hahawane ba:mu. Hou ida:iwane dunu bogoi da bu wa:legadosea, amo esoha dia da dabe ida:iwane ba:mu.”

*Lolo Nasu Bagade Fedege Sia:
(Ma:diu 22:1-10)*

¹⁵ Dunu afae da Yesu ele gilisili ha:i nana, amo sia: nabaloba amane sia:i, “Nowa da Gode

† **14:11:** Ma:diu 23:12; Luge 18:14

Ea Hinadafa soge ganodini lolo nasea, e da hahawane bagade ba:mu.”

¹⁶ Be Yesu da Ema amane sia:i, “Dunu afae da lolo Nasu bagade hamoi. E dunu bagohame amoga misa:ne hiougi. ¹⁷ Lolo Nasu esoha doaga:sea, musa: adoi dunu huluane misa:ne sia:musa:, e da ea hawa: hamosu dunu asunasi. ‘Misa!’ e sia:i. ‘Ha:i manu huluane da hahamoi diala.’ ¹⁸ Be ilia huluane gilisili abaloi sia:i. Afadafa da amane sia:i, ‘Waiye! Na da soge bidi lai dagoi. Na da amo ba:musa: masunuba:le, lolo nasu amoga hame misunu wea! Dia hinama asigiba:iya sia:ma!’ ¹⁹ Eno da amane sia:i, ‘Na da bulamagau biyale bidi lai dagoiba:le, amo ea hou na da ba:la masunu. Dia hinama asigiba:iya sia:ma.’ ²⁰ Eno da amane sia:i, ‘Na da uda laiba:le, misunu da hamedei galebe.’

²¹ Amalalu, adola ahoasu dunu da misini, ea hinama ilia adoi olelei. Amalalu, hina da mi hanai galu. E da ea adola ahoasu dunuma amane sia:i, ‘Hedolo! Moilai fi huluane adola masa. Logo fonobahadi amola logo bagade, amo hogoi helele, hame gagui dunu, afoi dunu, si dofoi dunu, amola emo gasuga:igi dunu amo huluane guiguda: oule misa!’

²² Ea adoi dagoloba, ea adola ahoasu dunu da ema amane sia:i, ‘Hina! Dia adoi na hamoi dagoi. Be fisu eno diala!’ ²³ Amalalu, hina da ea hawa: hamosu dunuma amane sia:i, ‘Defea! Logo bagade amola soge amola ifabi, amoga asili, dunu huluane ilia da misini, na diasu nabama:ne gasa bagadedafa misa:ne sia:ma! ²⁴ Na da dima sia:sa. Dunu huluane amo na da musa: hiougi,

ilia da na lolo Nasu ha:i manu hamedafa na ba:mu!’ ”

Yesuma Fa:no Bobogesu Hou da Gasa Bagade (Ma:diu 10:37-38)

²⁵ Dunu bagohame gilisili Yesu amola asili, Yesu da beba:le, ilima amane sia:i,

²⁶ §“Nowa dunu da ea asigi hou edama amola emema, iduama, ea manoma, olama, eyama, dalusima, dafawane, hi esalusu amoma, amo asigi hou da ea asigi hou Nama baligisia, e da Nama fa:no bobogemu hamedei. ²⁷ **Nowa dunu da ea bulufalegei mae gisawane, Nama hame fa:no bobogesea, e da Na fa:no bobogesu dunu hamomu hamedei.

²⁸ Di da diasu gado gagagula heda:i gagumu hanaiba:le, di da hidadea fili amane dawa:sa, ‘Amo diasu gagumusa:, muni habodayane da ima:bela:. Na muni da defelela:? ²⁹ Amo hame hamosea, di da diasu gado gagagula heda:i amo ea bai fa:sea, be gaguli dagomu hamedei ba:sea, eno ba:su dunu da bagadewane oufesega:mu.

³⁰ Ilia da amane sia:mu, ‘Amo dunu da gagumusa: muni hamoi, be hawa: hamosu dagomu da hamedei.’

³¹ Amola hina bagade dunu, e da eno fi hina bagade dunuma gegemusa: dawa:sea, e da hidadea fili, amane dawa:sa, ‘Nama ha lai dunu dadi gagui da bagadedafa 20,000 agoane. Na fi dadi gagui da fonobahadi 10,000 fawane. Amaiba:le na ha lai na da hasalimu defele ganabela:?’ ³² E da amo hasalimu defele hame

§ **14:26:** Ma:diu 10:37 ** **14:27:** Ma:diu 10:38, 16:24; Maga 8:34; Luge 9:23

dawa:sea, ea ha lai hina bagade da mae misini sedagaga manebe ba:sea, e da adola ahoasu dunu, ema olofole gousa:musa:, asunasimu. ³³ Amo hou defelewane, nowa dunu da ea liligi amola ea labe huluane hame fisisia, e da Nama fa:no bobogemu hamedei ba:mu.

*Sali Wadela:i Gala
(Ma:diu 5:13; Maga 9:50)*

³⁴ Sali da defeawane. Be ea hedai fisisia, amo da habodane bu hedama:bela:?

³⁵ Agoai sali da osoboga ha:digisia, osobo hame fidisa. Osobo ha:i manu amoga gilisisia, hame fidisa. Udigili ha:digimu fawane. Dilia ge galea, nabima.”

15

*Sibi Fisi
(Ma:diu 18:12-14)*

¹ *Eso afaega, ‘su lidisu’ dunu amola wadela:i hou hamosu dunu bagohame, Yesu Ea sia: nabimusa: misi. ² Amalalu, Fa:lisi dunu amola Sema Olelesu dunu ilia da gilisili gadele sia: dasu, “Amo dunu da wadela:i dunu hahawane ba:sa. E da ilima gilisili ha:i nana.” ³ Amaiba:le, Yesu da fedege sia: ilima olelei.

⁴ “Dunu afae da sibi 100 agoane gagui galea, afadafa fisibiba:le, e da adi hamoma:bela:? E da eno 99 gisi nanebe yolesili, amo sibi fisi bu lamusa: hogola ahoa. Ba:i dagoiba:le fawane yolesisa. ⁵ Bu ba:sea, e da nodone sia:ne, sibi fisi amo gisawane, ⁶ ea diasuga gaguli ahoa. Amasea, e da ea na:iyado amola gadenene fi

* 15:1: Luge 5:29-30

dunu gilisima:ne sia:ne, ilima agoane sia:sa, ‘Na sibi fisi bu ba:beba:le, na da hahawane bagade. Ninia gilisili nodonanumu.’ ⁷ Amo defelewane, wadela:i hou hamosu dunu afae da Godema sinidigisia, Hebene soge ganodini nodosu hou da 99 dunu (ilia hou ida:iwane ilisu dawa:beba:le sinidigimu hamedei) iliba:le baligimu.

Muni Fage Fisi

⁸ “Sia: eno! Uda da silifa muni fage nabuane galu. Afadafa fisiba:le, e da adi hamoma:bela? E da gamali wa:le, diasu doa:le, sogebi huluane hogole, muni fisi ba:beba:le fawane yolesisa. ⁹ Ba:i dagoiba:le, ea na:iyado amola gadenene fi dunu e da gilisima:ne sia:ne, e da ilima agoane sia:sa, ‘Na muni fage fisi na da bu laiba:le, na hahawane bagade. Nini gilisili nodonanumu.’ ¹⁰ Amo defelewane, Na dilima sia:sa. Wadela:i hou hamosu dunu afadafa da Godema sinidigisia, Gode Ea a:igele dunu da bagadewane nodosa.”

Mano Fisi Fedege Sia:

¹¹ Yesu E fedege sia: eno adole i, “Dunu afadafa da dunu mano aduna esalu.

¹² Fa:no lalelegei da edama amane sia:i, ‘Ada! Nama hobeia imunu nana liligi wahadafa na lamu galebe.’ Ea sia: nababeba:le, eda da ea liligi mogili, la:idi da magobo mano, la:idi da fa:no lalelegei manogili i. ¹³ Eso didia ahoanu, amo mano da ea liligi amola soge bidi lale, muni lai amo soge sedagaga gaguli asi. Amo sogega doaga:loba, ea muni mae dawa:iwane,

udigili ha:digisu. ¹⁴ Ea muni huluane da hedolwane ebelei dagoi ba:i. Amanoba, amo soge ganodini gibu da hame sa:iba:le, dunu huluane ha:i nabi. E amola ha:i nababeba:le, se nabi. ¹⁵ Amaiba:le, e da amo sogega esalebe dunu ea hawa: hamomusa: asi. Amo da e gebo ouligisu hawa: hamoma:ne asunasi. ¹⁶ E da ha:beba:le, gebo ea ha:i manuga manusa: dawa:i galu. Be dunu eno ema hame iasu.

¹⁷ Amalalu, ea asigi dawa:suga bu hi yolesia guda: dadawa:lalu, e amane dawa:i, 'A! Na ada ea diasuga, ea hawa: hamosu dunu ilia bagadewane sadini diaha. Eno ha:i mae nawane diala. Be na da ha:ga bogomuwane. ¹⁸ Defea! Na da wa:legadole, na adama buhagili, na da ema agoane sia:mu, 'Ada! Na Godema amola dima wadela:le bagade hamoi.

¹⁹ Na da dia mano agoane bu esalumu, na defele hame gala. Be na dia hawa: hamosu dunu agoane, dia hamoma.'

²⁰ Sia:nanu, e wa:legadole, ea adama doaga:musa: asi. E logoba:le badiliawane manebe ba:beba:le, eda asigiba:le, hehenane, egefema doaga:le, bagadewane ouga:ne, nonogoi.

²¹ Egefe ema amane sia:i, 'Ada! Na Godema amola dima wadela:le hamoi. Na dia gofe agoane bu esalumu, na defele hame galebe.'

²² Be eda ea hawa: hamosu dunuma amane sia:i, 'Hedolo! Abula ida:idafa ema ga:simusa: gaguli misa. Gasi salasu ida:iwane gala ea lobo sogoga gasisalima. Ea emoga emo salasu sanasima. ²³ Amasea, bulamagau mano sefena

gala gaguli misini, medole legele, gobema. Ninia da hahawane lolo manu! ²⁴ Bai na mano da musa: bogoiwane dialu, be waha bu uhibi ba:sa. E da fisi dagoi, be waha bu ba:i.' Amalalu, ilia muni hahawane lolo mai.

²⁵ Be eda ea magobo mano da ifabi hawa: hamonanu. Misini, diasu gadenenewane mana, e da hahawane gesami amola gosa:be nabi.

²⁶ Amalalu, e da hawa: hamosu dunu afae misa:ne wele sia:ne, amo hou ea bai ema adole ba:i. ²⁷ Hawa: hamosu dunu da bu adole i, 'Diaeya da bu misi. E da hahawane bu doaga:beba:le, dia ada da bulamagau mano sefena gala medole legei dagoi.'

²⁸ Be magobo mano da mi hanaiba:le, diasu ganodini masunu higa:i galu. Amalalu, ea ada gadili asili, ema asigiwane, ha:giwane ganodini misa:ne sia:i. ²⁹ Be e da edama mihanane amane sia:i, 'Na da ode bagohame dia hawa: hamosu dunu agoane, sia: nabawane hamosu. Be na amola na na:iyado gilisili hahawane hedesu hamoma:ne, di da nama hamedafa i. Goudi mano fonobahadi hamedafa i. ³⁰ Be dia mano eno e da hina: da:i bidi lasu uda bagohame ilima gilisili golabebe:le, dia muni huluane udigili ha:digi. Be e misini, di da bulamagau mano sefena, ema nodone, medole legei dagoi!'

³¹ Be eda da ema bu adole i, 'Nagofe! Ania da eso huluane gilisili esala. Na labe huluane ani gagusa. ³² Be diaeya da bogoi agoane be bu uhi agoane ba:sa. E da fisi, be wali bu ba:i dogoi. Amaiba:le ninia da hahawane nodone hamomu da defea gala.' "

16

Dawa:iwane Muni Ouligisu Dunu

¹ Yesu da Ea ado ba:su dunuma amane sia:i, “Muni ouligisu dunu afae da bagade gagui dunu ea liligi ouligilalu. Amo muni ouligisu da ea hina ea muni udigili ha:digi, noga:le hame ouligi. Amaiba:le, eno dunu da bagade gagui hina ema ouligisu ea hou olelei. ² Amaiba:le, hina dunu da muni ouligisu ema misa:ne sia:ne, ema amane sia:i, ‘Na da dia houba:le adi sia: nababala:? Dia muni amola liligi huluane ouligisu hou huluane nama olelema. Bai di da amo ouligisu hou bu hamomu da hamedei galebe.’

³ Amalalu, muni ouligisu dunu da ea asigi dawa:su ganodini amane dawa:i, ‘Na da adi hamoma:bela:? Na hawa: hamosu na hina da hedofamuba:le, na adi hamoma:bela:? Na gasa hameba:le, osobo gasa:mu hamedei galebe. Na gogosiasa:besa:le, eno dunuma muni udigili edegemu hamedei. ⁴ A! Defea! Na hamomu na dawa:. Na hina da na hawa: hamosu hedofasea, eno dunu ilia nama aowasu hamoma:ne, na da agoane hamomu.’ ⁵ Amalalu, dunu eno ilia da ea hina ema dabe imunu galu. E da amo dunu huluane ema misa:ne sia:i. E da ilima amane sia:i, ‘Na hinama, di da dabe habodayane imunu ganabela:?’ ⁶ Afadafa da bu adole i, ‘Na da olife susuligi gaga 100 agoane imunu gala.’ Ema e amane sia:i, ‘Defea! Dabe imunu meloalale, hedolowane 50 fawane bu dedema.’ ⁷ Eno dunuma e amane sia:i, ‘Di da dabe habodayane imunu ganabela:?’ E bu adole i, ‘Na da widi daba 1000 agoane imunu gala,’ Muni ouligisu dunu da

ema amane sia:i, ‘Defea! Dabe imunu meloa lale, 800 fawane dedema.’

⁸ Amalalu, ogogosu muni ouligisu dunu da dawa:iwane hamoiba:le, ea hina da ema nodone sia:i. Bai osobo bagade dunu ilia muni ouligisu hou da hadigi lai dunu ilia muni ouligisu hou baligisa.

⁹ Amaiba:le na dilima sia:sa. Muni da osobo bagade liligi fawane. Be osobo bagade dunu da dilima asigima:ne, muni ouligisu hou noga:le hamoma. Agoane hamosea, hobeia amo hou da dagoiwane ba:beba:le, Gode da dilima misa:ne sia:beba:le, dilia da Hebene sogega doaga:sea, ilia dima hahawane yosia:mu. ¹⁰ Nowa da liligi fonobahadi noga:le ouligisia, e da liligi bagade ouligisu dawa:mu. Be nowa da liligi fonobahadi ogogolewane ouligisia, ea da hou bagade amo ganodini ogogomu. ¹¹ Amaiba:le, di da osobo bagade liligi amola muni ogogole ouligisia, nowa da dilima liligidafa amola munidafa amo ouligisu hou ima:bela:? Hamedafa imunu! ¹² Dilia da dunu eno ea liligi ogogolewane ouligisia, nowa da dilia liligidafa dilima ima:bela:?

¹³ *Hawa: hamosu dunu da hina aduna elama hawa: hamomu da hamedei. Agoane hamosea, hina afadafa e da higamu, enoma e da asigimu. Hina afadafa ema e da nodone sia:mu, enoma e da hihimu. Gilisili Gode Ea hawa: hamosu, amola muni labe elama asigi hou hamomu da hamedei galebe.”

Yesu Ea Olelesu Eno
(Ma:diu 11:12-13; 5:31-32; Maga 10:11-12)

* **16:13:** Ma:diu 6:24

14 Amo sia: nababeba:le, Fa:lisi dunu ilia da muni hanaiba:le, Yesuma ba:sola:i.

15 Be Yesu da ilima amane sia:i, “Dilia da eno dunu ilia siga hahawane ba:ma:ne, ogogole hamosa. Be dilia dogo ganodini asigi dawa:su dialebe, Gode da ba:lala. Be liligi amoma osobo bagade dunu ilia nodone dawa:sa, amo liligi Gode da higasa.

16 †Gode Ea Fi dunu da musa: Mousesese ea Sema amola Balofede dunu ilia olelesu amoha esalu. Amalalu, Yone Ba:bodaise da misi. Amola wali dunu da Gode Ea Hinadafa Hou Sia: Ida:iwane gala olelesa. Lalegagumu hanai dunu da hanaiba:le, amo hou ganodini golili sa:imusa: gasawane ludusa. 17 ‡Be mu amola osobo bagade da hedolowane mugululi, hamedafa ba:mu. Be Sema dedei fonobahadi fawane da hamedafa mugulumu.

18 §Nowa dunu da ea uda fisiagale, eno lasea, e da inia uda adole lasu hou hamosa. Amola nowa dunu da uda egoa fisiagai, amo lasea e da inia uda adole lasu hou hamosa.

Bagade Gagui Dunu amola La:salase

19 Musa bagade gagui dunu da osobo bagadega esaloba, e da yoi abula ida:iwane ga:si. E eso huluane sadima:ne, ha:i manu ida:iwane nasu.

20 Hame gagui nabadodafa dunu ea dio amo La:salase esalu. Ea da:i da aiya fawane dialu. E masunu hamedeiba:le, eno dunu ilia gaguli asili, bagade gagui dunu ea logo holeiga ligisisu.

† 16:16: Ma:diu 11:12-13 ‡ 16:17: Ma:diu 5:18 § 16:18: Ma:diu 5:32; 1 Golidia 7:10-11

²¹ E da ha:i manu hameba:le, e da bagade gagui ea ha:i manu daladabe ea fafaiha sa:i lale manusa: dawa:i galu. Wa:me da ea aiya ilia gona:suga hehelo:su.

²² Amalalu, hame gagui dunu da bogoi. E bogoloba, a:igele dunu da ea a:silibu amo A:ibalaha:me ea afoguga dafulili fimusa: oule asi. Bagade gagui dunu amola da bogole, uli dogone sali ba:i.

²³ Bagade gagui dunu da Ha:idisi amo ganodini se nabawane esalu. E da ea si ba:le gadole, A:ibalaha:me sedagawane lelebe ba:i. La:salase da A:ibalaha:mela dafulili lelebe ba:i.
²⁴ Ba:beba:le, e da A:ibalaha:mema ha:giwane wele sia:i, ‘Ada! Nama asigima! La:salase da nama misa:ne sia:ma! Ea lobo sogo hanoga gele, na gona:suga anigagima:ne digilisima:ne asunasima! Na lalu ganodini esalebeba:le, se bagade naba!’

²⁵ Be A:ibalaha:me da ema bu adole i, ‘Nagofe! Bu dawa:ma! Di da osobo bagadega esaloba, liligi ida:iwane fawane ba:i galu. La:salase da se fawane nabi. Wali e da guiguda: hahawane esala, be di da se naba. ²⁶ Eno amola, ani dogoa amogai da adobo bagadeba:le, ani da afafai dagoi. Gui esala dunu dima masunu da hamedei ba:mu. Amola dia la:idi esalebe dunu guiguda: misunu da hamedei ba:mu! ²⁷ Amalalu, musa: bagade gagui dunu da bu adole i, ‘Amaiba:le, Ada, na dima bagade edegesa. La:salase da na osobo bagade ada ea diasuga masa:ne sia:ma. ²⁸ Amoga da nolalali biyale esala. Ilia se nabasu

soge goega:i doaga:sa:besa:le, e da ilima sisasu olelema:ne, di asunasima!’

²⁹ Be A:ibalaha:me da bu adole i, ‘Mousse amola ba:la:lusu dunu ilia sia: dedei di-ala. Amo ilia nabimu da defea.’ ³⁰ Amalalu, e da A:ibalaha:mema bu sia:i, ‘Hamedei ada A:ibalaha:me! Be bogoi dunu wa:legadole ilima adosea, ilia da wadela:i hou fisili, Godema sini-digimu.’ ³¹ Be A:ibalaha:me bu sia:i, ‘Ilia Mousse amola balofede dunu ilia sia: dedei dialebe amo dafawaneyale hame dawa:sea, dunu bogoi wa:legadobeba:le amola ilia da dafawaneyale hame dawa:mu.’ ”

17

Wadela:i Hou

(Ma:diu 18:6-7,21-22; Maga 9:42)

¹ Yesu da ea ado ba:su dunuma amane sia:i, “Dafama:ne olelesu da dafawane doaga:mu. Be dafama:ne olelesu dunu da se bagade nabimu.

² Nowa dunu da fonoboi dunu dafama:ne olelesea, ea se dabe iasu da dunu amo ea galo-goaga ilia da igi bagadedafa la:gilisili, bogoma:ne hanoga galadigisa, amo se dabe iasu bagade-wane baligimu. ³ *Dilia hou dawa:ma! Dia fi dunu wadela:le hamoi galea, ema gagabole sia:ma. E da ea houba:le gogosiabeba:le sini-digisia, defea, ea hou goglema:ne olofoma.

⁴ E da eso afae amoga dima fesuale agoane wadela:le hamosea amola fesuale agoane dima gogosiane sinidigili, ‘Na da wadela:le hamoiba:le

* **17:3:** Ma:diu 18:15

sinidigisa,' amo e da sia:sea, defea, ea hou gogolema:ne olofoma."

Dafawaneyale Dawa:su Hou

⁵ Asunasi Dunu ilia da Yesuma amane sia:i, "Hina! Ninia dafawaneyale dawa:su hou asigil-ama:ne, Di hahamoma."

⁶ Yesu E bu adole i, "Dilia dafawaneyale dawa:su hou da amo masada hawa: fonobahadidafa defelewane ganiaba, dilia da goe ifa bagade amoga, 'Ifa! Disu a:le, di gobe hano wayabo bagadega soagala:ma!' Amane sia:beba:le, ifa da dilia adoi nabawane hamomu.

Hawa: Hamosu Dunu ea Hawa: Hamosudafa

⁷ Dilia hina dunu afadafa, ea hawa: hamosu dunu da osobo gidinananu amola sibi ouligilalu, diasuga misini, e da ema, 'Hedolo misa! Ha:i manusa: fima,' amo sia: e da sia:ma:bela:?

⁸ Hame mabu! Be e da ea hawa: hamosu dunuma amane sia:mu, 'Dia da na ha:i manu gobe, abula ga:sili, nama ha:i manu amola hano ima. Di da fa:no ha:i manu amola hano manu.' ⁹ Be amo hawa: hamosu dunu da ea hawa: hamosudafa fawane hamobeba:le, ea hina da ema nodone sia:ma:bela:? Hame mabu! ¹⁰ Dilia da dilima adoi hawa: hamosu huluane hamoi dagoiba:le, agoane sia:ma, 'Ninia da hawa: hamosu dunu noga:i hame galebe. Ninia da eno hawa: hamosu hame hamoi, be hawa: hamosudafa fawane hamoi.' "

Yesu da Dunu Nabuane Gala Uhinisi

¹¹ Yesu da Yelusaleme moilai bai bagadega doaga:musa: logoga asili, e da Samelia soge amola Ga:lili soge amo alalo gadenenewane

ahuanu. ¹² E da diasuga doaga:le, “lebolosi” oloi dunu nabuane Ema doaga:musa: manebe ba:loba, ilia fonobahadi sedagawane oulelu. ¹³ Ilia da Ema ha:giwane wele sia:nanu, “Yesu! Hina! Ninima asigima!”

¹⁴ †Yesu da ili ba:lalu, ilima amane sia:i, “Dilia gobe le salasu dunu dilia hou ba:ma:ne, ema masa!” Amoga ahoanoba, ilia oloi uhibi ba:i. ¹⁵ Ea oloi uhibi ba:loba, dunu afadafa fawane sinidigili, Godema nodone wele sia:i.

¹⁶ E da Yesu Ea emo gadenene gala:la sa:ili, Yesuma nodone sia:i. Amo dunu da Samelia dunu.

¹⁷ Amalalu, Yesu E amane sia:i, “Na da dunu nabuane uhi dagoi. Eno dunu sesegeyale amo da habila:?”

¹⁸ Amo ga fi dunu, hi fawane da nodone sia:musa: bu misibela:?” ¹⁹ Amalalu, buhagi dunuma E amane sia:i, “Wa:legadole hahawane masa! Di da dafawaneyale dawa:beba:le, uhi dagoi.”

Gode Ea Hinadafa Hou Misunu Eso
(Ma:diu 24:23-28,37-41)

²⁰ Fa:lisi dunu eno ilia da Gode Ea Hinadafa Hou da habogala doaga:ma:bela:le, Yesuma adole ba:i. Yesu E bu adole i, “Dunu ilia siga ba:ma:ne, Gode Ea Hinadafa Hou da hame maha. ²¹ Dunu ilia da hame sia:mu, ‘Amo hou da guiguda: gala amola amo hou da eno sogega gala.’ Hame mabu! Bai Gode Ea Hinadafa Hou da wahadafa dilia dogo ganodini diala.”

† **17:14:** Gobe le Salasu 14:1-32

²² Amalalu, E da Ea ado ba:su dunu ilima amane sia:i, “Se nabasu eso da misunu. Amo esoga dilia da Dunu Egefe Ea bu misunu ba:mu hanai ganumu, be hamedei.

²³ Eno dunu da dilima amane sia:mu, ‘Goea ba:ma! Guiguda: ba:ma!’ Be ilima mae fa:no bobogema. ²⁴ Ha:ha:na da gusudili da:gini gala:sa, guma:dini digagala:be, amo defele Dunu Egefe Ea bu misunu eso da ba:mu. ²⁵ Be E da hidadea se bagade nabimu. Waha esalebe fi, da Dunu Egefe higale fisimu. ²⁶ ‡Dunu Egefe Ea bu misunu eso da Nowa: ea eso agoai ba:mu.

²⁷ §Dunu huluane amo esoga da ha:i nanu, adini nanu, uda lasu hamonanu, Nowa: da dusagai bagadega fila heda:le, hano bagade misini, dunu huludafa hanoga na dagoi ba:i. ²⁸ **Dunu Egefe Ea eso da Lode ea esoha agoai ba:mu. Dunu huluane da ha:i nanu, adini nanu, bidi lasu hou hamosu, ha:i manu bugilalu, diasu gagusu.

²⁹ Be Lode da Sodame moilai bai bagade fisili, ga asiba:le, lalu amola ‘salafa’ da muagado gibu agoane sa:ili, dunu huluane medole legei dagoi.

³⁰ Dunu Egefe da osobo bagadega bu masea, amo hou defele bu ba:mu.

³¹ ††Amo esoga, nowa dunu da diasu da:iya gadodili esalebe, e da diasu ganodini ea liligi lamusa: hamedafa golili sa:ima:mu. Nowa dunu da odagiaba esalea, ea diasuga bu sinidigili maedafa masa:ma. ³² ††Lode idua hou bu

³⁰ Dunu Egefe da osobo bagadega bu masea, amo hou defele bu ba:mu.

³¹ ††Amo esoga, nowa dunu da diasu da:iya gadodili esalebe, e da diasu ganodini ea liligi lamusa: hamedafa golili sa:ima:mu. Nowa dunu da odagiaba esalea, ea diasuga bu sinidigili maedafa masa:ma. ³² ††Lode idua hou bu

‡ 17:26: Mui 6:5-8 § 17:27: Mui 7:6-24 ** 17:28: Mui

18:20 - 19:25 †† 17:31: Ma:diu 24:17-18; Maga 13:15-16

†† 17:32: Mui 19:26

dawa:ma! ³³ §§Nowa dunu ea esalusu gagumusa: hanai galea, ea esalusu fisimu. Be nowa ea esalusu hi fisiagasea, ea esalusu bu ba:mu. ³⁴ Na dilima sia:sa. Amoha, dunu aduna gasia ela da diaheda:su afadafa amoga golabe ba:loba, afadafa Gode da lamu, eno E da fisimu. ³⁵ Uda aduna da gagoma goudaha esalea, afadafa Gode da lamu, eno E da fisimu. ³⁶ Dunu aduna da ifabia hawa: hamonanebe ba:sea, afadafa Gode da lamu, eno E da fisimu.”

³⁷ Ea ado ba:su dunu ilia da Ema adole ba:i, “Hina! Amo hou da habi ba:ma:bela:?” E fedege sia: bu adole i, “Bogoi da:i hodo da dialebeba:le, amo sogebiga sia sio da gilisimu.”

18

Didalo amola Fofada:su Dunu Fedege Sia:

¹ Ea fa:no bobogesu dunu da mae helele, mae da:i dione sia:ne gadoma:ne, Yesu da fedege sia: ilima olelei. ² E amane sia:i, “Moilai afae ganodini fofada:su dunu esalebe ba:i. E da Godema hame beda:i, amola eno dunuma hame asigisu. ³ Amo moilai ganodini, didalo afae da mae yolele ema fofada:la misini, amane sia:nanu, ‘Na fidima:ne, nama ha lai dunuma fofada:ma!’ ⁴ Fofada:su dunu da ea sia: hidadea hame nabi. Be fa:no, helebeba:le, e da ea dogo ganodini amane sia:i, ‘Na da Godema hame beda:i, amola eno dunuma hame asigisa. ⁵ Be amo didalo da mae helele nama mabeba:le, na da se naba. Amaiba:le na da bagadewane

helesa:besa:le, na da e fidima:ne, ema ha lai dunu ilima fofada:mu.’

⁶ Amalalu, Yesu da bu amane sia:i, “Dilia da wadela:i fofada:su dunu ea sia:i nabimu da defea. ⁷ Dilia adi dawa:bela:? Gode Ea ilegei fi dunu da Ema gasia amola yoga Ema digini wele sia:beba:le, E da ili fidima:ne fofada:ma:bela:? E da ili fidima:ne, eso bagohame ouesaloma:bela:? ⁸ Hame mabu! E da hedolowane fidima:ne, fofada:musa: misunu. Be Dunu Egefe da bu misini, doaga:sea, e da osobo bagadega, Gode Ea hou dafawaneyale dawa:su hou ba:ma:bela:?”

Fa:lisi Dunu amola Su Lidisu Dunu Fedege Sia:

⁹ Dunu ilila: hou ilisu ida:iwane dawa:i, amola eno dunu ilia hou da wadela:i ilia dawa:i, amo dunu da noga:le dawa:ma:ne, Yesu da fedege sia: olelei, ¹⁰ “Dunu aduna da sia:ne gadomusa: Debolo Diasuga golili sa:i. Afadafa da Fa:lisi dunu, eno da su lidisu dunu.

¹¹ Fa:lisi dunu e da wa:legadole, hina: hou olelema:ne amane sia:ne gadoi, ‘Gode! Na da eno dunu agoane hame. Amaiba:le, na Dima nodone sia:sa. Eno dunu huluane da wamolasu amola wadela:i hou hamosu amola inia uda adole lasu hamosa. Be na hame. Na da amo su lidisu dunu agoane hameba:le, na dima nodone sia:sa.

¹² Na da hi ganodini eso aduna ha:i hame naha. Na labe huluane nabuane mogili, afadafa Dima iaha.’

¹³ Be su lidisu dunu, e sedagawane lelu, gogosi-abeba:le, ea si da hamedafa ba:le gadole, ea bida:gi hi loboga fane, amane sia:ne gadoi,

‘Gode! Na da wadela:i bagade dunu! Dia nama asigiba:le, na wadela:i hou goglema:ne olofoma!’

¹⁴ *Na dilima sia:sa. Amo dunu da ea diasuga bu asili, ea wadela:i hou goglema:ne olofoi dagoi ba:i. Be Fa:lisi dunu da agoane hame hamoi. Nowa dunu da hi hou gaguia gadoma:ne, gasa fi hou hamosea, Gode da amo dunu ea hou fonobomu. Be nowa dunu ea hou hi fonobosea, Gode da amo dunu ea hou bu bagade hahamomu.”

Yesu da Mano Fonobahadi Ilima Gode Hawane Dogolegele Fidima:ne Sia:i

(Ma:diu 19:13-15; Maga 10:13-16)

¹⁵ Dunu eno da mano dudubu Yesuma oule misi. Ilia da Yesu amo mano ilia dialuma da:iya Ea lobo ligisima:ne, oule misi. Amo hou ba:beba:le, Yesu Ea ado ba:su dunu da ilima ougili gagabole sia:i. ¹⁶ Be Yesu da amo mano misa:ne sia:nu, amane sia:i, “Mano ilia nama misunu logo mae hedofama. Gode Ea Hinadafa Hou da mano wewai ilia:. ¹⁷ Dawa:ma! Nowa dunu da mano ilia hou defelewane Gode Ea Hinadafa Hou hame lalegagusia, e da amo ganodini hamedafa masunu.”

Bagade Gagui Dunu

(Ma:diu 19:16-30; Maga 10:17-31)

¹⁸ Isala:ili ouligisu dunu afae da Yesuma amane adole ba:i, “Olelesu ida:iwane gala! Na da eso huluane mae bogole Fifi Ahoanusu lama:ne, adi hamoma:bela:?”

* **18:14:** Ma:diu 23:12; Luge 14:11

¹⁹ Yesu E bu adole i, “Di da abuliba:le Nama ida:iwane dio asulila:? Dunu huluanedafa da ida:iwane hame. Gode E fawane da ida:iwane gala. ²⁰ †Gode Ea sema di dawa:. ‘Inia uda mae adole lama. Mae medole legema. Mae wamolama. Mae ogogole sia:ma. Dia ada amola dia ame elama nodone asigima.”

²¹ Amo dunu da Yesuma bu adole i, “Na da goihadini eso amogainini amo sema huluane mae giadofale hamoi dagoi.”

²² Amo sia: nababeba:le, Yesu da ema amane sia:i, “Afadafa fawane di da hamomu gala. Dia liligi huluane bidi lale, liligi hame gagui dunuma ima. Amasea, di da gobolo ida:iwane liligi Hebene ganodini ba:mu. Amasea, misini, Nama fa:no bobogema!”

²³ Be amo sia: nababeba:le, amo dunu da ea liligi bagade gagui amo dawa:beba:le, da:i dioi nabi. ²⁴ Ea da:i dioi ba:loba, Yesu da amane sia:i, “Bagade gagui dunu, ilia Gode Ea Hinadafa Hou amoga heda:su logo da ga:nasidafa. ²⁵ Ga:mele da nusi ea gelaboga golili masunu da liligisimu. Be bagade gagui dunu ea Gode Ea Hinadafa Hou amo ganodini golili masunu logo da ga:mele ea nusi gelaboga golili ahoasu logo amo ea liligisisu bagadewane baligisa!”

²⁶ Amo sia: nabi dunu ilia amane sia:i. “Amaiba:le, nowa da Gode Ea gaga:su hou ba:ma:bela:?”

²⁷ Be Yesu da bu adole i, “Osobo bagade dunu ilia hamomu hamedei liligi, Gode da hamomusa: dawa:!”

† **18:20:** Gadili Asi 20:12-16; Mousese ea Malasu 5:16-20

²⁸ Amalalu, Bida e amane sia:i “Be Hina! Ninia da ninia diasu amola liligi fisili, Dima fa:no bobogei dagoi.” ²⁹ Yesu E bu adole i, “Na da dilima dafawane sia:sa. Nowa dunu da Gode Ea Hinadafa Hou fidimusa: hanaiba:le, ea diasu amola uda, yolalali, eda, ame, amola mano huluane fisisia, ³⁰ e da osobo bagadega esalea, amo liligi fisi baligiliwane bu lamu, amola fa:no fifi misunu amo esoga, e da mae bogole, Eso Huluane Fifi Ahoanusu lamu.”

*Yesu Ea Bogomu Hou bu Olelei
(Ma:diu 20:17-19; Maga 10:32-34)*

³¹ Yesu da Ea ado ba:su dunu fagoyale gala amo la:idiidili oule asili, ilima amane sia:i, “Nabima! Ninia Yelusaleme moilai bai bagadega masunu. Balofede dunu da musa: Dunu Egefe Ea hou olelemusa: sia dedei. Amo dedei hou huluane da doaga:i dagoi ba:mu.

³² Amasea, ilia da Dunu Egefe amo Dienadaile dunu (Gode Ea hou hame dawa:su dunu) ilima imunu. Ilia da Ema oufesega:ne, gadele, defo adugagala:mu. ³³ Ilia da Ea da:i fegasuga fane, medole legemu. Be E da bogole, eso uadiana aligili wa:legadomu.”

³⁴ Be amo sia: ea bai da wamolegeiba:le, ilia da noga:le hame dawa:i. Ilia da Yesu Ea sia:be bai hamedafa dawa:i.

*Yesu da Si Dofoi Udigili Edegesu Dunu Uhinisi
(Ma:diu 20:29-34; Maga 10:46-52)*

³⁵ Yesu da Yeligou moilai gadenenewane laloba, si dofoi dunu da logo bega: fili, muni udigili edegelalebe ba:i. ³⁶ Amo dunu da Yesu

amola dunu huluane ilia mabe nababeba:le, amane adole ba:i, “Amo da adi hamosala:?”

³⁷ Eno dunu ilia amane sia:i, “Yesu, Na:salede dunu, da baligili ahoanebe.”

³⁸ Amalalu, e ha:giwane wele sia:i, “Yesu! Da:ibidi Egefe! Nama asigima!”

³⁹ Be bisili ahoasu dunu da ema gagabole sia:i, “Ouiya:ma!” Be amo sia: nabasea, e da bu baligiliwane wele sia:i, “Da:ibidi Egefe!. Nama asigima!”

⁴⁰ Amasea, Yesu da oulelu, eno dunu ilia da si dofoi dunu ema oule misa:ne sia:i. E da doaga:loba, Yesu da ema amane adole ba:i, ⁴¹ “Na di fidima:ne, adi hamoma:bela:?” Si dofoi dunu da bu adole i, “Hina! Na da bu ba:mu hanai gala!”

⁴² Yesu E amane sia:i, “Dia si fadegama! Di da dafawaneyale dawa:beba:le, uhi dagoi.”

⁴³ Amasea, mae aligili, ea si da fadegale, e Godema nodone sia:nanuwane Yesuma fa:no bobogei. Dunu huluane amo gasa bagade hou ba:beba:le, Godema nodosu.

19

Yesu amola Sa:gease

¹ Yesu da Yeligou moilaiga doaga:le, baligimusa: ahoanoba, ² su lidisu hina dunu, bagade gagui dunu ea dio amo Sa:gease, da Yesu ba:musa: misi. ³ E da Yesu ba:mu hanai galu. Be e da dunu dunumunihadi galu. Amaiba:le, dunu bagohame da Yesu guba:le aligiba:le, e da Yesu ba:mu hamedei ba:i.

⁴ Amaiba:le, e bisili, hehenane, Yesu Ea misunu logo bega: ifa bagade lelu, amo ifaba:le heda:le, Yesu ba:musa: ouesalu.

⁵ Yesu da amo ifa ea baiga doaga:loba, E ba:le gadole, Sa:geasema amane sia:i, “Sa:gease! Di hedolo gudu sa:ima. Na da wali ani esalumusa:, dima diasua masunu.”

⁶ Amalalu, Sa:gease da hedolowane ifaba:le sa:ili, ea diasuga asili, Yesu hahawanedafa yosia:i.

⁷ Be eno dunu amo hou ba:beba:le, ilia higale gilisili sia: dasu, “E da abuliba:le wadela:i hou hamosu dunu ea diasuga hiougi dunu agoane ahoabela:?”

⁸ Amalalu, dunu huluane ba:ma:ne, Sa:gease da wa:legadole, Yesuma sia:i, “Hina! Nabima! Na liligi huluane na dogoa mogili, la:idi na da hame gagui dunuma imunuu. Nowa dunuma na da ogogole ea muni afae lai galea, na da ema baligili muni biyaduyale dabe bu imunuu.”

⁹ Yesu da ema bu adole i, “Wali eso diasu goega fi, ilima Gode Ea Gaga:su hou da doaga:i dagoi. Bai amo dunu amolawane da A:ibalaha:me egefe agoane esala.

¹⁰ *Dunu Egefe da fisi dunu hogole, gaga:musa: misi dagoi.”

Dui Muni Fage Fedege Sia:

(Ma:diu 25:14-30)

¹¹ †Amo sia: ilia nabalaloba, Yesu da eno hou olelemusa:, fedege sia: olelei. E da Yelusaleme moilai bai bagadega doaga:mu gadenei ba:i.

* **19:10:** Ma:diu 18:11 † **19:11:** Ma:diu 25:14-30

Dunu bagohame da Gode Ea Hinadafa Hou da wahawane doaga:mu dawa:i galu. ¹² Amaiba:le, E amane sia:i, “Hina dunu da soge sedagaga masunu dawa:i galu. Amogawi, ilia da e hina bagade ilegele, amalalu, e da hi sogega bu misunu dawa:i galu. ¹³ Amalalu, ea hawa: hamosu dunu nabuane gala ema misa:ne sia:beba:le, ilima afae afae e da gouli gina afae afaea sagole, amane sia:i, ‘Amo muni lale, dilia amo muniga bidi lasu hou hamoma.’ ¹⁴ Be ea soge fi dunu, amo hina dunu ilia higabeba:le, ea asi soge sedagaga adola ahoasu dunu asunasili, ilia amane sia:i, ‘Amo dunu da ninima hina bagadewane esalumu nini higa:i gala!’

¹⁵ Hina dunu, e da hina bagade ilegei hou lai dagoiba:le, bu misini, ea hawa: hamosu dunu ilia bidi lasu hou hamobeba:le muni eno lai, amo ba:ma:ne, ema misa:ne sia:i.

¹⁶ Dunu afadafa da ema bisili misini, amane sia:i, ‘Hina! Dia gina i, amoga na da bidi lasu hamobeba:le, na gina nabuane eno lai dagoi.’

¹⁷ Hina da ema amane sia:i, ‘Defea mabu! Di da hawa: hamosu ida:iwane dunu. Di da fonobahadi liligi noga:le ouligibiba:le, di da moilai bai bagade fi nabuane gala amo ouligima:mu.’ ¹⁸ Eno da ema misini, amane sia:i, ‘Hina! Dia gina amoga na da bidi lasu hamobeba:le, wali gina biyale eno lai dagoi.’ ¹⁹ Hina da ema bu adole i, ‘Di amola da moilai bai bagade fi biyale gala amo ouligima:mu.’

²⁰ Be eno da ema misini, amane sia:i, ‘Hina! Dia gina da goea. Amo na da abula ganodini sosone, wamolegei. ²¹ Na da dima beda:iba:le

agoane hamosu. Di da gasa bagade dunu. Inia liligi ligisi di udigili lasa. Inia ha:i manu bugi di da udigili faisa.’

²² Hina bagade dunu da ema amane sia:i, ‘Di wadela:i hawa: hamosu dunu. Dia lafidili sia: amoga na da dima fofada:mu. Na da gasa bagade dunu di dawa:i. Na inia liligi ligisi udigili lasa. Na inia ea ha:i manu bugi udigili faisa. Amo di dawa:i.

²³ Amaiba:le, di da abuliba:le na gina amo muni salasu diasu ganodini hame salila:? Amane hamoi ganiaba, na da misini, muni eno lai na da lala:loba.’

²⁴ Amalalu, gadenene lelu dunu ilima e amane sia:i, ‘Amo ea gina bu samogene, hawa: hamosu dunu da gina nabuane lai, ema amo ea gina ima.’

²⁵ (Be ilia da ema fofogadigili sia:i, ‘Hina! E da gina nabuane gagusa.’) ²⁶ †Be hina bagade da bu adole i, ‘Na dilima sia:sa! Nowa dunu da lai galea, Gode da ema eno imunu galebe. Be hame lai dunu, ea liligi huluane E da bu samogemu galebe. ²⁷ Be nama ha lai dunu, na da ilima hina bagade esalumu ilia higabeba:le, ili afugili, nama oule misini, na midadi medole lelegema!’ ”

Yesu E Hahawane, Hinawane, Yelusaleme moilai bai bagadega Doaga:i

(Ma:diu 21:1-11; Maga 11:1-11; Yone 12:12-19)

²⁸ Amo sia:nanu, Yesu da asili, Yelusaleme moilai bai bagadega doaga:musa: asi.

²⁹ Bedefage amola Bedani moilai (Olifede goumi gadenei), amo gadenenewane doaga:le,

† 19:26: Ma:diu 13:12; Maga 4:25; Luge 8:18

E da Ea ado ba:su dunu aduna E bisima:ne asunasi. ³⁰ E da elama amane sia:i, “Alia amo moilai ninia midadi dialebe amoga masa. Amo ganodini golili sa:ili, ali da dougi mano dunuga hame fila heda:i, amo bagesi ba:mu. Amo bagesi fadegale, guiguda: oule misa. ³¹ Be eno dunu alima gagabole, ‘Ali da abuli ea la:gi fadegabela:?’ ilia sia:sea, alia amane bu adole ima, ‘Ania Hina da amo dougiga Ea hawa: hamosu gala.’

³² Amalalu, ela da asili, Yesu Ea adoi huluane defele ba:i. ³³ Dougi mano elea fadegalaloba, dougi ea ouligisu dunu da elama adole ba:i, “Ali da abuliba:le amo dougi fadegasala:?” ³⁴ Ela bu adole i, “Ania Hina da amo dougiga Ea hawa: hamosu gala.”

³⁵ Ela da amo dougi Yesuma oule misini, ela abula dougi ea baligiga figisili, Yesu da amoga fila heda:ma:ne elea fidi. ³⁶ E da fila heda:le ahoanoba, eno dunu da ilia abula fadegale, ea dougi da amo da:iya ososa: masa:ne, logoga fa:sisi.

³⁷ E da Yelusaleme moilai bai bagadega gadenene doaga:loba, logo da Olifede Goumiba:le gudu sa:i. Amogawi, Ea fa:no bobogesu dunu bagohamedafa, ea gasa bagade hamoi ilia ba:i amo dawa:beba:le, ilia hahawane bagade ha:giwane Godema nodone wele sia:nanu,

³⁸ §“Mabe dunu, ninia Hinadafa, e da Gode Ea dioba:le maha, Ema hahawane nodone sia:ma! Hebene ganodini da olofosu dialumu! Gode da hadigidafa! Amaiba:le, Ema nodone sia:ma!”

³⁹ Dunu gilisisu ganodini, Fa:lisi dunu mogili da Yesuma amane sia:i, “Olelesu! Dia fa:no bobogesu dunuma ouiya:ma:ne sia:ma!”

⁴⁰ Be Yesu E bu adole i, “Na dilima sia:sa! Amo dunu da ouiya:le esala ganiaba, dafawane, igi diala da bagadewane wele sia:na:noba.”

Yesu da Yelusaleme Ba:beba:le, Di

⁴¹ E da Yelusaleme gadenenewane doaga:beba:le, asigiba:le dinanu. ⁴² E amane fedege sia:i, “Wali eso di da olofosu logo dawa:mu da defea galu. Be amo da dima wamolegei dagoi. ⁴³ Be eso da doaga:mu galebe. Amo esoga dima ha lai dunu misini, gegemusa: gagosa heda:le, moilai bai bagade eale disili, ⁴⁴ amo mugululi, gugunufinisimu. Ila da di amola dunu huluane Yelusaleme moilai bai bagade gagoi ganodini esala, amo medole legemu. Gode da dilima gaga:musa: doaga:i, amo dilia dafawaneyale hame dawa:beba:le, dilia moilai bai bagade gagui amo ganodini, igi afadafa da eno igi da:iya dialebe hamedafa ba:mu.”

Yesu da Debolo Diasu Doga:i

(Ma:diu 21:12-17; Maga 11:15-19; Yone 2:13-22)

⁴⁵ Amalalu, Yesu da Debolo Diasu ganodini go-lili sa:ili, bidi lasu dunu huluane muni sefasilalu.

⁴⁶ **E da amane sia:i, “Gode Sia: Dedei Buga ganodini agoane dedei diala, ‘Gode da amane sia:i, Na Debolo Diasu amoma ilia da sia:ne gadosu diasu dio asulimu,’ Be dilia da amo diasu

** **19:46:** Aisaia 56:7; Yelemmaia 7:11

wamolasu dunu ilia wamoaligisu diasu agoane hamoi dagoi.”

⁴⁷ ††Amalalu, e da Debolo Diasu ganodini eso huluane sia: olelelalu. Gobelesalasu dunu amola Sema Olelesu dunu amola dunu fi ilia ouligisu dunu, ilia da Yesu medole legemu logo hogoi helei. ⁴⁸ Be dunu huluane da mae helelewane, Yesu Ea sia:i nababeba:le, ilia da medole legemu logo hamedei ba:i.

20

Yesu Ea Hina Hou

(Ma:diu 21:23-27; Maga 11:27-33)

¹ Eso afaega, Yesu da Debolo Diasu ganodini dunuma olelelaloba, amola Gode Sia: ida:iwane adolaloba, gobelesalasu hina dunu, sia: dedesu dunu amola asigilai dunu Ema misini, ² amane sia:i, “Ninima adoma! Dia hou da abuliba:le agoane hamonanebela:? Nowa da Di ilegeiba:le, Di da agoane hamosala:?”

³ Yesu E bu adole i, “Na amola da dilima afadafa adole ba:su gala. Nama dabe adole ima! ⁴ Yone Ba:bodaise e da hanoga fane salasu hamoma:ne nowa ilegebela:? Gode da ilegebela:? o osobo bagade dunu fawane adobela:?”

⁵ Amalalu, ilia gilisili bu adole ima:ne sia: dasu agoane, “Ninia da Gode adoiba:le e hamosu amo sia:sea, E da agoane sia:mu, ‘Dilia abuliba:le Yone ea sia: dafawaneyale hame dawa:bela?’ ⁶ Be ninia da osobo bagade dunu adoiba:le Yone e ba:bodaise hamoi sia:sea, dunu huluane ilia da Yone da balofede dunudafa dawa:beba:le, ilia

†† 19:47: Luge 21:37

da nini igiga medole legemu.” ⁷ Amaiba:le ilia da Yesuma bu adole i, “Yone Ba:bodaise hanoga fane salasus hamoma:ne ilegesu dunu ninia hame dawa:.”

⁸ Yesu da ilima amane sia:i, “Na amola nowa ea ilegebeba:le na gasa bagade hou hamosa, Na da dilima hame olelemu.”

*Waini Bugi Ouligisu Dunu Fedege Sia:
(Ma:diu 21:33-46; Maga 12:1-12)*

⁹* Amalalu, Yesu da dunu huluane ilima fedege sia: olelei, “Dunu afae da waini efe bugi hamoi dagoi. Amo waini sagai e da eno ouligisu dunuma ouligima:ne i. Amalalu, e da eno sogega asi. E da hedolo hame bu misunu dawa:i. ¹⁰ Waini faimu eso doaga:loba, e da ea bidi lamusa: dawa:i galu. Amaiba:le, e da ea hawa: hamosu dunu ilia amo waini sagai ouligisu dunu ilima, ea bidi lama:ne asunasi. Be waini sagai ouligisu dunu, amo hawa: hamosu dunuma bidi mae iawane, ili fane sefasi.

¹¹ Amanoba, waini sagai eda da hawa: hamosu dunu eno asunasi. Be amo amola ilia wadela:le hamone, fane, bidi mae iawane sefasi. ¹² E da eno hawa: hamosu dunu asunasi. Amo amola ilia fofa:ginisini, gadili ha:digi. ¹³ Amanoba, waini sagai hina da amane dawa:i, ‘Na da adi hamoma:bela:? Amabela:? Na da na dogolegei mano asunasimu. Ilia da e hahawane ba:mu.” ¹⁴ Be waini sagai ouligisu dunu, hina egefe manebe ba:beba:le, gilisili sia: dasu, ‘Amo da hina ea nana lamu dunu. Defea, amo ninia medole legele, fa:no ninisu da waini sagai

* **20:9:** Aisaia 5:1

lalegagamu!’ ¹⁵ Amanoba, ilia da hina egefe gasawane gagulaligili, gadili ha:digili, medole legei. Waini sagai hina dunu da amo waini sagai ouligisu dunuma adi hamoma:bela:? ¹⁶ E da bu misini, waini sagai ouligisu dunu huluane medole lelegele, ea waini sagai eno ouligisu dunuma imunu.” Amo sia: nababeba:le, ilia amane sia:i, “Hame mabu!” ¹⁷ †Be Yesu da ilima ba:lu, amane sia:i, “Amo hou doaga:mu dilia higabeba:le, Gode Sia: Dedei bai da adila:? Sia: da agoane dedei dila, ‘Diasu gagusu dunu da golasu igi da hamedei dawa:beba:le, higa:i. Be wali amo igi da mimogodafa igi hamoi dagoi. Amo igi da:iya, diasudafa da gagui dagoi.’

¹⁸ Nowa da amo igi da:iya dafasea, ea da:i hodo da dadalega:le fofonobomu. Be nowama amo igi da fana dasea, ea da:i hodo da amo igiga gagoudai dagoi ba:mu.”

*Louma Hinama, Su Ima:bela:?
(Ma:diu 22:15-22; Maga 12:13-17)*

¹⁹ Sema olelesu dunu amola gobelesu salasu dunu da amo fedege sia: da ilia wadela:i hou adoi, dawa:beba:le, ilia da Yesu afugili lamusa: dawa:i galu. Be ilia da dunudafa iliba:le beda:i. Amaiba:le, hame afugili lai. ²⁰ Amaiba:le, Yesu dafama:ne logo ilia hogoi helei. Ili da desega ahoasu dunu Yesuma asunasi. Amo ogogosu dunu da moloiwane dunu agoane hamone, Yesuma sani agoane adole ba:su. E da ilima giadofale bu adole iasea, ilia Yesu afugili, Louma Gamane ouligisu ema fofada:ma:ne imunusa:

† **20:17:** Gesami Hea:su 118:22

dawa:i galu. ²¹ Ilia da Ema amane adole ba:i, “Olelesu! Di da Gode Ea dafawane hou olelesa ninia dawa:. Di da osobo bagade dunu ea hou mae dawa:le, Gode Ea moloidafa hanai hou fawane olelesa. ²² Ninia su muni (da:gisi) Louma hina bagade Sisa ema imunu da ninia sema wadela:sala:?”

²³ Be ilia ogogosu hou dawa:beba:le, Yesu da ilima amane sia:i, ²⁴ “Muni fage Nama olema! Amo fagega dedei diala. Nowa ea odagi amola nowa ea dio da amoga dedebela:?” Ilia bu adole i, “Sisa!” (Sisa da Louma hina bagade galu.)

²⁵ Amalalu, E da ilima amane sia:i, “Amaiba:le, dilia Sisa ema hina: dabe ima. Amola dilia Godema Hina: dabe ima.”

²⁶ Ogogosu dunu da dunu huluane ba:ma:ne, Yesu dafama:ne olelesu bagadewane hogoi helei, be hamedei. Ea adoiba:le, ilia fofogadigili ouiya:i.

*Bogoi Uhini wa:legadosu Hou
(Ma:diu 22:23-33; Maga 12:18-27)*

²⁷ †Amalalu, Sa:diusi dunu da Yesuma misi. Sa:diusi dunu ilia dafawaneyale dawa:su da bogoi dunu da bu hame wa:legadosa. ²⁸ §Ilia da Yesuma dafama:ne ado ba:musa: amane sia:i, “Olelesu! Mousesese da ninima olelema:ne agoane dedei. Dunu da mano hame lalelegeiwane bogosea, ea eya da ea didalo lale, mano hamomu. Amo mano da musa: bogoi amo buga:i ilia da sia:sa. ²⁹ Ninia fi ganodini, dunu afae ea mano da fesuale esalu. Magobo mano e da uda lale,

† **20:27:** Asunasi Dunu Ilia Hou 23:8 § **20:28:** Mousesese ea Malasu 25:5

mano hamedene bogoi. ³⁰ Amanoba ea eya da amo ea didalo lale, e amola mano hamedene bogoi. ³¹ Fa:no eya eno da didalo lale, asili, mano fesuale gala huluane amo uda afadafa lale, mano hamedene bogoi.

³² Fa:no amo uda amola da bogoi dagoi.

³³ Amaiba:le, bogoi ilia bu uhini wa:legadobe esoha, amo uda, dunu fesuale agoanega lai dagoiba:le, e da nowa ea uda esaloma:bela:?”

³⁴ Yesu E bu adole i, “Waha esala dunu amola uda ilia da uda lasu hou dawa:. ³⁵ Be nowa dunu amola uda ilia da bogole, bu wa:legadole, Eso Huluane Mae Bogole Fifi Ahoanusu lamusa:, Gode da defelewane ba:sea, amo dunu da uda hame lamu, amola amo uda da dunuma hame fimu. ³⁶ Ilia da a:igele agoane ba:mu, amola ilia bogomu hamedafa dawa:mu. Ilia bogole, bu wa:legadoiba:le, ilia da Gode Ea manowane esalumu. ³⁷ ** Be Mousesese da musa: ifa amoga lalu gona:su heda:lebe ba:i, be ifa da nei hame ba:i. E amane sia:i, “Hina Gode! Di da A:ibalaha:me ea Gode, Aisage ea Gode, amola Ya:igobe ea Gode!” Amo sia: dedeiba:le, Mousesese da osobo bagade dunu da bogole bu wa:legadomu, amo hou noga:le olelei. ³⁸ Amaiba:le, Gode da amo dunu ilia Gode esalebeba:le, amo dunu da hame bogoi esala. Gode da bogoi dunu ilia Gode hame, be esala dunu ilia Gode. E da dunu huluanedafa bogoi hame be esalebe ba:sa.”

³⁹ Sema Olelesu dunu mogili ilia da amane sia:i, “Olelesu! Dia da noga:le sia:i.”

** 20:37: Gadili Asi 3:6

⁴⁰ Amanoba, ilia eno adole ba:mu beda:iba:le, ouiya:i.

Mesaia Da Nowa Ea Mano
(*Ma:diu 22:41-46; Maga 12:35-37*)

⁴¹ Yesu da Sema olelesu dunu ilima amane adole ba:i, “Dunu ilia da abuliba:le Mesaia da Da:ibidi ea aowa fawane sia:sala? ⁴² ††Gesami Hea:su Buga ganodini dedei, Da:ibidi hisu agoane olelesa, ‘Hina Gode da na Hina Gode Ema amane sia:i, Na lobodafadili fima.

⁴³ Di ouesala, Dia ha lai dunuma Dia emoga osa:le heda:musa:, Na da ili hasalimu.’

⁴⁴ Da:ibidi da Ema Hina Gode dio asuli dagoi. Amaiba:le Mesaia E da Da:ibidi egaga misi mano hame.”

Sema Olelesu Ilia Hou Mae Lalegaguma:ne, Yesu E Sisai
(*Ma:diu 23:1-36; Maga 12:38-40*)

⁴⁵ Dunu huluane Ea sia: nabalaloba, Yesu Ea ado ba:su dunuma amane sia:i,

⁴⁶ “Sema olelesu dunu dawa:ma! Ilia abula sedade ida:iwane idiniginisili, bidiga lama:ne diasuga ahoa. Ilia da eno dunu ilima nodone sia:mu hanai gala. Ilia da sinagoge amola lolo Nasu amoga ahoasea, ilia da fisu baligili ida:iwane hogoi helesa.

⁴⁷ Ilia da didalo ilia labe amola diasu hedolo wamolasa. Amasea, dunu eno ilia siga ba:ma:ne, ilia ogogole sia:ne gadosu sedawane hiougisa. Amaiba:le, ilia se dabe iasu da eno dunu ilia se dabe iasu bagadewane baligimu.”

†† **20:42:** Gesami Hea:su 110:1

21

Didalo ea Godema Iasu (Maga 12:41-44)

¹ Yesu da ba:le gagaloba, bagade gagui dunu ilia Godema imunusa:, muni amo Debolo Diasu muni salasu ganodini salabe ba:i. ² Amalalu, hame gagui didalo da eme bogoi fage aduna salalebe, E ba:i. ³ Yesu E amane sia:i, “Na dilima dafawane sia:sa. Amo hame gagui didalo ea iabe da eno dunu huluane ilia iabe amo baligi dagoi. ⁴ Ilia bagade gaguiba:le, mogili la:idi fawane i. Be e da hame gagui gala. Be e da ea labe huluanedafa i dagoi.”

Yesu da Debolo Ea Mugulumu Eso Olelei (Ma:diu 24:1-2; Maga 13:1-2)

⁵ Yesu Ea ado ba:su dunu mogili da Yesuma amane sia:i, “Ba:ma! Debolo Diasu da ida:iwane ba:sa. Igi ida:iwane amoga gaguiba:le, amola liligi ida:iwane gala Godema iasu amoga leg-eiba:le, hahawane bagade ba:sa.” ⁶ Be Yesu E bu adole i, “Amo ida:iwane liligi dilia waha ba:lala. Be enohaga dilia ha lai dunu ilia amo diasu mugulumuba:le, igi afae da igi eno da:iya dialebe hamedafa ba:mu.”

Bidi Hamosu amola Se Nabasu Hou da Doaga:mu (Ma:diu 24:3-14; Maga 13:3-13)

⁷ Amalalu, ilia da Yesuma amane adole ba:i, “Olelesu! Amo hou da habogala ba:ma:bela”? Amo hou da gadenene doaga:i dawa:ma:ne, ninia adi dawa:digima:ne olelesu ba:ma:bela:?”

⁸ Yesu E bu adole i, “Dawa:ma! Eno dunu dilima ogogosa:besa:le dawa:ma! Dunu bagohame ilia da Na Dio ogogole lalegaguiwane misini, ilia da amane sia:mu, ‘Na da Mesaia!’ amola ‘Eso da doaga:i dagoi!’ ilia da sia:mu. Ilima mae fa:no bobogema!

⁹ Gegesu hou amola sia:ga gegesu hou nababeba:le, dilia mae beda:ma. Dafawane! Amo hou da hidadea ba:mu, be soge wadela:mu eso da fa:no ba:mu.”

¹⁰ Yesu E eno sia:i, “Dunu fi da heda:le, eno dunu fi ilima gegenanumu. Soge fi eno da soge fi enoma gegemu. ¹¹ Bebeda:nima amola ha: amola olo bagade, bagohame ba:mu. Dunu hu-luane beda:mane, mu amo ganodini gasa bagade dawa:digima:ne olelesu ba:mu. ¹² Amo hou bisili, dilia se nabasu eso da doaga:mu. Ilia da dili gasawane gaguli, afugili, famu. Ilia da dili sinagoge diasu ganodini fofada:lalu, se dabe iasu diasu ganodini salimu. Dilia da Na Dio lalegaguiba:le, osobo bagade hina bagade dunu amola ouligisu dunu da dilima fofada:mu. ¹³ Be amo esoga, dilia Gode Ea Sia: Ida:iwane ilima olelema:ne, logo doasi dagoi ba:mu. Dilia da ilima Gode Ea hou ba:su dunu agoane ba:mu. ¹⁴ *Be ilia da dilima fofada:muba:le, dilia hou gaga:ma:ne bu adole iasu hidadea bagadewane mae dawa:ma. ¹⁵ Bai Na bu adole iasu hou, amola bagade dawa:su hou dilima baligiliwane imunuba:le, dilima fofada:su dunu dilia sia: nababeba:le, fofogadigili, dilima bu adole imunu gogolemu. ¹⁶ Be dilia ada, ame, yolalali, fi dunu amola na:iyado dunu, ilia da

* **21:14:** Luge 12:11-12

dilima ougiba:le, dilima fofada:ma:ne, dili ha lai dunuma imunu. Mogili, dilia da medole legei dagoi ba:mu. ¹⁷ Dilia da na hou lalegaguiba:le, dunu huludafa da dili higamu. ¹⁸ Be dilia da gaga:iba:le, dilia dialuma hinabo afadafa fawane da hame fisimu. ¹⁹ Noga:le leloma! Gasawane lalegaguma! Amasea, dilia da eso huluane Fifi Ahoanusu ba:mu!

*Yesu da Yelusaleme Gugunufinisimu Eso Olelei
(Ma:diu 24:15-21; Maga 13:14-19)*

²⁰ Be Yelusaleme da ha lai gegesu dunuga eale disu dagoi ba:sea, defea, ea gugunufinisimu eso da gadenene doaga:i dawa:ma. ²¹ Amasea, Yudia esalebe fi dunu da gougiga hobe:ma:mu. Moilai fi dunu da muguluma:mu, amola soqe fi dunu huluane da moilaiga hame buhagima:mu. ²² †Amo eso da ‘Se Dabe Iasu Eso’ ba:mu. Amo hou huluane, musa: Gode Sia: Dedei ganodini dedei galu da dafawane ba:mu.

²³ Amo esoga, abula agui uda amola uda ilia mano dudubu da dodo maga:me naha, ilia da se bagade nabimu. Osobo bagade fi huluanedafa da se bagade nabimu, amola Isala:ili dunu fi da Gode Ea se dabe iasu ba:mu. ²⁴ Mogili da ha lai dunu ilia gegesu gobiheiga medole legei dagoi ba:mu. Mogili ilia afugili, eno sedaga fifilai amo ilia sogega udigili hawa: hamomusa:, mugululi asi dagoi ba:mu. Dienadaile dunu da Yelusaleme ga osa:le heda:mu. Dienadaile dunu ilia osa:le heda:su eso ilegei dagosu defei da

† **21:22:** Hosia 9:7

doaga:i dagoi ba:sea fawane, amo hou da fisi dagoi ba:mu.

Dunu Egefe Ea Bu Misunu Eso
(*Ma:diu 24:29-31; Maga 13:24-27*)

²⁵ ‡Amasea, eso, oubi amola gasumuni ilia hou hisu agoane hamobeba:le, beda:su bagade dawa:digima:ne olelesu ba:mu. Osobo bagadega, hano wayabo bagadewane fugala:beba:le amola heda:beba:le, dunu fifi asi gala da beda:ga da:i dione hiawini ba:mu. ²⁶ Eso, oubi amola gasumuni, da ugugubiba:le, osobo bagade dunu fi da amo misunu hou ba:sea, beda:ga sidimu. ²⁷ §Amasea, ilia da Dunu Egefe, mu mobi ganodini, gasa bagade amola hadigiwane, osobo bagadega manebe ba:mu. ²⁸ Amo hou degabo agoane ba:sea, dilia Gode Ea hou lalegagui dunu wa:legadole, ba:le gadole amola Godema nodone sia:ma. Bai dilia gaga:su esodafa da gadenene doaga:i dagoi dawa:beba:le.”

Figi Ifa ea Olelesu
(*Ma:diu 24:32-35; Maga 13:28-31*)

²⁹ Amalalu, Yesu da fedege sia: olelei, “Figi ifa amola ifa huluane amo ea hou dawa:ma! ³⁰ Lubi lasea, mugi oubi da gadenesa galebe dawa:ma. ³¹ Amaiwane, Na adoi liligi ba:beba:le, Gode Ea Hinadafa Hou doaga:mu da gadenesa, amo dawa:ma. ³² Dawa:ma! Waha fi esalebe da mae bogole, amo hou huluane ba:mu. ³³ Mu amola osobo

‡ **21:25:** Aisaia 13:10; Isigiele 32:7; Youele 2:31; Wamolegei Sia: Olelesu 6:12-13 § **21:27:** Da:niele 7:13; Wamolegei Sia: Olelesu 1:7

bagade da mugululi hamedafa ba:mu. Be Na sia: da hamedafa mugululi dialumu.

Dawa:iwane Ha:esaloma

³⁴ Dawa:ma! Na bu misunu eso da sani agoane dilima doaga:sa:besa:le, ha:i nasu amola adini nasu amola osobo bagade hou fonobahadi, amo bagadewane mae dawa:ma. ³⁵ Amo eso, osobo bagade fifi asi gala huluanedafa da ba:mu. ³⁶ Dawa:ma! Noga:le ba:ma! Dilia da mae dafane, se nabasu eso baligili, Dunu Egefe Ema hahawane doaga:le, E midadi leloma:ne, Godema sia:ne gadoma!” ³⁷ **Amo eso huluane, Yesu da Debolo Diasu ganodini olelesu. Daeya huluane, e da Debolo Diasu fisili, Olife Goumiga ahoasu. ³⁸ Hahabedafa huluane, dunu bagohame da Ea sia: nabimusa:, Debolo Diasuga misini, gilisi.

22

Gobele Salasu Dunu amola Sema Olelesu Dunu da Yesu Fuga:musa: Logo Hogoi

(Ma:diu 26:1-5; Maga 14:1-2; Yone 11:45-53)

¹ *Amo esoha Agi Yisidi Hame Sali Lolo Nasu eso da gadenei ba:i. Amo Lolo Nasu dio eno da Baligisu Lolo Nasu. ² Gobele Salasu Hina dunu amola Sema Olelesu dunu da Yesu medole legemusa: logo hogoi helelalu, be ilia da dunu huluane iliba:le beda:ne, wamowane hogosu.

Yudase e Yesu Hohonomu Sia:i

(Ma:diu 26:14-16; Maga 14:10-11)

** **21:37:** Luge 19:47 * **22:1:** Gadili Asi 12:1-27

³ Amanoba, Sa:ida:ne da Yudase Isaga:liode (Yesu Ea ado ba:su dunu fagoyale fi ganodini esalebe dunu) amo ea dogo ganodini aligila sa:i. ⁴ E da asili, gobe le salas u hina dunu amola Debo lo Diasu ouligisu hina dunu ilima gilisili, Yesu hohonomu logo hogoi helei. ⁵ Ili a da hahawane bagade ba:i. Amo hou hamoi ba:loba, ilia da ema muni imunu sia:i. ⁶ Yudase e da “defea” sia:i. Amalalu, dunu huluane mae ba:ma:ne, wamowane, e Yesu hohonone, gobe le salas u amola Debo lo Diasu sosodo aligisu dunu ilia ouligisu dunuma ima:ne, logo hogoi helei.

Yesu da Baligisu Lolo Manusa:, Logo Hahamoi (Ma:diu 26:17-25; Maga 14:12-21; Yone 13:21-30)

⁷ Amanoba, Agi Yisidi Hame Sali Lolo Nasu eso doaga:i. Amo esoga, Isala:ili fi da Baligisu sibi mano medole legesu. ⁸ Amaiba:le, Yesu da Bida amola Yone asunasi. E da elama amane sia:i, “Ninia manusa:, ali da Baligisu Lolo manusa: hahamoma!”

⁹ Ela bu adole ba:i, “Ania da habi hahamoma:bela:?”

¹⁰ E bu adole i, “Alia da moilaiga doaga:sea, dunu da hano di gaguli ahoanebe ba:mu. Ema fa:no bobogele, e golili dabe logo amoga alia golili sa:ima. ¹¹ Diasu edama amane sia:ma, ‘Olelesu Dunu da dima agoane sia:siba:. Na amola Na ado ba:su dunu gilisili Baligisu lolo manusa:, diasu olema.’ ¹² Amasea, e da gadodili sesei bagade diala amo ganodini liligi bagade dialebe, alima olemu. Amo diasuga alia Lolo manusa: momagemal!”

¹³ Ela da asili, Yesu Ea adoi defelewane ba:i. Amalalu, ela da Baligisu Lolo Manu hahamoi.

Yesu Ea Lolo Nasu
(*Ma:diu 26:26-30; Maga 14:22-26; 1 Golidia 11:23-25*)

¹⁴ Lolo Nasu amoha doaga:loba, Yesu amola Ea ado ba:su dunu da gilisili lolo manusa:, ha:i nasu fafai beba:le fi. ¹⁵ Yesu da ilima amane sia:i, “Na da fa:no se nabimuba:le, amo Baligisu Lolo Nasu, Na amola dili gilisili manusa:, Na da bagadewane hanai galu. ¹⁶ Bai Na da dilima sia:sa. Amo nanu, Na da guiguda: bu hame manu. Gode Ea Hinadafa Hou da dafawane doaga:sea, dilia da amo Lolo Nasu ea bai noga:le dawa:mu. Amo esoga fawane ninia da gilisili bu manu.” ¹⁷ Amalalu, faigelei waini hano di lale, Godema nodone sia:ne gadole, E amane sia:i, “Lale, enoma enoma sagoma. ¹⁸ Na da dilima sia:sa. Na da fa:no amo waini hame manu. Gode Ea Hinadafa Hou da dafawane doaga:beba:le fawane, Na da bu manu.”

¹⁹ Amalalu, E da agi ga:gi lale, Godema nodone sia:ne gadole, fafa:ga:ne, ilima sagoi. E amane sia:i, “Amo da Na da:i hodo dilima i dagoi. Na hou dawa:ma:ne moma.” ²⁰ †Amo nanu, e da waini hano lale, amane sia:i, “Amo waini hano dili manusa: faigelei ganodini sogasali, da sema gaheabolo Na maga:me da sogadigimuba:le, Na da agoane hamosa.

²¹ †Be Na hohonomu dunu da guiguda:, ani gilisili ha:i naha esala. ²² Gode da amo logo

† 22:20: Yelemaia 31:31-34 ‡ 22:21: Gesami Hea:su 41:9

fodoiba:le, Dunu Egefe da bogomu. Be Dunu Egefe Ea hohonosu dunu da se baligili nabimu!”

²³ Amalalu, “Nowa da Yesu hohonoma:bela:?” ilia agoane gilisili sia: dasu.

Sia:ga Gegesu - Nowa Dunu ea Hou da Baligili Bagadela:?

²⁴ §Yesu Ea ado ba:su dunu da gilisili sia: dala, ilia da nowa dunu ea hou da baligili bagade amo dawa:beba:le, sia:ga gegei. ²⁵ **Be Yesu da ilima amane sia:i, “Gode Ea hou hame lalegagui dunu, ilia hina bagade dunu da ilima gasa fi bagade hina hou hamosa. Ila hina bagade da dunu huluane ilima fidisu dunu gala, hina bagade ilisu da amane sia:sa. ²⁶ ††Be amo hou dila da hamedafa hamomu. Dilima bisili ahoasu dunu da fa:no misunu dunu agoane hamomu da defea. Amola hina dunu da fonobahadi asaboi hawa: hamosu dunu agoane hamomu da defea.

²⁷ ††Nowa dunu ea hou da baligili bagadela:? Dunu e da fili ha:i nanebe, amo ea hou da baligili bagadela:? O hawa: hamosu dunu da ema aowasu hamosa - nowa ea hou da baligili bagadela:? Dunu e da fili ha:i nanebe, amo ea hou da baligili bagade. Be Na da hawa: hamosu dunu ea hou agoane dilima hawa: hamonana.

²⁸ Na da se nabawane lalu. Dilia amola da Na hame fisi. ²⁹ Na Ada da Nama ouligisu hou i dagoi. Amo defelewane, Na da dilima ouligisu hou iaha. ³⁰ §§Dilia da Na Hinadafa

§ **22:24:** Ma:diu 18:1; Maga 9:34; Luge 9:46 ** **22:25:** Ma:diu

20:25-27; Maga 10:42-44 †† **22:26:** Ma:diu 23:11; Maga 9:35

†† **22:27:** Yone 13:12-15 §§ **22:30:** Ma:diu 19:28

Hou ganodini, Na Lolo Nasu amoga ha:i manu galebe. Dilia da fisu ida:iwane amoga fili, Isala:ili fi fagoyale ilima ouligisu hou hamomu.

*Yesu da Bida ea Hohonomu Ba:la:lu
(Ma:diu 26:31-35; Maga 14:27-31; Yone 13:36-38)*

³¹ “Saimone! Saimone! Nabima! Ifabi ouligisu dunu da widi noga:i amo gisiga afafabe defele, Sa:ida:ne da dima dafama:ne olelesu hou dima ado ba:ma:ne, Gode da logo doasi dagoi. ³² Be Saimone! Dia dafawaneyale dawa:su hou da mae dafama:ne, Na da Godema sia:ne gadoi dagoi. Di da Godema bu sinidigisia, dia fi dunu ilima gasa ima:ne, fidima.”

³³ Bida e bu adole i, “Hina! Di da se dabe iasu diasuga asili bogosea, defea, na amola ani galu masunusa: momagei dagoi!”

³⁴ Be Yesu E amane sia:i, “Bida! Na dima sia:sa! Wali gasia, di da hidadea, ‘Yesu na hame dawa:,’ uiana agoane sia:sea, fa:no gagala ga:be nabimu.”

Muni Salasu, Esa amola Gegesu Gobihei Bagade

³⁵ *** Amalalu, Yesu Ea ado ba:su dunu ilima amane adole ba:i, “Dilia muni salasu, esa amola emo salasu mae gaguiwane Na dili asunasiba:le, dilia da liligi hameba:le, se nabasu ba:bela:?” Ili bu adole i, “Ninia da se hame nabi.”

³⁶ Yesu da ilima sia:i, “Defea! Be wali, nowa da muni salasu galea, amo gaguli masa - esa amola. Nowa da gegesu gobihei hame galea, ea

*** 22:35: Ma:diu 10:9-10; Maga 6:8-9; Luge 9:3, 10:4

abula bidi lale, muni lai amoga gegesu gobihei bidi lamu da defea. ³⁷ †††Gode Sia: Dedei Buga ganodini, sia: da amane dedei diala, 'E amola wadela:i hou hamosu dunu da gilisili se dabe iasu lai,' amo sia: da Na hou olelebeba:le, dafawane ba:mu."

³⁸ Amalalu, ilia da amane sia:i, "Hina! Ba:ma! Gegesu gobihei bagade aduna gala." Be Yesu E bu adole i, "Eno mae sia:ma! Dagoi!"

*Yesu da Olife Goumia Godema Sia:ne Gadoi
(Ma:diu 26:36-46; Maga 14:32-42)*

³⁹ Amalalu, diasu fisili, Ea hamonanusu hou defele, E da Olife Goumiga asili, Ea ado ba:su dunu amola ili sigi asi. ⁴⁰ Ea musa dawa:i sogebi amoga doaga:le, E da amane sia:i, "Dilima dafama:ne ado ba:su hou mae ba:ma:ne, Godema sia:ne gadoma."

⁴¹ Amalalu, E da Ea ado ba:su dunu fisili, E da igi loboga galagai amo ea defei E asili, muguni bugili, Godema sia:ne gadoi. ⁴² E amane sia:i, "Ada! Di hanai galea, amo se nabasu faigeleiga di, amo Na mae moma:ne sia:ma! Be Na hanai liligi hame, Dia hanai liligi fawane Na da hamomu." ⁴³ Amalalu, E da a:igele dunu Ea dogo denesima:ne misi, ba:i dagoi. ⁴⁴ E da se bagade nababeba:le, ha:giwane sia:ne gadoi. Ea finimu da maga:me osoboga dadibi agoai ba:i. ⁴⁵ Amalalu, sia:ne gadolalu, E wa:legadole, Ea ado ba:su dunu ilima bu asili, ili golai dialebe ba:i. Bai ilia da da:i dioi bagade ba:i. ⁴⁶ E da

††† 22:37: Aisaia 53:12

ilima amane sia:i, “Dilia da abuliba:le golai dian-abela:? wa:legadole, dili dafama:ne olelesu amo ganodini dasa:besa:le, Godema sia:ne gadoma.”

Ilia da Yesu Afugili Lai

(*Ma:diu 26:47-56; Maga 14:43-50; Yone 18:3-11*)

⁴⁷ Yesu E sia:nanoba, dunu bagohame da Ema doaga:musa: misi. Yudase (Yesu Ea ado ba:su dunu fagoyale amoga dunu afae) e da bisili misini, Yesu nonogomusa: misi. ⁴⁸ Be Yesu da ema amane sia:i, “Yudase! Di da Na nonogobega, Dunu Egefe hohonoma:bela:?” ⁴⁹ Yesu Ea ado ba:su dunu da fa:no misunu hou dawa:beba:le, Yesuma amane sia:i, “Ninia gegesu gobiheiga gegema:bela:?” ⁵⁰ Amola Eaado ba:su dunu afae da gobe le salasu hina dunu ea udigili hawa: hamosu dunu amo ea ge damuni fasi.

⁵¹ Be Yesu E amane sia:i, “Yolema! Dagoi!” E da ge damui dunu ea ge digili ba:loba, ea ge da bu madelagilisili baho i ba:i. ⁵² Amalalu, gobe le salasu hina dunu, Debo lo Diasu ouligisu hina dunu, asigilai dunu amola dunu huluane ilia Yesu E gagula misi, ilima Yesu E amane sia:i, “Na da wamolasu dunu dilia dawa:beba:le, dilia gegesu gobihei amola ogoma gaguliwane, Na gagumusa: misibala:? ⁵³ †††Na da nini gilisili eso huluane Debo lo Diasu ganodini esalu, be dilia da Na hamedafa gagulaligi. Be defea! Wali da dilia ilegei eso. Wali da gasi hina dunu ea gasa lai eso.”

††† **22:53:** Luge 19:47, 21:37

Bida da Yesu Hame Dawa: Sia:i
(Ma:diu 26:57-58,69-75; Maga 14:53-54,66,72;
Yone 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Amalalu, ilia da Yesu gaguli, gobebe salasu hina dunu ea diasuga hiouginana asi. Bida da fa:nodafa bobogei. ⁵⁵ Mabe dunu da gobebe salasu hina ea diasu gagoi ganodini lalu didili, amo gadenene housa fibiba:le, Bida amola fi galu. ⁵⁶ Amalalu, hawa: hamosu a:fini da Bida hadigi ganodini esalebe ba:loba, ema ha:giwane sosodolalu, amane sia:i, “Amo dunu amola Yesu, ela gilisili lalu!”

⁵⁷ Be Bida da amane sia:i, “Uda! Na da amo dunu hame dawa:!” ⁵⁸ Fonobahadi esalu, eno dunu da Bida ba:beba:le, amane sia:i, “Di amola da Yesu Ea na:iyado dunu!” Be Bida amane sia:i, “Abola! Na da Ea na:iyado hame!”

⁵⁹ Fa:no, eno dunu da gasawane sia:i, “Amo dunu da dafawane Yesu amola gilisili lalu. Bai E da Ga:lili dunu!”

⁶⁰ Be Bida da bu adole i, “Dunu! Dia sia:be go da na hame dawa:!” E da sia:nanoba, gagala gawali ga:be nabi. ⁶¹ Amalalu, Yesu da beba:le, Bida ba:i. Yesu E musa: sia:i, “Wali gasia, di da hidadea, ‘Yesu na hame dawa:!’ udiana agoane sia:beba:le, fa:no gagala ga:be nabimu,” amo sia: Bida bu dawa:i. ⁶² Amaiba:le, e da gadili asili, bagadewane dinanu.

Ilia Yesuma Gadele Oufesega:nu Fasu
(Ma:diu 26:67-68; Maga 14:65)

⁶³ Sosodo ouligisu dunu amo da Yesu gagui, ilia da Ema habosesele oufesega:nu fasu. ⁶⁴ Ea mae ba:ma:ne, ilia abulaga si dofoga:le, Ema

gadele amane adole ba:i, “Di nowa fabaiyale ba:la:loma!” ⁶⁵ Ilia da habosesesu sia: eno bagohame Ema sia:i.

Yesu da Gobeles Salasu Fofada:su Dunuma Fofada:i

(Ma:diu 26:59-66; Maga 14:55-64; Yone 18:19-24)

⁶⁶ Hadigibi galu, asigilai dunu, gobeles salasu hina dunu amola Sema Olelesu dunu huluane gilisibiba:le, ilia Gasolo Gilisisu dunu ilima fofada:musa:, Yesu oule misi.

⁶⁷ Ilia da Ema amane adole ba:i, “Di da Mesaiala:? Ninima adoma!” Be E da ilima bu adole i, “Na da adole iasea, dilia da dafawaneyale hame dawa:mu. ⁶⁸ Na amolawane da dilima adole ba:sea, dilia da hame adole imunu. ⁶⁹ Be wahaw-inini, Dunu Egefe da Gode Gasa Bagadedafa amo Ea lobodafadili fibi ba:mu.”

⁷⁰ Amalalu, ilia huluane sia:i, “Amaiba:le, Di da Gode Egefedafala:?” Yesu E bu adole i, “Na da Gode Egefedafa dilia da dafawane sia:sa!”

⁷¹ Ilia amane sia:i, “Ninia ba:su dunu eno hame hogomu. Ninisu ea lafidili sia: nabi dagoi!”

23

Yesu da Bailadema Fofada:i

(Ma:diu 27:1-2,11-14; Maga 15:1-5; Yone 18:28-38)

¹ Amalalu, ilia huluane wa:legadole, Yesu E Bailadema hiouginana asi.

² Amogawi, ilia da Bailadema Yesu Ea hou amane diwaneya udidi, “Ninia da amo dunu ninia fi ilima ogogolalebe ba:i. Ilia da Hina

Sisama su mae ima:ne, E da sia:sa! Amola Hi fawane da Mesaia Hina Bagade E da ogogolewane sia:sa.”

³ Bailade da Yesuma amane adole ba:i, “Di da Yu dunu ilia Hina Bagade esalabala?” Yesu E bu adole i, “Di sia:i dagoi.”

⁴ Amalalu, gobe le salasu hina dunu amola dunu huluane ilima Bailade da amane sia:i, “Amo dunu E medoma:ne fofada:su logo na hamedafa ba:sa.”

⁵ Be amo sia: nababeba:le, ilia bu ha:giwane sia:i, “E da Yudia so ge huluane amo ganodini sia: olelebeba:le, dunu huluane gegemusa: dawa:lala. E da degabo Ga:lili sogega Ea hou muni hamonanu, wali guiguda: misi!”

Bailade da Yesu Helodema Asunasi

⁶ Amo sia: nababeba:le, Bailade amane adole ba:i, “Amo dunu da Ga:lili dunula:?”

⁷ Bailade da Yesu da Ga:lili dunu amo nababeba:le, e da Yesu amo Helodema asunasi. Amo esoga, Helode da Yelusaleme moilai bai bagadega misi esalu. ⁸ Helode da Yesu ba:beba:le, hahawane galu. Bai e da musa: Yesu Ea hou nababeba:le, E ba:musa: hanaiwane ouesalu. E da Yesu ema gasa bagade dawa:digima:ne olelesu hamoma:ne hanai galu. ⁹ Amaiba:le e da Yesuma gebewane adole ba:lalu. Be Yesu da dabe hamedafa adole i. ¹⁰ Gobe le salasu hina dunu amola Sema Olelesu dunu da gadenene lelu, Yesuma halale bagadewane diwaneya udid. ¹¹ Helode amola ea dadi gagui dunu da Yesuma oufesega:ne, Ema habosesele agoane hamosu. Ilia da Yesuma abula ida:iwane ga:sili, bu

Bailadema asunasi. ¹² Amalalu, amogala, Helode amola Bailade, ela bu gousa:le nai:yado hamoi. Musa ela da ha lai galu.

*Fofada:iba:le, Ilia da Yesu Fuga:ma:ne Sia:i
(Ma:diu 27:15-26; Maga 15:6-15; Yone 18:39—
19:16)*

¹³ Bailade ea sia: nababeba:le, gobe le salasu hina dunu, eno hina dunu amola dunu huluane da gilisi. ¹⁴ Bailade da ilima amane sia:i, “Amo dunu dilia nama oule misi. E da dunu huluane ilima ogogoi, dilia sia:i. Be dilia odagiaba, na da Ea hou huluane hogole ba:i dagoi. Be dilia wadela:i hou hamoi sia:i liligi, na da hamedafa ba:i.

¹⁵ Helode amolawane da Ea wadela:i hou hame ba:beba:le, ninima bu asunasi. E da bogoma:ne se dabe iasu lama:ne, hamedafa hamosu. ¹⁶ Amaiba:le, amo dunu na da fega-suga fama:ne sia:ne, e halegale masa:ne, logo doasimu.” ¹⁷ (Baligisu Lolo Nasu ode huluane amoga, Bailade da hou agoane hamosu. Moilai dunu ilia hanaiba:le, e da se dabe iasu hamosu dunu afadafa ea se dabe iasu diasu logo doasisu.) ¹⁸ Be dunu huluane da Bailade ea sia: nababeba:le, gilisili halale sia:i, “Amo dunu bogoma:ne medoma! Bala:base masa:ne, ea se dabe iasu logo doasima! Ninia da Bala:base hanai!” ¹⁹ (Bala:base da moilai ganodini gegesu hou hamobeba:le amola eno dunu medole leg-eiba:le, ilia da e se dabe iasu diasu ganodini sali.)

²⁰ Bailade da Yesu udigili masa:ne hanaiba:le, dunu huluanema bu sia:i. ²¹ Be ilia da mae fisili, halale bagadewane sia:i, “E bulufalegeiga

bogoma:ne medoma! Bulufalegeiga medoma!”

²² Bailade da sia: osodayale ilima bu sia:i, “Abuliba:le:? E da adi wadela:i hou hamobela:? Na da Ea hou ganodini bogoma:ne se dabe iasu lamu hou hamedafa ba:i. Na da amo dunu fane, udigili masa:ne sia:mu da defea.” ²³ Be ilia ha:giwane, Yesu bulufalegeiga medoma:ne bagadewane halale sia:i. Amalalu, Bailade da ilia sia: nabi dagoi. ²⁴ Amaiba:le, Bailade da ilia adole ba:su hamoma:ne sia:i.

²⁵ Ilia sia:beba:le, dunu amo da gegeiba:le amola eno dunu medole legeiba:le se dabe iasu diasu ganodini sali, amo dunu masa:ne, Bailade da se dabe iasu diasu logo doasi. Be ilia hanaiba:le, e da ea dadi gagui dunu ilima Yesu medole legema:ne sia:i

*Ilia da Yesu Bulufalegei Damana Medole Legei
(Ma:diu 27:32-44; Maga 15:21-32; Yone 19:17-27)*

²⁶ Dadi gagui dunu da Yesu medomusa: hioug-inana asi. Asili, Sailini soge dunu ea dio amo Saimone, e da Yelusaleme diasuga doaga:musa: logoga ahoanebe ba:i. Louma dadi gagui dunu ilia da amo dunu gasawane gaguli, ea gidagia Yesu Ea bulufalegei gisasili, Yesuma fa:no bobogema:ne sia:i.

²⁷ Dunu bagohame Ea bogobe ba:musa:, fa:no bobogei. Eno uda Ema bagadewane asigiba:le, ilia da Eha digini fa:no bobogei. ²⁸ Be Yesu da beba:le, ilima amane sia:i, “Dilia Yelusaleme uda! Na da bogomuba:le, mae dima! Be dilia amola dilia mano da se bagade nabimuba:le, dima. ²⁹ Bai eso misunu amoga ilia da amane

sia:mu, ‘Aligime uda da hahawane gala. Ilia hagomo ganodini mano da hame fibiba:le amola dudubu da ilia dodo maga:me hame maiba:le, ilia da hahawane gala! ³⁰ *Amo esoga ilia goumi amoma sia:mu, ‘Mugululi, nini banena sa:ima!’ Ilia da agologa, ‘Nini dedeboma!’ sia:mu. ³¹ Wali Na da esalebeba:le ifa da gahe agoane ba:sa. Amo hou ilia wali Nama hamobeba:le, Na da guiguda: hame esalea, ifa da bioi ba:sea, ilia da adi hamoma:bela:?”

³² Ilia da eno wadela:i hou hamosu se dabe lai dunu aduna, ela amola Yesu gilisili fuga:musa: oule asi. ³³ Amalalu, ilia sogebi ea dio amo “Dialuma Gasa,” amoga doaga:loba, ilia da Yesu bulufalegeiga dabagala:i. Wadela:i hou hamosu dunu aduna amolawane, ilia gilisili eno bulufalegeiga dabagala:i. Afae da ea lobodafadili, eno da ea lobo fofadidili dabagala:i. ³⁴ †Yesu E amane sia:i, “Ada! Dia ilia hou gogolema:ne olofoma! Bai ilia hamobe ilia da mae dawa:iwane hamosa!” Louma dadi gagui dunu, ilia da Yesu Ea abula lamusa:, ululuasu. ³⁵ ‡Dunu huluane da ba:musa: lelu. Be Yu ouligisu dunu ilia Yesuma habosesele oufesega:su. Ilia amane habosesele sia:i, “E da dunu eno mae bogoma:ne gagai. E da dafawane Gode Ea ilegei Mesaia esalea, defea, Hina: mae bogoma:ne, Hisu gaga:mu da defea!”

³⁶ §Dadi gagui dunu ili amola Yesuma oufesega:ne, Ema misini, Ea moma:ne, wadela:i waini hano dili i. ³⁷ Ilia amane sia:i, “Di da Yu dunu

* **23:30:** Hosia 10:8; Wamolegei Sia: Olelesu 6:16 † **23:34:** Gesami Hea:su 22:18 ‡ **23:35:** Gesami Hea:su 22:7 § **23:36:** Gesami Hea:su 69:21

fi amoga Hina Bagade esalea, defea, Dia mae bogoma:ne Disu gaga:ma.”

³⁸ Yesu Ea dialuma dabuagado meloa dedei gosagisi ba:i. Amoga sia: dedei da, “Yu dunu fi ilia Hina Bagade da goea.”

³⁹ Wadela:i hou hamosu dunu aduna gilisili eno bulufalegeiga dabagala:i, afadafa da Yesuma lasogole sia:i, “Di da Mesaiala:? Di amola ani Dia gaga:ma!”

⁴⁰ Be eno wadela:i hou hamosu dunu da ea sama ema gagabole agoane sia:i, “Dia da Godema hame beda:bela:? Ani da bogoma:ne se dabe iasu Yesu defelewane lai dagoi.

⁴¹ Be ania se dabe iasu lamu da defea. Ania wadela:i hou hamoiba:le dabe laha. Be amo Dunu da wadela:i hou hamedafa hamosu.”

⁴² Amalalu, e da Yesuma amane sia:i, “Yesu! Dia Hinadafa Hou lai dagoiba:le bu masea, Dia na mae gogolema!”

⁴³ Yesu da ema bu adole i, “Na dima dafawane ilegele sia:sa. Wali eso, ani da gilisili Ba:ladaise soge ganodini ba:mu.”

Yesu Ea Bogoi

(Ma:diu 27:45-56; Maga 15:33-41; Yone 19:28-30)

⁴⁴ Esomogoa, eso ea hadigi fisili, soge huluane amo ganodini gasi bagade ba:i. Baloga (3 p.m.) amogalu bu hadigi ba:i. ⁴⁵ **Afafasu abula bagade Debolo Diasu ganodini gaga:i dialu, hisu gadelale, fada:ne fasi ba:i. ⁴⁶ ††Yesu da ha:giwane

** 23:45: Gadili Asi 26:31-33 †† 23:46: Gesami Hea:su 31:5

wele sia:i, “Ada! Na da Na a:silibu Dia lobo da:iya ligisisa!” Amane wele sia:nanu, E da bogoi.

⁴⁷ Louma dadi gagui hina dunu, amo hou huluane ba:beba:le, Godema nodone sia:i, “Dafawane! Amo dunu da moloidafa dunu esalu!”

⁴⁸ Dunu bagohame Yesu Ea bogosu ba:musa: misi. Yesu da bogoi dagoi ba:loba, ilia moilaiga se nabawane, ilila: bida:gi lulufigilalu buhagi.

⁴⁹ ††Yesu Ea na:iyado dunu amola uda huluane (Yesu da Ga:lili soge fisibiba:le, ilia Yesuma fa:no bobogei) amo da fonobahadi sedagawane lelu, Ea bogobe asigiwane ba:i.

Ilia da Yesu Gele Gelabo Dogoiga Sali

(Ma:diu 27:57-61; Maga 15:42-47; Yone 19:38-42)

⁵⁰ Amo esoha, dunu ida:iwane, moloidafa dunu esalu, ea dio amo Yousefe. E da A:limadia moilai dunu, amola e da Yu ouligisu Gasolo dunu esalu. ⁵¹ Amo dunu da Gode Ea Hinadafa Hou doaga:ma:ne, dafawaneyale dawa:iwane oue-salu. Eno Yu ouligisu dunu da Yesu medomusa: ilegebeba:le, e da amo hou higabeba:le hame fuligala:i. ⁵² E da Bailadema misini, Yesu Ea da:i hodo lamusa: adole ba:i.

⁵³ Amalalu, e da Yesu Ea da:i hodo bulu-falegeiga duga:le, gududili ligisili, ahea:iai abula amoga sosone, gele gelabo dogoi (musa: bogoi da hame salasus) amo ganodini ligisi. ⁵⁴ Amo eso da Falaida:i eso. Sa:bade eso da aya dogamu gadenei ba:i.

†† **23:49:** Luge 8:2-3

⁵⁵ Uda amo da Ga:lili soqe fisili, Yesuma fa:no bobogei, ilia da Yousefe sigi asili, gele gelabo dogoi amoga Yesu Ea da:i hodo ligisibi ba:i.

⁵⁶ §§Amalalu, ilia da diasuga buhagili, Yesu Ea da:i hodo da:iya legemusa:, gabusiga: manoma hahamoi. Ilia da Gode Ea Sema dawa:beba:le, Sa:bade eso amoga helefi.

24

Yesu da Uhini Wa:legadoi

(Ma:diu 28:1-10; Maga 16:1-8; Yone 20:1-10)

¹ Hialigi bisisu eso (Sada:i), hahabedafa, amo uda ilia da gabusiga: manoma ilia hahamoi liligi, amo aguni, gele gelaboga asi. ² Doaga:le, ilia da igi logo ga:su bagade da bebesole gale, logo doasi ba:i. ³ Amaiba:le, ilia da gele gelabo dogoi amo ganodini golili sa:ili, Hina Gode Yesu Ea da:i hodo dialebe hame ba:i. ⁴ Ilia fofogadigili lela ba:loba, dunu aduna ahea:iai hadigi bagade abula amoga idiniginisi lelebe ba:i.

⁵ Beda:iba:le, uda ilia da osoboga begudui. Amo dunu da ilima amane sia:i, “Dilia da abuliba:le esala dunu, amo bogoi gele gelabo ganodini hogosala?” ⁶ *E da guiguda: hame. E da uhini wa:legadoi dagoi. E da musa: Ga:lili soqega esaloba, dilima sia:i dagoi. Amo dilia bu dawa:ma! ⁷ E da musa: amane sia:i, ‘Dunu Egefe da hobe a wadela:i hou hamosu dunu ilia lobo ganodini gagulaligi ba:mu. E da

§§ 23:56: Gadili Asi 20:10; Mousesese ea Malasu 5:14 * 24:6: Ma:diu 16:21, 17:22-23, 20:18-19; Maga 8:31, 9:31, 10:33-34; Luge 9:22, 18:31-33

bulufalegeiga bogosea, eso osoda amoga uhini bu wa:legadomu.’ ”⁸ Amalalu, uda da Yesu Ea musa: sia:i, bu dawa:i. ⁹ Ilia da bogoi gele gelabo fisili, buhagili, ado ba:su dunu gidayale gala, amola eno fa:no bobogesu dunu huluane ilima ilia ba:i liligi olelei. ¹⁰ Amo uda ilia dio amo da Meli Ma:gadala, Youa:na, Ya:mese ame ea dio amo Meli, amola oda galu.

¹¹ Be ado ba:su dunu da amo sia: da udigili sia: dasu dawa:i galu. Ilia da uda ilia ado dafawaneyale hame dawa:i.

¹² Be Bida da wa:legadole, gele gelaboga hehenai. Beguduli, e ganodini ba:loba, sosoi abula fawane dialebe ba:beba:le, e da bagadewane fofogadigili dawa:lalu moilaiga buhagi.

*Ema:iase Moilaiga Ahoasu
(Maga 16:12-13)*

¹³ Amogalawane, Yesu Ea fa:no bobogesu dunu aduna, ela da moilai ea dio amo Ema:iase amoga doaga:musa:, logoga ahoanu. Yelusaleme fisili, Ema:iase doaga:musa: ahoasu sedaga de-fei da¹² gilomida agoane. ¹⁴ Ahoanoba, ela da hou doaga:i, amo gilisili sia:daha ahoanu. ¹⁵ Sia:daloba, Yesu Hi da gadenenewane manoba, E amola ela gilisili ahoanu. ¹⁶ Ela da Yesu ba:i, be E da eno dunuyale dawa:i.

¹⁷ Yesu da elama amane sia:i, “Ali da gilisili ahoana, adi sia: daha ahoanula:?” Amalalu, ela odagi da:i dioiwane, oulelu. ¹⁸ Dunu afae ea dio amo Galioufa:se, da Yesuma bu adole ba:i, “Dunu huluane Yelusalemega misi ilia da waha

doaga:i hou huluane dawa:. Be Dia fawane hame dawa:bela:?”

¹⁹ Yesu E sia:i, “Adi houla:?” Ela bu adole i, “Yesu, Na:salede dunu, amo Ea hou. E da balofede dunu esalu. Ea hou amola Ea sia: amo Gode amola dunu huluane ilia gasa bagade ba:su.

²⁰ Be gobeles salasu ouligisu dunu amola ninia fi ouligisu dunu, amo dunu fofada:musa: bulu-falegeiga medoma:ne, Louma ouligisu dunuma i.

²¹ Be amo dunu da nini gaga:le, Isala:ili dunu ilia se dabe iasu logo doasima:ne, ninia da bagadewane dawa:i galu. Amo hou da degabo hamonanu, misini, wali da eso osoda wea!

²² Ninia fi uda oda ilia sia: nababeba:le, ninia fofogadigi. Ilia da hahabedafa gele gelabo amoga asili,

²³ Ea da:i hodo hame ba:i. Ilia buhagili, amane sia:i, ‘Ninia dafawane a:igele dunu aduna ba:i. Ela da Yesu da hame bogoi esala sia:i.’

²⁴ Amalalu, ninia fi dunu gele gelaboga asili, uda ilia sia:i defelewane ba:i. Be Yesu Ea da:i hodo hame ba:i.”

²⁵ Amalalu, Yesu da elama amane sia:i, “Ali da gagaoui agoai dunu. Alia da dogo ganodini gebewanedafa balofede dunu ilia musa: olelei dafawaneyale dawa:be.

²⁶ Gelesu da ea hadigi Hinadafa Hou lama:ne, amo se nabasu nabimu da defea galu.”

²⁷ Amalalu, Yesu da hidadea Mousesese, fa:no balofede dunu huluane amo ilia sia:i huluane Yesu Ea hou olelemusa: Gode Sia: Dedei Buga ganodini dedei, amo sia: huluane ela dawa:ma:ne, elama olelei.

²⁸ Amalalu, ilia masunu moilai amoga gadene-newane doaga:loba, Yesu da baligili masusa: ahoanebe ba:i. ²⁹ Be ela da Ea logo ga:musa:, amane sia:i, “Gasimu galebe! Ani ouesaloma!” Amaiba:le, E da ela diasuga ouesalumusa:, golili sa:i. ³⁰ Ilia da ha:i manusa: fili, Yesu da agi ga:gi lale, sia:ne gadole, amo a:le, elama i. ³¹ Amalalu, ela si bu noga:le ba:beba:le, E da dunu enoyale hame, be Yesuwane ba:i. Be Yesu da alalolesili, Ea ahoabe ela da hamedafa ba:i. ³² Elesu amane sia:sa:i, “Dafawane! Ani da logoga manoba, E da anima sia:beba:le, amola Gode Sia: Dedei bai olelebeba:le, ania dogo ganodini gia:i agoane nabi.” ³³ Amalalu, ela wa:legadole, hehenane, Yelusalemega buhagili, Yesu Ea ado ba:su dunu gidayale gala amola eno fa:no bobogesu dunu gilisili esasulubi ba:i. ³⁴ Ilia da elama amane sia:i, “Hina da dafawane uhini wa:legadoi dagoi. E da Saimone ema doaga:i.”

³⁵ Amalalu, ela da logoga manoba elama hamoi hou, ilima olelei. Amola Yesu da elama agi ga:gi a:le iabeba:le, elama doaga:i dunu da Yesuyale dawa:i, amo sia: olelei.

*Yesu Ea Ado ba:su Dunu da Ea Da:i Ba:i
(Ma:diu 28:16-20; Maga 16:14-18; Yone 20:19-23; Asunasi Dunu Ilia Hou 1:6-8)*

³⁶ Ela da sia:nanoba, Yesu Hisu logo mae doawane, ilia gilisusu amo ganodini leluwane, ilima amane sia:i, “Dilia dogo olofoiwane di-aloma!”

³⁷ Be E da bogoi ea a:silibuyale dawa:beba:le, ilia da beda:ga fofogadigi. ³⁸ Be E da ilima amane sia:i, “Dilia da abuliba:le beda:bela:? Abuliba:le

dafawaneyale hame dawa:su hou da dilia dogo ganodini mabela:? ³⁹ Na lobo amola Na emo ba:ma! Goe da dafawane Na dawa:ma! Na da:i digili ba:lalu dawa:ma! Na da hu amola gasa galebeba:le, Na da bogoi a:silibuyale mae dawa:ma!”

⁴⁰ Amo sia:nanu, E da Ea lobo amola Ea emo ilima olei. ⁴¹ Ilia da baligili hahawaneba:le, fofogadigili bu dafawaneyale hame dawa:beba:le, E da ilima amane sia:i, “Dilia da ha:i manu ganabela:?” ⁴² Ilia da menabo gobei a:i lale, Ema i. ⁴³ E da amo lale, ilia odagiaba mai dagoi.

⁴⁴ Amalalu, E da ilima amane sia:i, “Na da amo hou musa:, dili amola Na gilisili esaloba, dilima olelei da Na hou olelemusa: sia: huluane dedei, Mousese ea Malasu, balofede ilia dedei, amola Gesami Hea:su buga dedei, amo huluane da didili hamomusa:, Na da misi dagoi.”

⁴⁵ Amalalu, E da ilia asigi dawa:suga Gode Sia: dedei noga:le dawa:ma:ne, doasi.

⁴⁶ E da ilima amane sia:i, “Sia: da agoane dedei diala. Mesaia da se nabaluu, bogole, eso osodaga uhini wa:legadomu. ⁴⁷ Degabo Yelusaleme ganodini, fa:no osobo bagade fifi asi gala amoga dunu ilia olelebeba:le, huluane da Na Dioba:le Godema sinidigisu hou, amola wadela:i hou gogolema:ne olofosu nabimu. ⁴⁸ Dilia da amo hou ba:su dunu esala. ⁴⁹ †Dawa:ma! Dili fidima:ne, Na da Gode Ea hahawane dogolegele iasu amo E da musa: imunusa: ilegele sia:i, amo dilima asunasimu. Be diasu ganodini ouesalu, gasa

† 24:49: Asunasi Dunu Ilia Hou 1:4

bagade hou muagado misunu da dilima abula agoane idiniginisimu.”

Gode da Yesu Hebene Sogega Lale Gadoi

(Maga 16:19-20; Asunasi Dunu Ilia Hou 1:9-11)

⁵⁰ †Amalalu, Yesu da Ea fa:no bobogesu dunu Bedani moilai gadenene sogebi amoga oule asi. E da Ea lobo gagua gadole, Gode da ilima hahawane ima:ne sia:i.

⁵¹ Hahawane sia:nanu, E da ili fisili amola Gode da E muagado lale gadoi. ⁵² Ilia da Yesuma nonodona, hahawane bagadewane Yelusaleme moilai bai bagadega buhagi.

⁵³ Eso huluane, mae helefili, ilia Debolo Diasu ganodini, Godema nodone sia:ne gadolalu.

Sia: Ama Dagoi

† **24:50:** Asunasi Dunu Ilia Hou 1:9-11

CODE EA SIA: IDA:IWANE GALA
The Holy Bible in the Bedamuni language of Papua
New Guinea
Buk Baibel long tok ples Bedamuni

Copyright © 2000 Tom Hoey

Language: Bedamuni (Beami)

Translation by: Tom Hoey

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2019-12-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

28e512c8-4603-5063-83de-bc2fd6fa3b51